

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра обліку та аудиту

П.Д. Каминський

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Кривий Ріг
2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра обліку та аудиту

П.Д. Каминський

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

**ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ**

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Ступінь: магістр

	Затверджено на засіданні кафедри обліку та аудиту Протокол № 14 від “16” травня 2017 р.
	Схвалено навчально-методичною радою ДонНУЕТ Протокол № 8 від “29” травня 2017 р.

Кривий Ріг
2017

УДК 378.147(076.5)
ББК 65.053.011я73
К 18

Рецензенти:

Л.Я. Шевченко, кандидат економічних наук, доцент
Н.О. Слободянюк, кандидат економічних наук, доцент

Каминський П.Д.

К 18 Конспект лекцій з дисципліни «Облік і оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні» [Текст]: для студ. спец. 071 «Облік і оподаткування», ступінь магістр / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган - Барановського, Каф. обліку та аудиту; П.Д. Каминський – Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2017. – 110 с.

Конспект лекцій розроблено для надання допомоги студентам спеціальності 071 «Облік і оподаткування» у вивченні дисципліни «Облік і оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні». У конспекті лекцій за змістовими модулями викладено зміст тем, а також наведено список рекомендованої літератури, міні-лексикон та питання для самоперевірки знань.

ББК 65.053.011я73

© Каминський П.Д., 2017
© Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган - Барановського, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП

Змістовий модуль 1. Методологічні засади організації податкового обліку 7

Тема 1. Організація обліку у системі оподаткування

- 1.1. Суть податкового обліку і історія його виникнення 7
- 1.2. Поняття суб'єкта господарювання та його характеристика 10
- 1.3. Вибір системи оподаткування суб'єкта господарської діяльності 13
- 1.4. Ведення обліку в системі оподаткування на підприємстві 15

Тема 2. Облік податку на прибуток

- 2.1. Суб'єкти та об'єкт оподаткування, ставки податку на прибуток 19
- 2.2. Склад доходів та порядок їх визначення 22
- 2.3. Склад витрат та порядок їх визначення 26
- 2.4. Визначення податкової амортизації 31

Тема 3. Облік податку на додану вартість

- 3.1. Платники податку на додану вартість, умови їх реєстрації 36
- 3.2. Об'єкт та база оподаткування ПДВ 38
- 3.3. Документальне оформлення податкового кредиту з ПДВ 44

Тема 4. Облік податку з доходів фізичних осіб

- 4.1. Платники податку, об'єкт та база оподаткування 48
- 4.2. Податкова соціальна пільга – сутність та правила застосування 52
- 4.3. Сутність і порядок застосування податкової знижки 53
- 4.4. Сутність і порядок застосування податкової знижки 54

Змістовний модуль 2. Податковий облік та звітність з інших податків та зборів 57

Тема 5. Облік у системі інших загальнодержавних податків, зборів та платежів

- 5.1. Облік акцизного податку 57
- 5.2. Мито. Види мита та його облік 59
- 5.3. Облік плати за землю 63
- 5.4. Облік збору за першу реєстрацію транспортного засобу 65
- 5.5. Облік екологічного податку 67

Тема 6. Облік місцевих податків та зборів

- 6.1. Облік податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки 69

6.2. Облік туристичного збору	71
6.3. Облік збору за місця для паркування транспортних засобів	73
6.4. Облік збору за провадження деяких видів підприємницької	74
Тема 7. Особливості податкового обліку суб'єктів малого підприємництва	
7.1. Значення та економічна сутність спрощеної системи оподаткування	78
7.2. Об'єкт оподаткування та ставки єдиного податку	79
7.3. Ведення обліку суб'єктів госопдарювання малого підприємництва	83
Тема 8. Особливості оподаткування підприємств будівельної галузі	
8.1. Податкове стимулювання діяльності будівельних підприємств	86
8.2. Особливості оподаткування підприємств будівельної галузі за довгостроковими контрактами	88
8.3. Особливості оподаткування ПДВ операцій з поставки об'єктів житлової нерухомості	91
Тема 9. Особливості оподаткування діяльності фінансових установ	
9.1. Податкове регулювання діяльності суб'єктів ринку фінансових	95
9.2. Особливості оподаткування ломбардної діяльності	97
9.3. Оподаткування страхових компаній	103
9.4. Оподаткування у сфері спільного інвестування	105
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	108

ВСТУП

За роки, що минули з моменту проголошення незалежності України, була зроблена велика робота з розвитку і вдосконалення системи оподаткування суб'єктів господарювання. Це стосується як інститутів, відповідальних за обчислення, стягнення і розподіл податків, так і нормативно-правової бази оподаткування. Протягом цього періоду прийнято десятки законів, видано тисячі нормативних актів, листів, роз'яснень. Головний підсумок виконаної роботи полягає в тому, що зараз, на відміну від перших років незалежності, оподаткування в основному нормативно відрегульовано, нові фіскальні інститути створено, багато недоліків, що були притаманні податковій системі на момент початку ринкових реформ, усунено. Тепер потрібно вжити заходи з розширення податкової бази, зменшення граничних ставок і вдосконалення механізму дії податків, підвищення ступеня їх збору та спрощення системи оподаткування, тобто виконати дії, що можна вважати універсальними для модернізації податкових систем в умовах господарського реформування.

Облік у системі оподаткування – це система збору, накопичення, обробки та узагальнення інформації для визначення та сплати податкових платежів суб'єктами господарювання відповідно до вимог податкового законодавства. Це така облікова система, яка базується на даних бухгалтерського обліку та правилах податкового законодавства, та забезпечує інформаційні потреби користувачів про нарахування та сплату податків та зборів (обов'язкових платежів).

Курс «Облік і оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні» є складовою частиною циклу дисциплін, які формують майбутнього магістра з обліку і оподаткування. Пропонований конспект лекцій надасть їм допомогу у цій справі.

Головною метою вивчення дисципліни «Облік і оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні» є набуття знань з теорії та практики ведення обліку з метою оподаткування на підприємствах, засвоєння особливостей обліку операцій з метою нарахування та сплати податків, зборів (інших обов'язкових платежів), вивчення методики складання і подання податкової звітності в Україні. Тому основними завданнями вивчення дисципліни є формування цілісної системи знань про методологію і організацію обліку у системі оподаткування; ознайомлення з основними законодавчими та нормативними актами, які регламентують питання податкового обліку та звітності, розгляд взаємозв'язку та суперечностей між фінансовим та податковим обліком, ознайомлення з основними складовими податкового обліку; складання податкової звітності на підприємстві.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

ЛЕКЦІЯ 1

Тема 1. Організація обліку у системі оподаткування.

Зміст

- 1.1. Суть податкового обліку і історія його виникнення
- 1.2. Поняття суб'єкта господарювання та його характеристика
- 1.3. Вибір системи оподаткування суб'єкта господарської діяльності
- 1.4. Ведення обліку в системі оподаткування на підприємстві

Список рекомендованої літератури: [1,2,3,4,5,7,9,10,12].

Міні-лексикон: бухгалтерський, фінансовий та податковий облік, Податковий кодекс України, суб'єкт підприємницької діяльності, платники податків, спеціальний податковий режим, спрощена система оподаткування, первинна документація.

1.1. Суть податкового обліку і історія його виникнення

Реформування економіки України супроводжується суттєвими змінами в системі господарювання, особливо у системі власності, управління і господарському механізмі. Ці зміни торкнулися і бухгалтерського обліку. З появою нових видів інформації та нових груп її споживачів, рамки і функції бухгалтерського обліку як системи впорядкованого узагальнення інформації про господарську діяльність, стан і рух майна, власного капіталу і зобов'язань підприємства значно розширились.

У 90-х роках ХХ ст. в Україні формується декілька підсистем бухгалтерського обліку, які задовольняють потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів у необхідній інформації. Деякі вчені виділяють підсистеми фінансового і управлінського обліку, а окремі - ще й підсистему податкового обліку.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік - це процес виявлення, вимірювання, реєстрація, накопичення, узагальнення, зберігання та передача інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень. При цьому фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Податковий облік як окремий вид господарського обліку бере свій початок з 01.07.1997 р., в зв'язку з набранням чинності Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 року. Саме в цьому Законі вперше був використаний термін „податковий облік” і описані правила ведення податкового обліку валових витрат, валових доходів і визначення прибутку до оподаткування. Крім вище

названого закону поняття „податковий облік” зустрічається і в Законі „Про податок на додану вартість” від 03.04.97 р., який набрав чинності 01.10.1997р.

Визначення терміну „податковий облік” в обох вищеназваних законах немає. Цей факт призвів до того, що серед науковців і практиків з бухгалтерського обліку України ведеться до сих пір дискусія відносно правомірності використання самого терміну „податковий облік”. Ряд економістів вважають, що замість терміну „податковий облік” повинен використовуватися термін „податкові розрахунки”, які є складовою бухгалтерського обліку. Окремі вчені вважають, що податковий облік є окремим видом бухгалтерського обліку, і, оскільки цей термін використовується в законах України, він має право на юридичне існування.

До 1997 року не було суттєвих відмінностей у визначенні об'єктів оподаткування за даними бухгалтерського обліку і за даними податкового законодавства. Більшість економістів вважають, що податковий облік включає в себе облік розрахунків з бюджетом з ПДВ, податку на прибуток, єдиного податку, розрахунків з Пенсійним фондом та органами соціального страхування з відповідних нарахувань та утримань із заробітної плати.

В Законі України „Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами” Пенсійний фонд і органи соціального страхування віднесені до контролюючих органів, а розрахунки з ними за відповідними податками прирівняні до розрахунків з бюджетом. Деякі інші економісти вважають, що податковий облік включає в себе тільки облік розрахунків з бюджетом з податку на прибуток та ПДВ, оскільки саме з цих двох податків мають місце суттєві розбіжності у визначенні об'єктів оподаткування.

Податковий облік можна охарактеризувати як впорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення зберігання й передачі інформації для визначення податкової бази для податку на основі даних первинних документів, згрупованих відповідно до порядку, передбаченого чинним податковим законодавством. Як правило, податковий облік здійснюється шляхом суцільного, безперервного й документального обліку господарських операцій, пов'язаних з обчисленням податкової бази для конкретного податку.

Податковий облік - це підсистема бухгалтерського обліку, яка за встановленими державою правилами формує інформацію про нарахування та сплату податків і зборів відповідним державним органам, основним завданням якого є контроль за правильністю, своєчасністю і повнотою нарахування та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Податковий кодекс України (ПКУ) розглядає податковий облік як систему обов'язкових форм і методів відображення платниками податків результатів господарської діяльності або інших об'єктів, які пов'язані з визначенням податкових зобов'язань з відповідних податків та зборів (обов'язкових платежів).

Змістом податкового обліку є фінансові відносини, що виникають при нарахуванні та сплаті податків і зборів (обов'язкових платежів), тобто між

державними податковими органами і юридичними та фізичними особами, щодо податків і обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів.

Метою ведення податкового обліку є надання повної і достовірної інформації державі (в особі податкових органів), що забезпечує визначення сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та контроль за їх своєчасною сплатою, для наповнення бюджету з метою виконання державою своїх функцій. Кінцевою метою обліку є складання звітності, що є джерелом інформації про хід та результати діяльності платника податків за відповідний період. Систему показників звітності, порядок їх розробки і формування визначає Державна податкова адміністрація України.

Податковий облік необхідно організувати так, щоб задовольнити потреби управління підприємством і служби податкового менеджменту в інформації щодо формування оподаткованої бази підприємства від усіх видів діяльності.

Основними завданнями податкового обліку є:

- своєчасна та повна реєстрація підприємством господарських операцій з відображенням податкового кредиту і податкових зобов'язань;
- достовірне і своєчасне визначення сум податків та зборів (обов'язкових платежів), належних до сплати в бюджет усіх рівнів;
- своєчасне складання і надання податкової звітності;
- своєчасна сплата податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів;
- контроль за дотриманням податкового законодавства і нормативно-правових документів, що регулюють правила ведення податкового обліку та складання податкової звітності.

Таблиця 1 - Етапи становлення та розвитку податкового обліку в Україні

Етап	Роки	Сутність нововведень у систему обліку
I	1991 - 1996	Проведення податкових розрахунків кожного з діючих податків за методологію бухгалтерського обліку
II	1997- 2000	Прийняття нових законів з оподаткування. Регламентация податкового обліку з податку на прибуток та з податку на додану вартість як механізму оподаткування на новій методичній базі, що відрізняється від бухгалтерських підходів. Введення з метою оподаткування прибутку понять "валовий дохід", "валові витрати", "амортизація". Введення реєстрів податкового обліку з ПДВ в централізованому порядку та реєстрів доходів і витрат в ініціативному порядку
III	2001- 2005	Період напрацювань механізмів податкового обліку, вдосконалення первинних документів (податкова накладна, розрахунки коригувань ПДВ), реєстрів обліку з ПДВ і податку на прибуток та форм звітної податкової інформації
IV	2006- 2007	Запровадження Мінфіном України механізму податкових різниць при визначенні податку на прибуток. Період гострих дискусій навколо впровадження його положень в облікову практику. Заміна книг придбання та продажу товарів (робіт, послуг) з ПДВ реєстрами податкових накладних

V	2008-2010	Скасування Мінфіном України механізму податкових різниць з податку на прибуток. Удосконалення механізмів оподаткування прибутку та ПДВ
VI	2011-2017	Набрання чинності норм Податкового кодексу України. Зміна методології податкових розрахунків з податку на прибуток на базі правил бухгалтерського обліку. Відмова від показників валових доходів, валових витрат, амортизації в податковому обліку. Намагання відновити механізм податкових різниць на новій законодавчій базі

Організація податкового обліку має ряд передумов, від яких вона залежить, а саме: від державних нормативних актів, особливостей галузі та розміру підприємства, кваліфікації бухгалтерських кадрів і технічного забезпечення тощо.

Організація податкового обліку використовує не тільки специфічні прийоми та методи бухгалтерського обліку, але й методи інших наук, таких як теорія організації, кібернетика, теорія систем, біологія, ергономіка, соціологія, діловодство, математика, психологія, менеджмент.

Організація податкового обліку включає організацію ведення облікових записів та організацію роботи облікового апарату, які нерозривно пов'язані та залежать один від одного.

Суб'єкти підприємницької діяльності – платники податків ведуть окремий облік, в якому групують інформацію щодо бази оподаткування, визначення показників податкової звітності. При цьому вони самостійно визначають процедури виявлення, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі облікової інформації з метою оподаткування для користувачів у зв'язку з відсутністю методики організації обліку.

Особливості системи оподаткування підприємств України обумовлюють специфічні методи і прийоми обчислення податків і зборів (обов'язкових платежів), які у бухгалтерському (фінансовому) обліку не застосовуються (перша подія, валові витрати, валові доходи, амортизація основних фондів, витрати на ремонт основних фондів, податковий кредит, податкове зобов'язання тощо).

1.2. Поняття суб'єкта господарювання та його характеристика

Формування ринкової системи господарювання в Україні пов'язане із зростанням підприємницької активності в усіх сферах економіки. Підприємництво, без сумніву, відіграє визначальну роль у становленні та розвитку ринкової економіки України. Одним із перспективних напрямів створення конкурентного ринкового середовища є стимулювання розвитку підприємництва через податкові інструменти. Світовий досвід та практика реалізації податкової політики свідчить про результативність застосування податкових інструментів для стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів

господарювання.

Суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку. Варто зазначити, що юридичні особи складають лише близько 20% від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання в Україні.

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Згідно з даними державної реєстрації суб'єктів господарювання в Україні кількість фізичних осіб – підприємців складає більше 5 млн. осіб, що набагато більше ніж юридичних осіб.

Суб'єкти господарювання, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або проводять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування, відповідно до Податкового кодексу України і на них покладено обов'язок із сплати податків та зборів, визнаються *платниками податків* (п.15.1 ст.15 ПКУ).

Суб'єкти господарювання як платники податків мають властиві ознаки, а саме:

- це суб'єкти податкових правовідносин;
- це суб'єкти підприємницької діяльності або не підприємницької діяльності (неприбуткові організації);
- залежно від способу організації господарської діяльності вони є фізичними або юридичними особами та особами, що не мають статусу юридичної особи (спільна діяльність, відокремлені підрозділи юридичних осіб);
- це резиденти або нерезиденти.

Права та обов'язки суб'єктів господарювання як суб'єктів податкових правовідносин визначені Податковим кодексом України, а саме - пунктом 16.1 ст. 16 ПКУ визначені такі їх зобов'язання:

1) стати на облік у контролюючих органах в порядку, установленому законодавством України

2) вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів

3) подавати до контролюючих органів у порядку, установленому податковим та митним законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів

4) сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, установлених цим Кодексом та законами з питань митної справи

5) подавати на письмову вимогу контролюючих органів (у випадках, визначених законодавством) документи з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування

6) подавати контролюючим органам інформацію, відомості про суми коштів, не сплачених до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг

(суми отриманих пільг) та напрями їх використання

7) подавати контролюючим органам інформацію в порядку, у строки та в обсягах, установлених податковим законодавством

8) виконувати законні вимоги контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів з питань оподаткування та митної справи і підписувати акти (довідки) про проведення перевірки

9) не перешкоджати законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та виконувати законні вимоги такої посадової особи

10) повідомляти контролюючим органам за місцем обліку такого платника про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів з дня прийняття відповідного рішення

11) повідомляти контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи та зміну місця проживання фізичної особи - підприємця

12) забезпечувати збереження документів, пов'язаних з виконанням податкового обов'язку, протягом строків, установлених податковим законодавством

13) допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, встановлених Податковим кодексом

Суб'єкти господарювання, як суб'єкти податкових правовідносин, залежно від вибору системи оподаткування поділяються на платників, що знаходяться на:

– загальній системі оподаткування;

– на спеціальному режимі оподаткування (єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок).

Залежно від мети і механізму здійснення, господарська діяльність платників податків поділяється на:

– підприємницьку діяльність;

– непідприємницьку діяльність.

Підприємницька діяльність платників податків – це основний вид самостійної господарської діяльності, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, яких називають підприємцями, від свого імені і на свій ризик на постійній основі. Ця діяльність спрямована на досягнення запланованого результату (одержання прибутку або підприємницького доходу) шляхом найкращого використання капіталу і ресурсів економічно відокремленими суб'єктами ринкового господарства. Вони несуть повну матеріальну відповідальність за результати своєї діяльності і підпорядковуються правовим нормам (законодавству) країни.

Для характеристики непідприємницької діяльності, яка не має на меті отримання прибутку, у податковому законодавстві і нормативних актах використовуються поняття «неприбуткові організації».

Непідприємницькі (неприбуткові) організації можуть мати на меті досить різні цілі діяльності, перш за все не пов'язані з отриманням прибутку. Це можуть бути: задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів; добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; об'єднання на основі пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання); з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки; об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури та мистецтва тощо.

1.3 Вибір системи оподаткування суб'єкта господарської діяльності

Первісним завданням при створенні суб'єкта підприємницької діяльності виступає вибір системи оподаткування з метою ведення ефективної господарської діяльності, оптимізації оподаткування та отримання економічної вигоди.

На даний момент в Україні чинним законодавством закріплена загальна система оподаткування та спеціальні податкові режими (спрощена система оподаткування та фіксований сільськогосподарський податок), вибір яких доступний як юридичним, так і фізичним особам-підприємцям.

Юридичні особи та фізичні особи-підприємці на загальній системі оподаткування мають право займатися будь-яким видом діяльності (звичайно при отриманні відповідних дозвільних документів), мати необмежену суму доходу і кількість співробітників.

Спеціальний податковий режим – це система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів (п. 11.2 ст.11 ПКУ). Спеціальні податкові режими встановлюються та застосовуються у випадках і порядку, визначених виключно ПК. Крім того, він передбачає особливий порядок визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів.

Для суб'єктів підприємницької діяльності, які можуть застосовувати спеціальний податковий режим, діють визначені розділом XIV ПКУ обмеження та відповідні умови для його застосування, а саме: юридичні особи та фізичні особи-підприємці на спрощеній системі оподаткування мають деякі обмеження у видах діяльності (напр. обмін валюти, реалізацію дорогоцінних металів і каменів, діяльність у сфері фінансового посередництва тощо), також законодавством обмежено кількість працівників і дохід таких суб'єктів підприємницької діяльності. Що стосується застосування суб'єктами підприємництва фіксованого сільськогосподарського податку, то вони мають відповідати умовам, передбаченим ст. 301 ПКУ, а саме: вони повинні бути

сільськогосподарськими товаровиробниками, у яких частка с/х товаровиробництва за попередній податковий період (звітний) рік повинна дорівнювати або перевищувати 75 %. Разом з тим, при виборі суб'єктом підприємницької діяльності системи оподаткування слід урахувати їх переваги та недоліки.

До переваг загальної системи оподаткування як для юридичних, так і для фізичних осіб-підприємців, належать:

1. Відсутність обмежень у видах діяльності.
2. Відсутність обмежень обсягу доходу та кількості працівників.
3. Більш широка можливість планування та оптимізації оподаткування (внаслідок впливу обсягу видатків на базу оподаткування).
4. Для фізичних осіб - можливість несплати ЄСВ за відсутності чистого доходу.
5. Розмір сплачуваних податків прямо залежить від обсягу доходів за звітний період.

У той же час загальна система оподаткування має істотні недоліки:

1. Складність адміністрування (більш суворі вимоги до ведення обліку та складання звітності).
2. Досить високе податкове навантаження, особливо при наявності найманих працівників.
3. Обов'язкова реєстрація платником ПДВ при перевищенні обороту в 300 000 грн. за 12 місяців.

Перевагами спрощеної системи оподаткування для юридичних та фізичних осіб-підприємців є:

1. Простота нарахування єдиного податку;
2. Спрощене ведення обліку і відносна простота заповнення звітності;
3. Звільнення від сплати платником єдиного податку низки податків і обов'язкових платежів;
4. Можливість не використовувати реєстратори розрахункових операцій (для ФОП);
5. Можливість бути платником ПДВ за власним бажанням при перевищенні обороту в 300 000 грн. за 12 місяців (природно при дотриманні максимального обсягу доходу для платника єдиного податку);
6. Скасування доплати 50% єдиного податку для ФОП за кожного співробітника.

Недоліками спрощеної системи оподаткування є:

1. Обмеження у видах діяльності, обсязі доходу і кількості працівників.
2. Відсутність можливості добровільної реєстрації платником ПДВ у фізичних осіб-підприємців.
3. Негативні нюанси роботи ФОП з юридичними особами на загальній системі (платники єдиного податку 2-ї групи мають право продавати товари юридичним особам на загальній системі, але надавати послуги тільки платникам єдиного податку, тому складність і трудомісткість відстеження не тільки системи оподаткування, а й групи платника, провокує підприємство

шукати контрагентів із «загальним» статусом).

4. Розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності.

5. Обов'язкова сплата ЄСВ у мінімальному розмірі для 1-ї та 2-ї груп платників єдиного податку не залежно від результату діяльності. При цьому сплата мінімального ЄСВ платниками 3-ї групи, як і сам податок, є для них перевагою порівняно з системою оплати ЄСВ ФОП на загальній системі оподаткування.

У цілому, вищеперераховані особливості, переваги і недоліки загальної та спрощеної систем оподаткування для юридичних і фізичних осіб-підприємців, безсумнівно, допомагають визначитися з вибором системи оподаткування при створенні суб'єкта господарської діяльності або прийнятті рішення про її перегляд, але в кожному конкретному випадку залежно від особливостей і цілей діяльності існує низка нюансів і моментів, розібратися в яких може допомогти лише кваліфікований фахівець.

1.4. Ведення обліку в системі оподаткування на підприємстві

Необхідність ведення обліку в системі оподаткування обумовлена забезпеченням умов для проведення державного контролю за дотриманням податкового законодавства суб'єктами господарювання.

Так, платник податків зобов'язаний:

- вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів;
- подавати до контролюючих органів декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів;
- сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, встановлених ПКУ;
- подавати на вимогу контролюючих органів (у випадках, визначених законодавством) документи з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, фінансову звітність, інші документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів;
- забезпечувати збереження документів, пов'язаних з виконанням податкового обов'язку, протягом строків, встановлених ПКУ.

Платник податків має право:

- безоплатно отримувати в органах державної податкової служби та в митних органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють, порядок обліку та сплати податків та зборів, права та обов'язки платників податків, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового контролю;
- обирати самостійно, якщо інше не встановлено ПКУ, метод ведення обліку доходів і витрат;

– за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, вести облік тимчасових та постійних податкових різниць, та використовувати дані такого обліку для складання декларації з податку на прибуток.

Суб'єкти господарювання зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік та облік у системі оподаткування мають певну подібність. Так, зміст більшості операцій, що відображаються у обліку з метою оподаткування взаємопов'язаний з бухгалтерськими проведеннями у фінансового обліку.

Разом з тим облікові підсистеми мають відмінності. Так, фінансовий облік відрізняється за:

- окремими первинними документами (податкова накладна – в обліку у системі оподаткування, товаротранспортна накладна – у фінансовому обліку);
- обліковими реєстрами, що є носіями впорядкованої вторинної інформації.

Оскільки в обліку відображається наявність та рух усіх засобів підприємства, джерел їх утворення та здійснюваних господарських процесів, для кожного об'єкта обліку необхідна інформація, яка б найбільш повно його характеризувала, відображаючи його специфічні особливості. Саме цим пояснюється необхідність застосування в облікових підсистемах різних облікових реєстрів. Використання тих чи тих реєстрів зумовлюється також технікою і технологією ведення обліку, рівнем використання обчислювальної техніки.

У бухгалтерському обліку використовують такі облікові реєстри, як: книги, журнали, відомості, картки, машинограми, окремі листки тощо. В обліку у системі оподаткування наряду з подібними реєстрами використовують такі, як книга обліку доходів та витрат суб'єктів малого підприємництва, реєстри виданих та отриманих податкових накладних, аналогів яким у фінансовому обліку взагалі немає.

На основі облікових реєстрів складається звітність підприємства. Слід відмітити, що податкові форми звітних документів набагато численніші, ніж у фінансовій звітності, терміни подання податкової звітності оперативніші порівняно з фінансовою.

Водночас документи податкової звітності, як це не парадоксально, виконують функції первинних документів фінансового обліку, оскільки для складання деяких форм податкової звітності дані фінансового обліку – лише вихідна інформаційна база, а потім ці самі форми податкової звітності є основою для записів в аналітичних реєстрах фінансового обліку.

Порушення у веденні податкового обліку тягнуть за собою виникнення

помилки у визначенні бази оподаткування. Відсутність податкової звітності, несвоєчасна її подача, неповна сплата податків до бюджету, неправильне визначення розмірів нарахованих податків і зборів, помилки при веденні обліку у системі оподаткування вважаються правопорушеннями і тягнуть за собою покарання винних осіб, стягнення штрафів, пені за несвоєчасну чи неповну сплату податків.

Добре поставлена справа з організації податкового обліку дозволять підприємству уникнути штрафів, досягнути високого рівня прибутковості.

Платники податку, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності або положення (стандарти) бухгалтерського обліку, ведуть облік доходів і витрат за такими стандартами з урахуванням положень ПКУ.

Платники податків зобов'язані забезпечити зберігання документів, пов'язаних із виконанням вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не менш як 1095 днів з дня подання податкової звітності, для складення якої використовуються зазначені документи.

Форми первинних документів податкового обліку можуть бути встановлені чинним податковим законодавством (наприклад, податкові накладні). У випадку, коли форми первинних документів податкового обліку не передбачені, замість них на практиці використовуються первинні облікові документи бухгалтерського обліку.

До того ж платник податків може розробити облікові документи податкового обліку самостійно (наприклад, бухгалтерські довідки, податкові розрахунки, коригування, пояснювальні записки тощо). При цьому податкові органи не можуть вимагати від платника документів, не встановлених законодавством, однак мають право не визнати витрати платника, якщо вони не будуть підтверджені документально.

Форми реєстрів податкового обліку й порядок відображення у них даних первинних і узагальнюючих облікових документів розробляються платником податків самостійно, за винятком встановлених податковим законодавством. У розроблених формах реєстрів аналітичний облік має також детально розкривати порядок формування податкової бази.

При зберіганні реєстрів податкового обліку необхідно забезпечувати їх захист від несанкціонованих виправлень. Виправлення помилки в реєстрі податкового обліку має бути обґрунтоване й підтверджене підписом особи, яка внесла виправлення, із вказівкою дати й обґрунтуванням виправлення.

Згідно з п. 5 ст. 8 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" [4] підприємство самостійно затверджує правила документообігу й технологію обробки облікової інформації.

Слід зауважити, що на сучасному етапі через відсутність нормативної регламентації ведення обліку з метою оподаткування суб'єкти господарювання стикаються з рядом проблемних питань щодо: формування системи первинних

облікових документів, якість та кількість яких буде вважатися достатньою для підтвердження бази оподаткування; формування системи податкових реєстрів на основі первинних облікових документів; повного і достовірного забезпечення відображення інформації у податковій звітності на основі даних бухгалтерського обліку.

Більшість підприємств самостійно встановлюють порядок накопичення даних з метою оподаткування без записів у системі реєстрів і рахунків бухгалтерського обліку з наступним використанням таких даних для складання податкової звітності.

Низки крупних підприємств реалізували можливість автоматичного ведення обліку з метою оподаткування за допомогою бухгалтерських програм шляхом зазначення у первинному документі по кожній операції ознаки, згідно з якою сума операції включається або не включається до складу показників доходу чи витрат у податкового обліку.

При такому формуванні даних обліку у системі оподаткування зростає кількість суто механічних помилок, велика ймовірність невірної визначення ознаки податкових показників у зв'язку з різноманітністю нетипових господарських операцій, ускладнюється контроль. Тому актуальним залишається пошук нових підходів щодо організації обліку у системі оподаткування, створення особливого алгоритму формування його форм та реєстрів.

Неузгодженість правил щодо ведення обліку з метою оподаткування викликає конфлікт інтересів користувачів, тому на сучасному етапі злободенними залишаються проблеми удосконалення організації та методичного забезпечення обліку в системі оподаткування.

Питання для самоперевірки:

1. Визначення терміну „податковий облік”.
2. Основні завдання податкового обліку.
3. Етапи становлення та розвитку податкового обліку в Україні.
4. Ознаки, за якими визначають суб'єктів господарювання як платників податків.
5. Права та обов'язки суб'єктів господарювання як суб'єктів податкових правовідносин.
6. Назвіть критерії за якими визначаються неприбуткові організації
7. Визначте ознаки загальної системи оподаткуванні.
8. Що є спеціальними податковими режимами?
9. Які переваги недоліки у спрощеній системі оподаткування?
10. Надайте порівняльну характеристику основних аспектів загальної та спрощеної систем оподаткування фізичних осіб-підприємців
11. Обов'язки та права платників податків

ЛЕКЦІЯ 2, 3

Тема 2. Облік податку на прибуток

Зміст

2.1. Суб'єкти та об'єкт оподаткування, ставки податку на прибуток, порядок сплати податку

2.2. Склад доходів та порядок їх визначення

2.3. Склад витрат та порядок їх визначення

2.4. Визначення податкової амортизації

Список рекомендованої літератури: [1,2,4,8,10,11,12].

Міні-лексикон: доходи, витрати, , амортизація, прибуток, податок на прибуток, декларація.

2.1. Суб'єкти та об'єкт оподаткування, ставки податку на прибуток, порядок сплати податку

Основними платниками податку на прибуток з числа резидентів є:

- суб'єкти господарювання України - юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами;
- неприбуткові установи та організації у разі отримання прибутку від неосновної діяльності та/або доходів, що підлягають оподаткуванню відповідно до вимог ПКУ;

Основними платниками податку з числа нерезидентів є юридичні особи, які отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України.

Відповідно до ст.14 ПКУ господарська діяльність – це діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами.

Об'єктом оподаткування є:

- прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду;
- дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню.

Для обрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат з врахуванням положень цього Кодексу.

Податковою базою є грошове вираження прибутку як об'єкта оподаткування, визначеного за правилами ПКУ.

Якщо результатом розрахунку об'єкта оподаткування за підсумками податкового року є від'ємне значення, то сума такого від'ємного значення

підлягає включенню до витрат першого календарного кварталу наступного податкового року.

Розрахунок об'єкта оподаткування за наслідками півріччя, трьох кварталів та року здійснюється з урахуванням зазначеного від'ємного значення попереднього року у складі витрат таких податкових періодів наростаючим підсумком до повного погашення такого від'ємного значення.

Від'ємне значення як результат розрахунку об'єкта оподаткування, отриманий від ведення діяльності, яка підлягає патентуванню, відшкодовується за рахунок доходів, отриманих у майбутніх податкових періодах від такої діяльності.

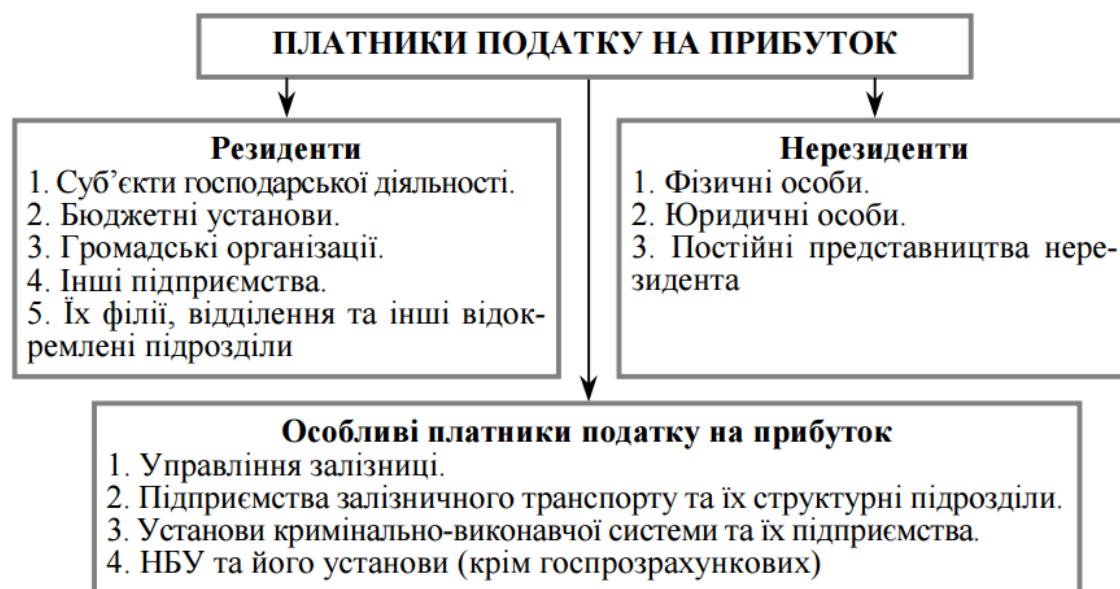

Рис. 2.1 Платники податку на прибуток згідно ПКУ

Ставки податку на прибуток застосовуються до податкової бази у розмірах визначених ПКУ:

з 01.01.2013 – по 31.12.2013 – 19%;

з 01.01.2014 – по теперішній час – 18%.

Також застосовуються і інші ставки податку на прибуток. Так, за ставками 0 % та 3% оподатковується прибуток від страхової діяльності юридичних осіб у випадках, встановлених вимогами ПКУ.

За ставками 0, 4, 6, 12, 15 і 20 % оподатковуються доходи нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України у випадках, встановлених вимогами ПКУ.

За ставкою 10% оподатковуються операції з цінними паперами та деривативами у випадках, встановлених вимогами ПКУ.

Податок нараховується платником самостійно. Податок, отриманий від діяльності, що підлягає патентуванню, підлягає сплаті до бюджету в сумі, яка зменшена на вартість придбаних торгових патентів на право провадження такого виду діяльності. При цьому, платник податку зобов'язаний окремо визначати податок від кожного виду діяльності, що підлягає патентуванню, та

окремо визначати податок від іншої діяльності. З цією метою ведеться окремий облік доходів, отриманих від діяльності, що підлягає патентуванню, та витрат, пов'язаних з веденням діяльності з урахуванням від'ємного значення як результату розрахунку об'єкта оподаткування.

Слід відмітити, що від'ємне значення об'єкта оподаткування, яке отримано від ведення діяльності, що підлягає патентуванню, тільки відшкодовується за рахунок доходів, отриманих у майбутніх податкових періодах від такої діяльності.

Податкові періоди: календарні квартал, півріччя, три квартали, рік.

Звітний податковий період починається з першого календарного дня податкового періоду і закінчується останнім календарним днем податкового періоду, крім виробників сільськогосподарської продукції, для яких річний податковий період починається з 1 липня поточного звітного року і закінчується 30 червня наступного звітного року.

Звільняються від оподаткування:

– прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів і є їх повною власністю, отриманий від продажу (постачання) товарів, виконання робіт і надання послуг, крім підакцизних товарів, послуг із поставки підакцизних товарів, де протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці;

– прибуток підприємств, отриманий від продажу на митній території України продуктів дитячого харчування власного виробництва (за Переліком продуктів дитячого харчування, встановленим Кабінетом Міністрів України);

– прибуток дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів недержавної форми власності, отриманий від надання освітніх послуг;

– прибуток суб'єктів господарювання водо-, теплопостачання та водовідведення в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, погодженими органом місцевого самоврядування (в межах його компетенції) та схваленими національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (для суб'єктів, регулювання діяльності яких здійснює така комісія), на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів водо-, теплопостачання та водовідведення, та/або сум, спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування зазначених цілей;

– інші види прибутку за операціями, визначеними вимогами ПКУ.

Не застосовується ставка оподаткування 0 % на суб'єктів господарювання, які:

1) утворені шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення), приватизації та корпоратизації;

2) здійснюють:

- 2.1) діяльність у сфері розваг за вимогами ПКУ;
- 2.2) виробництво, оптовий продаж, експорт імпорту підакцизних товарів;
- 2.3) виробництво, оптовий та роздрібний продаж пально-мастильних матеріалів;
- 2.4) видобуток, серійне виробництво та виготовлення дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, у тому числі органічного утворення, що підлягають ліцензуванню відповідно до Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності";
- 2.5) фінансову діяльність ;
- 2.6) діяльність з обміну валют;
- 2.7) видобуток та реалізацію корисних копалин загальнодержавного значення;
- 2.8) операції з нерухомим майном, оренду (у тому числі надання в оренду торгових місць на ринках та/або у торговельних об'єктах);
- 2.9) діяльність з надання послуг пошти та зв'язку;
- 2.10) діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;
- 2.11) діяльність з надання послуг у сфері телебачення і радіомовлення відповідно до Закону України "Про телебачення і радіомовлення";
- 2.12) охоронну діяльність;
- 2.13) ЗЕД (крім діяльності у сфері інформатизації);
- 2.14) виробництво продукції на давальницькій сировині;
- 2.15) оптову торгівлю і посередництво в оптовій торгівлі;
- 2.16) діяльність у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води;
- 2.17) діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, інжинірингу; надання послуг підприємцям.

2.2. Склад доходів та порядок їх визначення

Доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються з доходу від операційної діяльності та інших доходів.

Дохід від операційної діяльності визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості, але не менше ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі, в тому числі при зменшенні зобов'язань. Види доходів, які включає дохід від операційної діяльності наведені на рис. 2.2

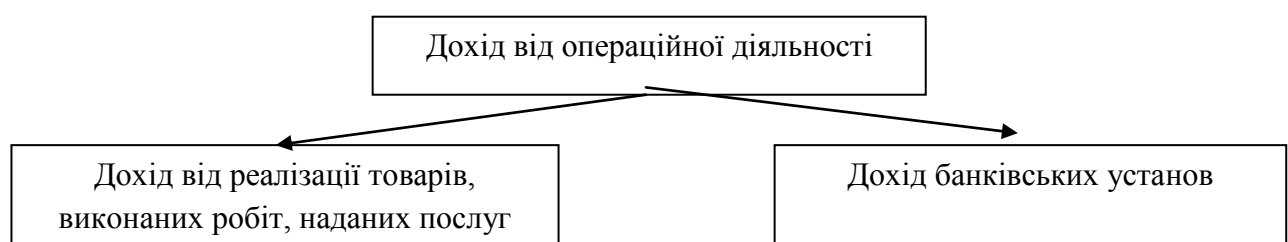

Рис. 2.2 Види доходів від операційної діяльності

Склад інших доходів включає:

1. Доходи у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, процентів, роялті, від володіння борговими вимогами.
2. Доходи від операцій оренди/лізингу.
3. Фактично отримані суми штрафів та/або неустойки чи пені, фактично отримані за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду
4. Вартість товарів, робіт, послуг, безоплатно отриманих платником податку у звітному періоді, визначена на рівні не нижче звичайної ціни.
5. Суми безповоротної фінансової допомоги.
6. Суми безнадійної кредиторської заборгованості.
7. Суми поворотної фінансової допомоги, отриманої платником податку у звітном податковому періоді, що залишаються неповерненими на кінець такого звітного періоду, від осіб, які не є платниками цього податку (в тому числі нерезидентів), або осіб, які мають пільги з цього податку, в тому числі право застосовувати ставки податку нижчі, ніж установлені у загальному порядку. У разі якщо в майбутніх звітних податкових періодах платник податку повертає таку поворотну фінансову допомогу(її частину) особі, яка її надала, такий платник податку збільшує суму витрат на суму такої поворотної фінансової допомоги (її частини) за наслідками звітного податкового періоду, в якому відбулося таке повернення.
8. Дохід від реалізації необоротних матеріальних активів, майнових комплексів, оборотних активів, визначений з урахуванням вимог ПКУ.
9. Інші доходи, які визначені ПКУ.

Доходи визначаються на підставі первинних документів, що підтверджують отримання платником податку доходів, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених вимогами ПКУ.

Дохід від реалізації товарів визнається за датою переходу покупцеві права власності на такий товар, а від надання послуг та виконання робіт визнається за датою складення акта або іншого документа, оформленого відповідно до вимог чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг.

У разі якщо платник податку виробляє товари, виконує роботи, надає послуги з довготривалим (більше одного року) технологічним циклом виробництва та якщо договорами не передбачено поетапного здавання робіт, послуг, доходи нараховуються платником податку самостійно відповідно до ступеня завершеності виробництва (операції з надання послуг), який визначається за питомою вагою витрат, здійснених у звітному податковому періоді, у загальній очікуваній сумі таких витрат та/або за питомою вагою обсягу послуг, наданих у звітному податковому періоді, у загальному обсязі послуг, які мають бути надані. Після переходу покупцю права власності на товари (роботи, послуги) з довготривалим технологічним циклом виробництва виконавець здійснює коригування фактично отриманого доходу, пов'язаного з виготовленням таких товарів (робіт, послуг), нарахованого в попередні періоди протягом терміну їх виготовлення.

Датою отримання доходів, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, є звітний період, у якому такі доходи визнаються, незалежно від фактичного надходження коштів (метод нарахувань).

Дата отримання доходів від здійснення окремих операцій наведена у табл.2.1

Таблиця 2.1 - Дата отримання доходів від здійснення окремих операцій

№	Вид операції	Дата отримання доходів
1	Продаж товарів за договором комісії (агентським договором) платником податку - комітентом	Дата продажу товарів, що належать комітенту, яка зазначена у звіті комісіонера (агента).
2	Проведення кредитно-депозитних операцій	Дата визнання процентів (комісійних та інших платежів, пов'язаних з придбанням кредитів, вкладів (депозитів), визначена згідно з правилами бухгалтерського обліку по П(С)БО 15.
3	Отримання суми безповоротної фінансової допомоги та безоплатно отримані товари (роботи, послуги) вважаються доходами	Дата фактичного отримання товарів (робіт, послуг) або за датою надходження коштів на банківський рахунок чи в касу платника податку.
4	Доходи у вигляді орендних/лізингових платежів за майно, що передано платником податку в оренду/ лізинг, ліцензійних платежів (у тому числі роялті) за користування об'єктами інтелектуальної власності	Дата нарахування таких доходів, яка встановлена відповідно до умов укладених договорів.
5	Доходи від продажу іноземної валюти	Дата переходу права власності на іноземну валюту.
6	Суми штрафів та/або неустойки чи пені, отримані за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду.	Дата фактичного надходження штрафів та/або неустойки чи пені
7	Сума процентів за цінними паперами, придбаними з метою їх продажу або утримання до дати погашення	Податковий період, протягом якого була здійснена або мала бути здійснена виплата таких процентів згідно з умовами випуску таких цінних паперів.

Первинні документи, що підтверджують отримання суб'єктом підприємництва доходів з метою оподаткування, в цілому аналогічні первісним документам, які свідчать про доходи у бухгалтерському обліку відповідно до вимог П(С)БО15.

Так, дохід від продажу товарів, робіт, послуг визначається на підставі таких первинних документів, як:

- акт про вартість виконаних робіт (послуг);
- товарна накладна , товарно-транспортна накладна;
- акт приймання – передачі активів;
- вантажна митна декларація;
- платіжне доручення;
- банківська виписка тощо.

Інформація з первинних документів узагальнюється в податкових регістрах, які можуть бути розроблені підприємством самостійно відповідно до прийнятої облікової політики підприємства. За допомогою програмних продуктів можна застосовувати автоматизовані форми облікових регістрів (табл.2.2, 2.3)

Таблиця 2.2 - Карточка субконто (податковий облік)

ТОВ «Факел»							
Період: 01.01.2017 – 31.03.2017р.							
Документи реалізації							
Дата	Документ	Операція	Дебет		Кредит		Поточне сальдо
			Рахунок	Сума	Рахунок	Сума	
Сальдо на 01.01.2017							
Разом за період							
Сальдо на 31.03.2017							
Обороти між субконто							
Аналіз документів з реалізації у кореспонденції з документами розрахунків з контрагентами							
Групування: Документи розрахунків с контрагентами							
Відбір: Документи реалізації							
Субконто		У дебет рахунку	З кредиту рахунку	У дебет рахунку	З кредиту рахунку		
Рахунок	Кореспонденція рахунку						

Таблиця 2.3 - Карточка рахунку «Податкові доходи»

ТОВ «Факел»							
Карточка рахунку ПД «Податкові доходи»							
Період: 01.01.2017 – 31.03.2017р.							
Дата	Документ	Операція	Дебет		Кредит		Поточне сальдо
			Рахунок	Сума	Рахунок	Сума	
Сальдо на 01.01.2017				0		0	
31.01.17р.	Накладна № 0088 від 31.01.17р. 16:25:59	Продаж товару (з/ частини) МПП «Фарм»	ПД	14520	ПД	14520	0
Обороти за період				14520		14520	
Сальдо на 31.03.2017				0		0	

Загальну інформацію для формування податкових доходів за звітних період можна отримувати з аналітичних і синтетичних даних бухгалтерського обліку.

Доходи з метою оподаткування податком на прибуток можна визначити на підставі наступних бухгалтерських проведення, але з урахуванням особливого податкового алгоритму обчислення окремих видів доходів (табл.2.4)

Таблиця 2.4 - Порівняльні дані підсистем обліку при визначенні податкових доходів

Види доходів у системі оподаткування	Вихідні дані бухгалтерського обліку
Доходи від операційної діяльності	Кт 701 - дохід від реалізації готової продукції; Кт 702 - дохід від реалізації товарів; Кт 703 - дохід від реалізації послуг
Інші доходи	Кт 703 - дохід від реалізації послуг; Кт 704 - вирахування з доходу (у зв'язку зі зміною сум компенсації) Кт 712 - дохід від реалізації інших оборотних активів; Кт 713 - дохід від операційної оренди активів; Кт 714 - дохід від операційної курсової різниці; Кт 715 - одержані штрафи, пені, неустойки; Кт 718 - дохід від безоплатно одержаних оборотних активів; Кт 719 - інші доходи від операційної діяльності; Кт 73 - інші фінансові доходи; Кт 744 - дохід від неопераційної курсової різниці; Кт 745 - дохід від безоплатно одержаних активів Кт 746 - інші доходи від звичайної діяльності

2.3. Склад витрат та порядок їх визначення

Склад витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, наведений на рисунку 2.3

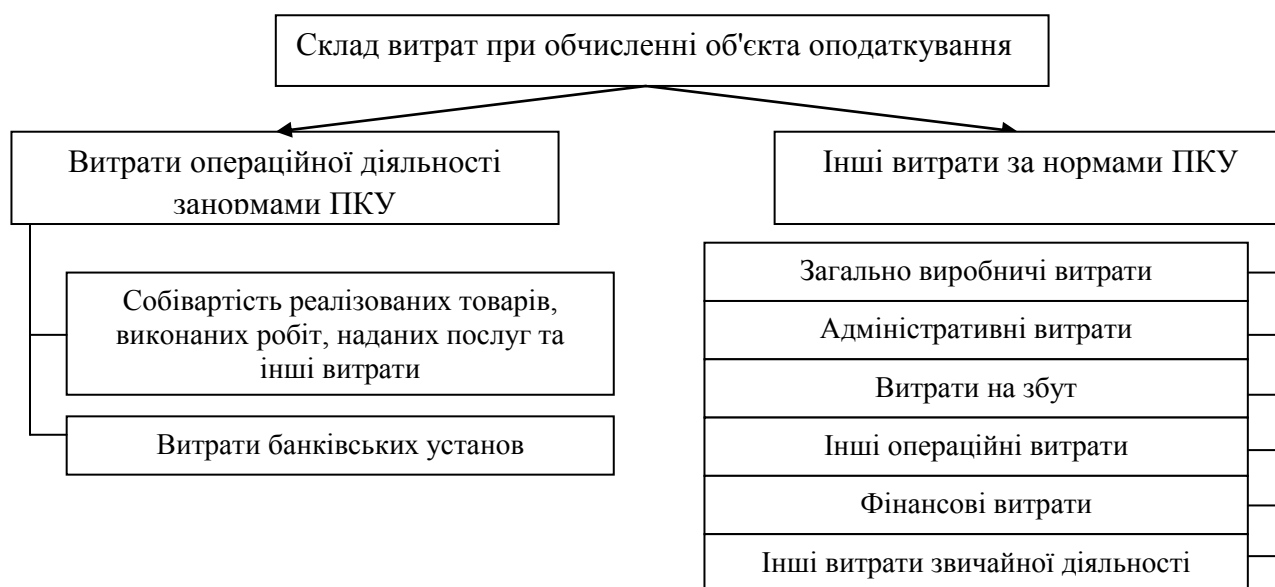

Рис. 2.3 - Склад витрат при обчисленні об'єкта оподаткування

Склад інших витрат за нормами ПКУ в цілому аналогічний складу витрат за нормами П(С)БО16

Склад витрат, пов'язаних з формуванням собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг наведений у табл.2.5.

Таблиця 2.5 - Склад витрат, пов'язаних з формуванням собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг

Вид собівартості	Склад витрат
Собівартість придбаних і реалізованих товарів	Формується відповідно до ціни їх придбання з урахуванням ввізного мита і витрат на доставку та доведення до стану, придатного для продажу
Собівартість виготовлених і реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг	Складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг, а саме: - прямих матеріальних витрат; - прямих витрат на оплату праці; - амортизації виробничих основних засобів та нематеріальних активів; - вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг; - інших прямих витрат, тобто, які можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний об'єкт витрат

Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів, що підтверджують здійснення платником податку витрат, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених нормами ПКУ.

Платник податку для визначення об'єкта оподаткування має право на врахування витрат, підтверджених документами, що складені нерезидентами відповідно до правил інших країн.

Витрати, не віднесені до складу витрат минулих звітних податкових періодів у зв'язку з втратою, знищенням або зіпсуттям документів, що підтверджують здійснення витрат, та підтверджених такими документами у звітному податковому періоді, вважаються витратами цього періоду.

Порядок визнання витрат, наведений у табл.2.6

Таблиця 2.6 - Порядок визнання витрат правилами

Склад витрат	Дата визнання витрат
Витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг (крім нерозподілених постійних загальновиробничих витрат)	Визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції в періоді їх виникнення. Довідка: Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати - це витрати на обслуговування і управління виробництвом, що є незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності, та які не розподіляються на кожен об'єкт витрат за базою розподілу (зарплати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо).
Інші витрати	Визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були здійснені, з урахуванням наступного: - датою здійснення витрат, нарахованих у вигляді сум податків та зборів, вважається останній день звітного податкового періоду, за який проводиться нарахування податку та збору; - датою здійснення витрат у вигляді благодійних чи інших внесків або вартості товарів (робіт, послуг) до неприбуткових організацій є дата фактичного перерахування внесків або вартості товарів (робіт, послуг).

Не включаються до складу витрат витрати, які не пов'язані з провадженням господарської діяльності.

Також не вважаються витратами з метою оподаткування:

– платежі платника податку в сумі вартості товару на користь комітента, принципала тощо за договорами комісії, агентськими договорами та іншими аналогічними договорами, перераховані платником на виконання цих договорів;

– суми попередньої (авансової) оплати товарів, робіт, послуг;

– витрати на погашення основної суми отриманих позик, кредитів;

– витрати на придбання, виготовлення, будівництво, реконструкцію, модернізацію та інше поліпшення основних засобів та витрати, пов'язані з видобутком корисних копалин, а також з придбанням (виготовленням) нематеріальних активів, які підлягають амортизації;

– суми податку на прибуток, податку на додану вартість, включеного до ціни товару (роботи, послуги), що придбаваються платником податку для виробничого або невиробничого використання, податків на доходи фізичних осіб, які відраховуються із сум виплат таких доходів (для платників податку, які не зареєстровані як платники податку на додану вартість, до складу витрат входять суми податків на додану вартість, сплачених у складі ціни придбання товарів, робіт, послуг, вартість яких належить до витрат такого платника податку);

– витрати на утримання органів управління об'єднань платників податку, включаючи утримання материнських компаній, які є окремими юридичними особами;

– дивіденди;

– сума збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, яка враховується у зменшення податкового зобов'язання платника податку в порядку, передбаченому ПКУ;

– витрати, понесені (нараховані) у звітному періоді у зв'язку з придбанням у нерезидента послуг (робіт) з консалтингу, маркетингу, реклами в обсязі, що перевищує 4 % доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (за вирахуванням податку на додану вартість та акцизного податку) за рік, що передує звітному;

– фактична вартість остаточно забракованої продукції, крім втрат від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів) та витрат на виправлення такого технічно неминучого браку, в разі реалізації такої продукції. При цьому платник податку має право самостійно визначати допустимі норми технічно неминучого браку в наказі по підприємству за умови обґрунтування його розміру у відповідній сфері;

– витрати, не підтверджені відповідними розрахунковими, платіжними та іншими первинними документами, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачена правилами ведення бухгалтерського обліку та нарахування податку.

У разі втрати, знищення або зіпсуття зазначених документів платник податку має право письмово заявити про це органу державної податкової служби та здійснити заходи, необхідні для поновлення таких документів. Письмова заява має бути надіслана до/або разом із поданням розрахунку податкових зобов'язань за звітний податковий період. Платник податків зобов'язаний відновити втрачені, знищені або зіпсовані документи протягом 90 календарних днів з дня, що настає за днем надходження такої заяви до органу державної податкової служби, митного органу.

Якщо платник податку поновить зазначені документи в наступних податкових періодах, підтверджені витрати включаються до витрат за податковий період, на який припадає таке поновлення.

В обліку з метою оподаткування при визначенні об'єкта оподаткування визначаються витрати подвійного призначення, до яких відносяться:

- витрати на забезпечення найманих працівників спеціальним одягом, взуттям, спеціальним (форменим) одягом, мийними та знешкоджувальними засобами, засобами індивідуального захисту, що необхідні для виконання професійних обов'язків, а також продуктами спеціального харчування за переліком Кабінету Міністрів України та/або галузевими нормами безплатної видачі працівникам спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту.

- витрати на організацію, утримання та експлуатацію пунктів безоплатного медичного огляду, безоплатної медичної допомоги та профілактики працівників (у тому числі забезпечення медикаментами, медичним устаткуванням, інвентарем, а також витрати на заробітну плату найманих працівників);

- витрати, пов'язані з науково-технічним забезпеченням господарської діяльності, на винахідництво і раціоналізацію господарських процесів, проведення дослідно-експериментальних та конструкторських робіт, виготовлення та дослідження моделей і зразків, пов'язаних з основною діяльністю платника податку, витрати з нарахування роялті та придбання нематеріальних активів (крім тих, що підлягають амортизації) для їх використання в господарській діяльності платника податку.

- витрати на професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників робітничих професій, а також у разі якщо законодавством передбачено обов'язковість періодичної перепідготовки або підвищення кваліфікації;

- витрати на навчання та/або професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації у вітчизняних або закордонних навчальних закладах, якщо наявність сертифіката про освіту в таких закладах є обов'язковою для виконання певних умов ведення господарської діяльності;

- будь-які витрати на гарантійний ремонт (обслуговування) або гарантійні заміни товарів, проданих платником податку, вартість яких не компенсується за рахунок покупців таких товарів, у розмірі, що відповідає рівню гарантійних замін, прийнятих/оприлюднених платником податку.

- витрати платника податку на проведення реклами;
- будь-які витрати із страхування ризиків загибелі врожаю, транспортування продукції платника податку; цивільної відповідальності, пов'язаної з експлуатацією транспортних засобів тощо;
- витрати на відрядження фізичних осіб, які перебувають у трудових відносинах із таким платником податку або є членами керівних органів платника податку за наявності підтвердних документів, що засвідчують вартість цих витрат у вигляді транспортних квитків або транспортних рахунків (багажних квитанцій) тощо.

Первинними документами, на основі яких визначається сума витрат з метою розрахунку оподаткованого прибутку, є:

- накладні на придбання матеріальних цінностей, які використані у господарської діяльності суб'єкта господарювання;
- акти виготовлення продукції, виконаних робіт (послуг);
- табелі, наряди, листки на доплату, лікарняні, розрахунки на відпустку та інші документи, пов'язані з нарахуванням заробітної плати працівників;
- аналітичні таблиці, бухгалтерські довідки щодо нарахування податкових платежів, джерелом покриття яких є витрати, пов'язані з господарською діяльністю;
- авансові звіти з додатками;
- платіжні доручення, банківські виписки
- інші первинні документи, які підтверджують правомірність віднесення витрат на зменшення оподаткованого прибутку.

Інформація з первинних документів узагальнюється в податкових регістрах, які законодавчо не регламентовані.

Витрати, які впливають на зменшення оподаткованого прибутку, можна визначити на підставі наступних бухгалтерських проведення, але з урахуванням особливого податкового алгоритму обчислення окремих видів витрат (табл.2.7)

Таблиця 2.7 - Порівняльні підсистем обліку при визначенні податкових витрат

Витрати, які впливають на зменшення оподаткованого прибутку		
Види витрат у системі оподаткування	Вихідні дані бухгалтерського обліку	
	Кореспонденція рахунків	Господарська операція
Витрати операційної діяльності		
Собівартість придбаних та реалізованих товарів (робіт, послуг)	Дт 901 Кт26,91	собівартість реалізованої готової продукції робіт, послуг
	Дт 902 Кт28	собівартість реалізованих товарів
	Дт 943 Кт20,22,25	собівартість реалізованих виробничих запасів
Інші витрати		
Адміністративні витрати	Дт 79 Кт92	Адміністративні витрати віднесені на формування фінансового результату
Витрати на збут	Дт79 Кт93	Витрати на збут віднесені на формування фінансового результату

Фінансові витрати	Дт79 Кт95	Фінансові витрати віднесені на формування фінансового результату
Інші витрати звичайної діяльності та інші операційні витрати	Дт 949 Кт 20,26,28,23,30,31	Списано інші витрати операційної діяльності
	Дт79 Кт 944(38)	Списано сумнівні та безнадійні борги
	Дт79 Кт 97	Списано інші витрати
	Дт79 Кт 99	Списано надзвичайні витрати
	Дт 23,90, 91, 92,93,94, 95 Кт 63,68,39	Списано витрати операційної діяльності

3.4. Визначення податкової амортизації

Основні засоби – це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

Амортизація основних засобів - систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Не підлягають амортизації та повністю відносяться до складу витрат за звітний період витрати платника податку на:

- утримання основних засобів, що знаходяться на консервації;
- ліквідацію основних засобів;
- придбання (виготовлення) сценічно-постановочних предметів вартістю до 5 тисяч гривень театральнo-видовищними підприємствами - платниками податку;

Також не підлягають амортизації, але проводяться за рахунок відповідних джерел фінансування витрати на придбання/самостійне виготовлення та ремонт, а також на реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів (*Термін "невиробничі основні засоби" означає необоротні матеріальні активи, які не використовуються в господарській діяльності платника податку*).

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів за строками корисного використання наведена у табл. 2.8

Строк корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів

переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання, але він не може бути меншим, ніж визначено за нормами.

Таблиця 2.8 - Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів за строками корисного використання

Гр	Назва основних засобів та інших необоротних активів	Мінімально допустимі строки корисного використання, роки
1	Земельні ділянки	амортизація не нараховується
2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
3	Будівлі	20
	Споруди	15
	Передавальні пристрої	10
4	Машини та обладнання	5
5	Транспортні засоби	5
6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
7	Тварини	6
8	Багаторічні насадження	10
9	Інші основні засоби	12
10	Бібліотечні фонди	-
11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	-
12	тимчасові (не титульні) споруди	5
13	Природні ресурси	амортизація не нараховується
14	Інвентарна тара	6
15	Предмети прокату	5

При визначенні строку корисного використання (експлуатації) слід враховувати:

- очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;
- фізичний та моральний знос, що передбачається;
- правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори.

Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється наказом по підприємству при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), призупиняється на період його виводу з експлуатації (для реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших причин) на підставі документів, які свідчать про виведення таких основних засобів з експлуатації).

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується, виходячи з нового строку корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання (крім виробничого методу нарахування амортизації).

Амортизація основних засобів провадиться до досягнення залишкової вартості об'єктом його ліквідаційної вартості.

Амортизація необоротних активів нараховується з застосуванням методів вказаних в таблиці 2.9.

Нарахування амортизації в цілях оподаткування здійснюється

підприємством за методом, визначеним наказом про облікову політику з метою складання фінансової звітності, та може переглядатися в разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання.

Таблиця 2.9 - Методи нарахування амортизації основних засобів у системі оподаткування

Назва методів амортизації у податковому обліку	Обов'язкове застосування методу амортизації	Сутність застосування методів амортизації
Прямолінійний метод	Об'єкти груп 9, 12, 14, 15	Річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів
Зменшення залишкової вартості		Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;
Прискорене зменшення залишкової вартості	Тільки для об'єктів груп 4,5	Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється.
Кумулятивний		Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.
Виробничий	Об'єкти груп 9, 12, 14, 15	Місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.
За рішенням платника податків(50% або 100%)	Малоцінні необ.матер. активи, бібліотечні фонди	У першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 % амортизованої вартості, решта 50 % амортизованої вартості – у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом або в першому місяці використання об'єкта в розмірі 100 % його вартості.

Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації.

Облік вартості, яка амортизується, ведеться за кожним об'єктом, що входить до складу окремої групи основних засобів, у тому числі вартість ремонту, поліпшення таких засобів, отриманих безоплатно або наданих в оперативний лізинг (оренду), як окремий об'єкт амортизації.

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується протягом строку

корисного використання (експлуатації) об'єкта помісячно, починаючи з місяця, що настає за місяцем введення об'єкта основних засобів в експлуатацію і зупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших видів поліпшення та консервації.

Амортизаційні відрахування розрахункового кварталу за кожним об'єктом основних засобів визначаються як сума амортизаційних відрахувань за три місяці розрахункового кварталу, обчислених із застосуванням обраного платником податку методу нарахування амортизації відповідно до кожної групи основних засобів.

Отже, в обліку з метою оподаткування амортизації підлягають витрати на придбання (самостійно виготовлення) основних засобів, нематеріальних активів для використання в господарській діяльності.

Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних із ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що приводить до зростання майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єктів у сумі, що перевищує 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного податкового року.

Сума витрат, що пов'язана з ремонтом та поліпшенням об'єктів основних засобів, у тому числі орендованих або отриманих у концесію чи створених (збудованих) концесіонером у розмірі, що не перевищує 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів на початок звітного року, відноситься платником податку до складу витрат.

До продажу або іншого відчуження основних засобів та нематеріальних активів прирівнюються операції із внесення основних засобів та нематеріальних активів до статутного фонду іншої особи, передача основних засобів у фінансовий лізинг (оренду).

Сума перевищення доходів від продажу або іншого відчуження над балансовою вартістю окремих об'єктів основних засобів та нематеріальних активів включається до доходів платника податку, а сума перевищення балансової вартості над доходами від такого продажу або іншого відчуження включається до витрат платника податку.

Сума перевищення доходів від продажу або іншого відчуження над первісною вартістю придбання невиробничих основних засобів та витрат на ремонт, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані, включається до доходів платника податку, а сума перевищення первісної вартості над доходами від такого продажу або іншого відчуження включається до витрат платника податку.

Сума перевищення доходів від продажу або іншого відчуження безоплатно отриманих основних засобів або нематеріальних активів над вартістю таких основних засобів або нематеріальних активів, що була включена до складу доходів у зв'язку з отриманням, включається до доходів платника податку, а сума перевищення вартості, що була включена до складу доходів у

зв'язку з безоплатним отриманням над доходами від такого продажу або іншого відчуження включається до витрат платника податку.

Платники податку всіх форм власності мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів, що амортизується, та суми накопиченої амортизації на коефіцієнт індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = [I(a-1) - 10] : 100, \quad (2.1)$$

де $I(a-1)$ - індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не проводиться.

Збільшення вартості об'єктів основних засобів, що амортизується, здійснюється станом на кінець року (дату балансу) за результатами якого проводиться переоцінка та використовується для розрахунку амортизації з першого дня наступного року. Первинними документами, на основі яких визначаються доходи та витрати при здійсненні операцій з основними засобами з метою розрахунку оподаткованого прибутку, є:

- накладні на придбання основних засобів, які використані у господарської діяльності суб'єкта господарювання, на продаж (відчуження) основних засобів;

- акти виконаних робіт (послуг) щодо поліпшення основних засобів;

- акти приймання - передачі основних засобів;

- розрахунок амортизації основних засобів;

- інвентаризаційні відомості наявності основних засобів;

- таблиці, наряди, листки на доплату, лікарняні, розрахунки на відпустку та інші документи, пов'язані з нарахуванням заробітної плати працівників;

- таблиці, бухгалтерські довідки щодо нарахування податкових платежів, джерелом покриття яких є витрати, пов'язані з господарською діяльністю;

- авансові звіти з додатками, платіжні доручення, банківські виписки тощо.

Інформація з первинних документів узагальнюється в податкових регістрах, які самостійно розробляються суб'єктами господарювання у зв'язку з відсутністю їх нормативної регламентації.

На підставі даних первинних документів та облікових регістрів, формується податкова звітність з податку на прибуток, типові форми якої затверджуються Наказом Міністерства фінансів України.

Основною податковою звітністю з податку на прибуток є Податкова декларація з податку на прибуток підприємства, фінансові показники якої повинні підтверджуватися первинними документами та відповідати обліку у системі оподаткування.

Питання для самоперевірки:

1. Визначте платників податку на прибуток.
2. Ставки податку на прибуток.

3. Розкрийте поняття «Дохід» у відповідності з нормами ПКУ.
4. Склад доходів, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.
5. Які доходи не враховуються для визначення об'єкта оподаткування.
6. Розкрийте поняття «Витрати» у відповідності до норм ПКУ.
7. Наведіть класифікацію витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.
8. Наведіть склад витрат операційної діяльності, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.
9. Наведіть склад витрат, пов'язаних з формуванням собівартості реалізованих товарів, робіт, послуг у відповідності до норм ПКУ.
10. Розкрийте поняття «Амортизація» у відповідності до норм ПКУ.
11. Поясніть, що є об'єктами амортизації у податковому обліку.
12. Поясніть особливості класифікації груп основних засобів та інших необоротних активів за нормами ПКУ.
13. Наведіть методи, які застосовуються у обліку з метою оподаткування при нарахуванні амортизації необоротних активів та розкрийте їх сутність застосування цих методів.

ЛЕКЦІЯ 4, 5

Тема 3. Облік податку на додану вартість

Зміст

- 3.1. Платники податку на додану вартість, умови їх реєстрації
- 3.2. Об'єкт та база оподаткування ПДВ
- 3.3. Документальне оформлення податкового кредиту з ПДВ

Список рекомендованої літератури: [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12].

Міні-лексикон: податок на додану вартість, об'єкт оподаткування ПДВ, база оподаткування ПДВ, податковий кредит, податкове зобов'язання,

3.1. Платники податку на додану вартість, умови їх реєстрації.

Податок на додану вартість (ПДВ) – це непрямий податок, який включається в ціну товарів, робіт, послуг, і сплачується до бюджету за рахунок коштів покупця. Порядок його справляння регламентований розділом V (ст. 180 – 211) ПКУ.

При розкритті елементів ПДВ необхідно зауважити, що для цілей оподаткування ПДВ нормами ПКУ визначено термін «особа» (табл. 3.1)

Платником ПДВ є:

- 1) будь-яка особа, що провадить господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник податку;
- 2) будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;

3) будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню;

4) особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи;

5) особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з податку на додану вартість щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном;

б) інші особи, визначені нормами ПКУ.

Таблиця 3.1 - Визначення терміну «особа» для цілей оподаткування ПДВ за нормами ПКУ

Особа	Ознаки
Юридична особа, створена відповідно до закону у будь-якій організаційно-правовій формі	Яка є: - платником податків і зборів, встановлених ПКУ, крім єдиного податку; - платником єдиного податку за ставкою у розмірі 3 %; - платником єдиного податку за ставкою у розмірі 5% і добровільно переходить у встановленому порядку на сплату єдиного податку за ставкою у розмірі 3 %
Фізична особа - підприємець	Яка є: - платником податків і зборів, встановлених ПКУ, крім єдиного податку; - платником єдиного податку за ставкою у розмірі 3 %; - платником єдиного податку за ставкою у розмірі 5 % і добровільно переходить у встановленому порядку на сплату єдиного податку за ставкою у розмірі 3 %
Юридична особа, фізична особа, фізична особа - підприємець	Яка ввозить товари на митну територію України

У разі якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 300000 гривень (без урахування податку на додану вартість), така особа зобов'язана зареєструватися як платник податку в органі державної податкової служби за своїм місцезнаходженням (місцем проживання), крім особи, яка є платником єдиного податку.

Свідоцтво про реєстрацію особи як платника ПДВ орган державної податкової служби зобов'язаний видати не пізніше наступного робочого дня після бажаного (запланованого) дня реєстрації платника податку, зазначеного у його заяві, або протягом 5 робочих днів від дати надходження реєстраційної заяви, якщо бажаний (запланований) день реєстрації у заяві не зазначено чи такий день настає раніше дати, що припадає на останній день строку, встановленого для реєстрації платника податку органом державної податкової служби.

Звітний (податковий) період – період, за який платник податку зобов'язаний проводити розрахунки податку та сплачувати його до бюджету.

Звітний (податковий) період для подання податкової декларації з ПДВ до контролюючих органів дорівнює одному *календарному місяцю*, а в особливих випадках – *календарному кварталу*.

В окремих випадках податковий період може бути менший або більший за один календарний місяць, зокрема:

– якщо особа реєструється як платник ПДВ з іншого дня, ніж перший день календарного місяця, першим звітним періодом є період, який розпочинається від дня такої реєстрації та закінчується останнім днем першого повного календарного місяця;

– якщо податкова реєстрація особи анулюється в інший день, ніж останній день календарного місяця, то останнім звітним (податковим) періодом є період, який розпочинається з першого дня такого місяця та закінчується днем такого анулювання.

Якщо особи, не зареєстровані як платники податку, ввозять товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню згідно із законом, такі особи сплачують податок під час митного оформлення товарів без реєстрації як платники такого податку.

3.2. Об'єкт та база оподаткування ПДВ

Об'єктом оподаткування є операції платників податку з:

а) постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, у тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;

б) постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України;

в) ввезення товарів на митну територію України;

г) вивезення товарів за межі митної території України.

д) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом.

З метою оподаткування ПДВ до операцій з ввезення товарів на митну територію України та вивезення товарів за межі митної території України прирівнюється поміщення товарів у будь-який митний режим, визначений Митним кодексом України.

Слід зауважити, що місце постачання визначено окремою нормою ПКУ для постачання товарів та постачання робіт, послуг. За нормами пп. 14.1.244 п.12.1 ст.14 ПКУ товари – це матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення.

Не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з:

– випуску (емісії), розміщення у будь-які форми управління та продажу (погашення, викупу) за кошти цінних паперів, що випущені в обіг (емітовані) суб'єктами підприємницької діяльності, Національним банком України, Міністерством фінансів України, органами місцевого самоврядування;

– передачі майна у схов (відповідальне зберігання), а також у лізинг (оренду), крім передачі у фінансовий лізинг;

– повернення майна із схову (відповідального зберігання) його власнику, а також майна, попередньо переданого в лізинг (оренду) лізингодавцю (орендодавцю), крім переданого у фінансовий лізинг;

– нарахування та сплати процентів або комісій у складі орендного (лізингового) платежу у межах договору фінансового лізингу; по об'єкту фінансового лізингу, оціненого в іноземній валюті, сплата процентів з метою оподаткування визначається у гривнях за курсом валют, визначеним Національним банком України на момент сплати;

– передачі майна в заставу (іпотеку) позикодавцю (кредитору) та/або в забезпечення іншої дійсної вимоги кредитора, повернення такого майна із застави (іпотеки) його власнику після закінчення дії відповідного договору, якщо місце такої передачі (повернення) знаходиться на митній території України;

– надання послуг із страхування, співстрахування або перестрахування особами, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності відповідно до закону, а також пов'язаних з такою діяльністю послуг страхових (перестрахових) брокерів та страхових агентів;

– надання послуг із загальнообов'язкового державного соціального страхування (у тому числі пенсійного страхування), недержавного пенсійного забезпечення, залучення та обслуговування пенсійних вкладів та рахунків учасників фондів банківського управління, адміністрування недержавних пенсійних фондів;

– обігу валютних цінностей (у тому числі національної та іноземної валюти), банківських металів, банкнот та монет Національного банку України, за винятком тих, що використовуються для нумізматичних цілей, базою оподаткування яких є продажна вартість; випуску, обігу та погашення лотерейних білетів державних грошових лотерей; виплати грошових виграшів (призів) і грошових винагород; постачання негашених поштових марок України, конвертів або листівок з негашеними поштовими марками України, крім колекційних марок, конвертів чи листівок для філателістичних потреб, базою оподаткування яких є продажна вартість;

– надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу (у тому числі пенсійного), управління коштами та цінними паперами (корпоративними правами та деривативами), доручення, надання, управління і переуступки фінансових кредитів, кредитних гарантій і банківських поручительств особою, що надала такі кредити, гарантії або поручительства;

– виплат у грошовій формі заробітної плати (інших прирівняних до неї

виплат), а також пенсій, стипендій, субсидій, дотацій за рахунок бюджетів або Пенсійного фонду України чи інших фондів загальнообов'язкового соціального страхування (крім тих, що надаються у майновій формі);

– виплат дивідендів, роялті у грошовій формі або у вигляді цінних паперів, які здійснюються емітентом;

– надання комісійних (брокерських, дилерських) послуг із торгівлі та/або управління цінними паперами (корпоративними правами), деривативами та валютними цінностями, включаючи будь-які грошові виплати (у тому числі комісійні) фондовим або валютним біржам чи позабіржовим фондовим системам або їх членам у зв'язку з організацією та торгівлею цінними паперами ліцензованими торговцями цінними паперами, а також деривативами та валютними цінностями;

– реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення та перетворення) юридичних осіб;

– постачання позашкільним навчальним закладом вихованцям, учням і слухачам платних послуг у сфері позашкільної освіти;

– надання послуг з агентування і фрахтування морського торговельного флоту судновими агентами на користь нерезидентів, які надають послуги з міжнародних перевезень пасажирів, їхнього багажу, вантажів чи міжнародних відправлень;

– ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України незалежно від обраного митного режиму товарів, митна вартість яких не перевищує еквівалент 100 євро;

– ввезення на митну територію України товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 300 євро:

- у несупроводжуваному багажі;
- на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях;
- на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) протягом однієї доби у міжнародних експрес-відправленнях;
- ввезення на митну територію України фізичними особами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі товарів (крім підакцизних товарів та особистих речей), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення.

Сутність ПДВ слід розглядати через такі поняття, як:

– податковий кредит;

– податкове зобов'язання.

Податковий кредит – це сума ПДВ, на яку платник має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду.

Податкове зобов'язання – це загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді.

Датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг

вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку - дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої - дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів - дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Датою виникнення податкових зобов'язань орендодавця (лізингодавця) для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичної передачі об'єкта фінансової оренди (лізингу) у користування орендарю (лізингоотримувачу).

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі постачання товарів/послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів є дата зарахування таких коштів на банківський рахунок платника податку або дата отримання відповідної компенсації у будь-якій іншій формі, включаючи зменшення заборгованості такого платника податку за його зобов'язаннями перед бюджетом.

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення товарів на митну територію України є дата подання митної декларації для митного оформлення.

Датою виникнення податкових зобов'язань виконавця довгострокових договорів (контрактів) є дата фактичної передачі виконавцем результатів робіт за такими договорами (контрактами).

Попередня (авансова) оплата вартості товарів, що експортуються чи імпортуються, не змінює значення сум податку, які відносяться до податкового кредиту або податкових зобов'язань платника податку, такого експортера або імпортера.

База оподаткування ПДВ визначається в залежності від здійснених операцій за порядком, наведеним у табл.3.2

Таблиця 3.2 - Порядок визначення бази оподаткування ПДВ

№	Вид операції	Визначення бази оподаткування
1	Постачання товарів/послуг	Визначається виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, але не нижче звичайних цін
2	Постачання товарів, ввезених на митну територію України	Визначається виходячи з їх договірної вартості, але не нижче митної вартості товарів, з урахуванням акцизного податку та ввізного мита, за винятком ПДВ, що включаються в ціну товарів/послуг.
3	Послуги, які постачаються нерезидентами на митній території України	Базою є контрактна вартість послуг з урахуванням податків та зборів, за винятком ПДВ, що включаються до ціни постачання. Визначена вартість перераховується в національну валюту за курсом НБУ на дату виникнення податкових зобов'язань.

4	<p>Якщо товари/послуги, необоротні активи (при умові задекларованого податкового кредиту з ПДВ при їх придбанні) починають використовуватися в операціях:</p> <ul style="list-style-type: none"> - що не є об'єктом оподаткування; - звільнених від оподаткування; - що здійснюються в межах балансу платника податку, у тому числі передача для невиробничого використання, переведення виробничих необоротних активів до складу невиробничих необоротних активів 	Платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування не нижче звичайних цін. При цьому база оподаткування за необоротними активами визначається виходячи з балансової (залишкової) вартості, що склалася станом на початок звітного (податкового) періоду, протягом якого здійснюються такі операції (у разі відсутності обліку необоротних активів - виходячи із звичайної ціни), а за товарами/ послугами - виходячи з вартості їх придбання.
5	Постачання товарів за договорами фінансового лізингу	Базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість, але не нижче ціни придбання об'єкту лізингу.
6	Постачання виробничих або невиробничих засобів без оплати; з частковою оплатою; у межах обміну; у межах дарування; у рахунок оплати праці фізичним особам; пов'язаній з постачальником особи; іншим, які не є платниками податку	Визначається виходячи їх договірної (контрактної) вартості, але не нижче звичайних цін
7	Товари/послуги, що передаються/ отримуються у межах договорів комісії (консигнації), поруки, управління	Базою оподаткування є вартість постачання цих товарів, не нижче звичайних цін (або митної вартості)
8	Основні виробничі або невиробничі засоби ліквідуються за самостійним рішенням	Ліквідація для цілей оподаткування розглядається як постачання таких основних виробничих або невиробничих засобів за звичайними цінами, але не нижче балансової вартості на момент ліквідації. Якщо внаслідок ліквідації отримуються складові частини, або інші відходи, які оприбутковуються з метою їх використання в господарській діяльності, на такі операції не нараховуються податкові зобов'язання.
9	У разі постачання квитків на проїзд в автобусах та на перевезення багажу	Базою оподаткування є винагорода, що включає авто станційний збір. До бази не включається вартість перевезення, що перераховується перевізнику, та сума витрат на страхування пасажирів, яка перераховується страховій компанії.
10	У разі ввезення на територію України фізичними особами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі товарів (крім підакцизних товарів та особистих речей) >1000 євро	через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення, базою оподаткування є частина їх сумарної фактурної вартості, що > 1000 євро
	> 500 євро через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення,	через кордон України базою є частина їх фактурної вартості, що > 500 євро.
	сумарна вага яких > 50 кг	через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, через державний кордон України базою є частина їх сумарної фактурної вартості, що > 50 кг.

Ставки податку на додану вартість установлюються від бази оподаткування і становлять 20% (основна), 7% і 0%.

Звільняються від оподаткування ПДВ операції з:

- постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

- постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у тому числі навчання аспірантів і докторантів, навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках.

- постачання послуг із доставки пенсій, страхових виплат та грошової допомоги населенню на всіх етапах доставки до кінцевого споживача;

- постачання послуг з охорони здоров'я закладами охорони здоров'я, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також постачання послуг реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, що мають ліцензію на постачання таких послуг відповідно до законодавства, крім таких послуг:

- постачання послуг з утримання дітей у дошкільних навчально-виховних закладах, школах-інтернатах;

- постачання послуг з утримання осіб у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та інвалідів, дитячих будинках-інтернатах, пансіонатах для ветеранів війни і праці;

- постачання послуг з харчування та облаштування на нічліг та надання інших соціальних послуг бездомним громадянам у центрах обліку, закладах соціального захисту для бездомних громадян, а також особам, звільненим з місць позбавлення волі, у центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі;

- постачання послуг з харчування дітей у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах та громадян у закладах охорони здоров'я;

- постачання послуг з харчування, забезпечення майном, комунально-побутовими та іншими послугами, що надаються особам, які утримуються в установах пенітенціарної системи тощо;

- постачання послуг з перевезення пасажирів міським пасажирським транспортом (крім таксі), тарифи на які регулюються в установленому законом порядку.

- постачання релігійними організаціями культових послуг та предметів культового призначення;

- постачання послуг з поховання та постачання ритуальних товарів державними та комунальними службами;

- постачання (передплати) періодичних видань друкованих засобів масової інформації та книжок, крім видань еротичного характеру, учнівських

зошитів, підручників та навчальних посібників вітчизняного виробництва, словників українсько-іноземної або іноземно-української мови, доставки таких періодичних видань друкованих засобів масової інформації на митній території України;

- інші операції за нормами ПКУ.

Необхідно зазначити, що у системі оподаткування окремі операції оподатковуються за особливими правилами. До таких операцій належать:

- операції, пов'язані з туроператорською та турагентською діяльністю;
- операції у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства;
- операції, пов'язані з діяльністю щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату.

3.3. Документальне оформлення податкового кредиту з ПДВ

Податковий кредит з ПДВ – це сума ПДВ від вартості придбаних товарів (робіт, послуг). Отже, на суму податкового кредиту платник має право зменшити податкове зобов'язання ПДВ звітного (податкового) періоду.

Право на віднесення сум податку до податкового кредиту виникає у разі здійснення операцій з:

а) придбання або виготовлення товарів (у тому числі в разі їх ввезення на митну територію України), робіт, послуг;

б) придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів, у тому числі при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів як внесок до статутного фонду та/або при передачі таких активів на баланс платника податку, уповноваженого вести облік результатів спільної діяльності);

в) отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та в разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

г) ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу.

Датою виникнення права платника податку на віднесення сум податку до податкового кредиту вважається дата тієї події, що відбулася раніше:

- дата списання коштів з банківського рахунка платника податку на оплату товарів/послуг;

- дата отримання платником податку товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною.

Для операцій із ввезення на митну територію України товарів датою виникнення права на віднесення сум податку до податкового кредиту є дата сплати податку за податковими зобов'язаннями відповідно до дати подання митної декларації, а для операцій з постачання послуг нерезидентом на митній території України – є дата сплати (нарахування) податку за податковими зобов'язаннями, що були включені отримувачем таких послуг до податкової

декларації попереднього періоду.

Датою виникнення права орендаря (лізингоотримувача) на збільшення податкового кредиту для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем.

Датою виникнення права замовника на віднесення сум до податкового кредиту з договорів (контрактів) є дата фактичного отримання замовником результатів робіт (оформлених актами виконаних робіт) за такими договорами (контрактами).

Податковий кредит звітного періоду визначається виходячи з договірної (контрактної) вартості товарів/послуг, але не вище рівня звичайних цін.

Право на нарахування податкового кредиту виникає незалежно від того, чи такі придбані товари/послуги, основні засоби почали використовуватися в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку протягом звітного податкового періоду, а також від того, чи здійснював платник податку оподатковувані операції протягом такого звітного податкового періоду.

Якщо платник податку придбає (виготовляє) товари/послуги та необоротні активи, які призначаються для їх використання в операціях, що не є об'єктом оподаткування або звільняються від оподаткування, то суми податку, сплачені (нараховані) у зв'язку з таким придбанням (виготовленням), не відносяться до податкового кредиту зазначеного платника.

У разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги, необоротні активи частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково - ні, до сумм податку, які платник має право віднести до податкового кредиту, включається та частка сплаченого (нарахованого) податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях.

Не відносяться до податкового кредиту суми податку, сплаченого (нарахованого) у зв'язку з придбанням товарів/послуг, не підтверджені податковими накладними (або підтверджені податковими накладними, оформленими з порушенням вимог ПКУ, чи не підтверджені митними деклараціями, іншими документами, передбаченими нормами ПКУ).

Отже, податкова накладна є головним первинним документом, який підтверджує право на отримання податкового кредиту.

У разі якщо платник податку не включив у відповідному звітному періоді до податкового кредиту суму податку на додану вартість на підставі отриманих податкових накладних, таке право зберігається за ним протягом 365 календарних днів з дати складання податкової накладної.

Платник податку зобов'язаний надати покупцю (отримувачу) на його вимогу підписану уповноваженою платником особою та скріплену печаткою (за наявності) податкову накладну, в якій в окремих рядках такі обов'язкові реквізити:

- а) порядковий номер податкової накладної;
- б) дата виписування податкової накладної;

в) повна або скорочена назва, зазначена у статутних документах юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість, - продавця товарів/послуг;

г) податковий номер платника податку (продавця та покупця);

д) місцезнаходження юридичної особи - продавця або податкова адреса фізичної особи - продавця, зареєстрованої як платник податку;

е) повна або скорочена назва, зазначена у статутних документах юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість, - покупця (отримувача) товарів/послуг;

є) опис (номенклатура) товарів/послуг та їх кількість, обсяг;

ж) ціна постачання без урахування податку;

з) ставка податку та відповідна сума податку в цифровому значенні;

и) загальна сума коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку;

і) вид цивільно-правового договору;

к) код товару згідно з УКТ ЗЕД (для підакцизних товарів та товарів, ввезених на митну територію України).

Для операцій, що оподатковуються, і операцій, звільнених від оподаткування, складаються окремі податкові накладні.

Податкова накладна є податковим документом і одночасно відображається у податкових зобов'язаннях і реєстрі виданих податкових накладних продавця та реєстрі отриманих податкових накладних покупця.

Податкова накладна складається на кожне повне або часткове постачання товарів/послуг, а також на суму коштів, що надійшли на поточний рахунок як попередня оплата (аванс). Податкова накладна видається платником податку, який здійснює операції з постачання товарів/послуг, на вимогу покупця та є підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту.

Підставою для нарахування сум ПДВ, що відносяться до податкового кредиту без отримання податкової накладної, є:

а) транспортний квиток, готельний рахунок або рахунок, який виставляється платнику податку за послуги зв'язку, інші послуги, вартість яких визначається за показниками приладів обліку, що містять загальну суму платежу, суму податку та податковий номер продавця, крім тих, форма яких встановлена міжнародними стандартами;

б) касові чеки, які містять суму отриманих товарів/послуг, загальну суму нарахованого податку (з визначенням фіскального номера та податкового номера постачальника). При цьому з метою такого нарахування загальна сума отриманих товарів/послуг не може перевищувати 200 гривень за день (без урахування податку).

Платник податку веде реєстр виданих та отриманих податкових накладних в електронному вигляді, у якому зазначаються порядковий номер податкової накладної, дата її виписки (отримання), загальна сума постачання та

сума нарахованого податку, а також реєстраційний номер платника податку - продавця, який видав податкову накладну такому платнику податку.

Орган державної податкової служби розробляє та розміщує на своєму офіційному веб-сайті програму ведення обліку записів у реєстрах виданих та отриманих податкових накладних в електронному вигляді та забезпечує її безкоштовне розповсюдження (включаючи необхідні зміни та доповнення) як шляхом надання доступу до копіювання такої програми, як через Інтернет, так і шляхом запису на магнітні носії інформації платника за його запитом.

Фактично остаточне визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ відбувається на субрахунках 64 рахунку.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку сум ПДВ від здійснення типових господарських операцій наведено у табл. 3.3

Таблиця 3.3 - Облік сум ПДВ від здійснення типових господарських операцій

№	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Перераховано аванс постачальникам за майбутню поставку товару Одночасно на суму ПДВ	37 641	31 644
2	На суму отриманих матеріалів Одночасно на суму ПДВ	20 644	63 63
3	Отримано аванс від покупців за майбутню поставку товару Одночасно на суму ПДВ	31 643	68 641
4	При відвантаженні продукції окупцям: Одночасно на суму ПДВ	36 70	70 643
5	Перераховано податкове зобов'язання з ПДВ у державний бюджет	64	31
6	Відшкодовано податковий кредит з ПДВ з державного бюджету	31	64

Отже, облікова система визначення ПДВ включає окремі первинні документи (податкові накладні) і аналітичні реєстри, узгоджені з синтетичним бухгалтерським обліком.

Зведені результати податкового обліку відображаються в податковій звітності - податкових деклараціях, які подаються до органу державної податкової служби за базовий звітний (податковий) період.

Платник податку зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій ним податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку.

Питання для самоперевірки:

1. Визначте платників ПДВ.
2. Що є об'єктом оподаткування ПДВ?
3. Який розмір ставки ПДВ у поточному році?
4. Які операції звільняються від оподаткування ПДВ?

5. Яким чином надаються пільги з ПДВ?
6. Які операції не є об'єктом оподаткування ПДВ?
7. Дайте визначення поняттям «податковий кредит» та «податкове зобов'язання».
8. Які операції підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою?
9. Який порядок надання податкової декларації?
10. Які строки розрахунків з бюджетом з ПДВ?
11. Які документи підтверджують право на податковий кредит з ПДВ?

ЛЕКЦІЯ 6

Тема 4: Облік податку з доходів фізичних осіб

Зміст

- 4.1. Платники податку, об'єкт та база оподаткування
- 4.2. Податкова соціальна пільга – сутність та правила застосування
- 4.3. Сутність і порядок застосування податкової знижки
- 4.4. Перерахування ПДФО до бюджету

Список рекомендованої літератури: [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12].

Міні-лексикон: заробітна плата, платники податку, база оподаткування ПДФО, єдиний соціальний внесок, утриманні із заробітної плати.

4.1. Платники податку, об'єкт та база оподаткування

Податок на доходи фізичних осіб – плата фізичної особи за послуги, які надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу (місце постійного або переважного проживання платника податку, місце реєстрації платника податку, визначене згідно з законодавством) або розташовано особу, що виплачує оподатковувані доходи.

Платниками податку з доходів фізичних осіб є:

1) фізичні особи:

- резиденти, які отримують доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;

- нерезиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні (крім нерезидентів, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні і мають дипломатичні привілеї та імунітет, щодо доходів, які вони отримують безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї міжнародним договором діяльності);

2) податкові агенти.

Податковий агент щодо податку на доходи фізичних осіб – це юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ), само зайнята особа, представництво нерезидента - юридичної особи, які незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками та/або форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або

негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок, передбачений ПКУ, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність податковим органам та нести відповідальність за порушення його норм в порядку.

Не є платником податку нерезидент, який отримує доходи з джерела їх походження в Україні та має дипломатичні привілеї та імунітет, установлені чинним міжнародним договором України, щодо доходів, які він отримує безпосередньо від провадження дипломатичної чи прирівняної до неї таким міжнародним договором діяльності.

У разі смерті платника податку або оголошення його судом померлим чи визнання безвісно відсутнім або втрати ним статусу резидента (за відсутності податкових зобов'язань як нерезидента згідно з цим Кодексом) податок за останній податковий період справляється з нарахованих на його користь доходів. Відповідно до цього останнім податковим періодом вважається період, який закінчується днем, на який відповідно припадає смерть такого платника податку, винесення такого судового рішення чи втрата ним статусу резидента. У разі відсутності нарахованих доходів податок сплаті не підлягає.

Якщо фізична особа - платник податку вперше отримує оподатковувані доходи всередині податкового періоду, то перший податковий період розпочинається з дня отримання таких доходів.

Об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);
- іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід.

Загальний оподатковуваний дохід – це будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

У разі використання права на податкову знижку базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається за формулою:

$$Д\ ч.р. = Дз - Зп, \quad (4.1)$$

де Дч.р.- чистий річний оподатковуваний дохід;

Дз - загальний оподатковуваний дохід;

Зп – податкова знижка такого звітного року.

За особливими правилами визначається база оподаткування ПДФО при отриманні доходів у будь-якій не грошовій формі та для коштів, надміру витрачених платником податку на відрядження або під звіт і не повернутих у встановлені законодавством строки.

У цих випадках базою оподаткування ПДФО є вартість такого доходу, розрахована за звичайними цінами, правила визначення яких встановлені ПКУ, помножена на коефіцієнт, який обчислюється за формулою:

$$K = 100 : (100 - Cп), \quad (4.2)$$

де К - коефіцієнт;

Cп - ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

За особливими правилами визначається база оподаткування доходів у формі заробітної плати (рис. 4.1) Відповідно до положень Закону України “Про оплату праці” *заробітна плата* – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Для цілей оподаткування ПДФО осіб під поняттям “заробітна плата” мають на увазі основну і додаткову заробітну плату, інші заохочувальні й компенсаційні виплати, які виплачуються (надаються) платникові податку у зв’язку з відносинами трудового найму згідно із Законом України “Про оплату праці”.

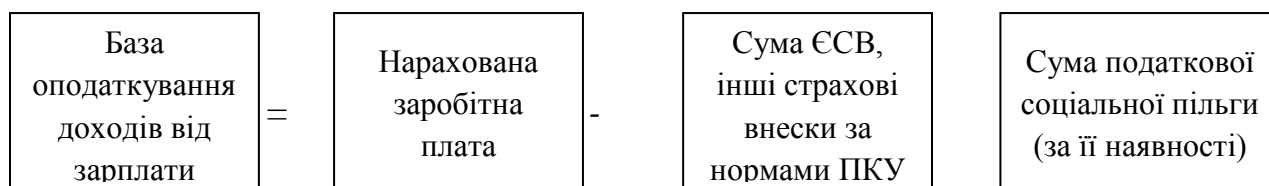

Рис. 4.1. База оподаткування доходів у формі заробітної плати

Під час формування бази оподаткування враховується не вся сума нарахованої заробітної плати.

Оподатковувана частина заробітної плати (ОЗП) розраховується за формулою:

$$ОЗП = ЗПН - ЄСВ - ОСВ - ПСП, \quad (4.3)$$

де ЗПН – нарахована заробітна плата;

ЄСВ – сума єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування (Закон України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 08.07.2010 № 2464-VI (далі – Закон № 2464));

ОСВ – обов’язкові страхові внески до недержавного пенсійного фонду (у випадках, передбачених законом, якщо внески сплачувалися за рахунок заробітної плати працівника);

ПСП – податкова соціальна пільга (відповідно до вимог ПКУ).

База оподаткування при нарахуванні доходів у вигляді винагороди за

цивільно-правовими договорами за виконання робіт (надання послуг) визначається за формулою:

$$Б = В - ЄСВ, \quad (4.4)$$

де Б - база оподаткування при нарахуванні доходів у вигляді винагороди за цивільно-правовими договорами за виконання робіт (надання послуг);

В - нарахована сума винагороди;

ЄСВ - сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

База оподаткування доходів отриманих фізичною особою:

- підприємцем від провадження господарської діяльності (крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування);

- яка провадить незалежну професійну діяльність визначається за формулою:

$$Б = Д - В, \quad (4.5)$$

де Б - база оподаткування при нарахуванні доходів;

Д - чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та не грошовій формі);

В - документально підтверджені витрати, які пов'язані з господарською діяльністю такої фізичної особи - підприємця.

До переліку витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів, належать документально підтверджені витрати, що включаються до витрат операційної діяльності згідно ПКУ.

Виходячи з цього, фізичні особи-підприємці зобов'язані вести Книгу обліку доходів і витрат та мати підтверджуючі документи щодо походження товару.

Форма Книги обліку доходів і витрат та порядок її ведення визначаються центральним органом державної податкової служби.

У разі відсутності довідки про взяття на облік особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, базою оподаткування є сума доходів, отриманих від такої діяльності без урахування витрат.

Ставка податку з 1 січня 2016 року становить 18% бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) (крім випадків, визначених у пунктах 167.2-167.5 ПКУ) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.

Основними обліковими документами, які є підставою для нарахування та перерахування ПДФО у бюджет, є: розрахунково-платіжні (зокрема, зведені) відомості, таблиці робочого часу, зведені розрахунки по нарахуванню податкових платежів, розрахункові листи, лікарняні листи, розрахунки відпускні, акти виконаних робіт, послуг, накладні на отримання або продаж матеріальних цінностей, оборотно-сальдові відомості тощо.

Облік ПДФО у системі оподаткування доцільно організувати за правилами, встановленими для бухгалтерського обліку з використанням бухгалтерських проведення.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку утримань з заробітної плати працівників наведено у табл.4.1

Таблиця 4.1 - Відображення на рахунках бухгалтерського обліку утримань з заробітної плати працівників

№	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Утримано із зарплати працівників сума ПДФО (<i>раніше</i>)	661	641
2	Утримано із зарплати працівників сума ЄСВ	661	651
3	Сплата до бюджету суми ЄСВ	651	311
4	Нараховані відпускні	471	661
5	Утримано із суми відпускних ЄСВ та ПДФО	661	651

4.2 Податкова соціальна пільга – сутність та правила застосування

Податкова соціальна пільга (ПСП) – сума, на яку платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу.

ПСП застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

Перелік податкових соціальних пільг наведено у табл.4.2

Таблиця 4.2 - Перелік податкових соціальних пільг

№	Розмір пільги	Умови застосування
1	50 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць) встановленому законом на 1 січня звітного податкового року	Для будь-якого платника податку.
2	100 % розміру суми пільги, визначеної за правилами у п.1	Для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, - у розрахунку на кожну таку дитину.
3	150 % розміру суми пільги, визначеної за правилами у п.1	Для такого платника податку, який: а) є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником - у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років; б) утримує дитину-інваліда - у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років; в) є особою, віднесеною законом до першої або другої категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; г) є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; д) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства, крім інвалідів, пільга яким визначена підпунктом "б";

		<p>е) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів;</p> <p>е) є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".</p>
4	200 % розміру суми пільги, визначеної 4 за правилами у п. 1	<p>Для такого платника податку, який є:</p> <p>а) Героєм України, Героєм Радянського Союзу, Героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою чотирма і більше медалями "За відвагу";</p> <p>б) учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та інвалідом I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";</p> <p>в) колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою;</p> <p>г) особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками;</p> <p>г) особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда (Санкт-Петербург, Російська Федерація) у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.</p>

Працівник підприємства зобов'язаний надати працедавцю заяву про застосування соціальної податкової пільги.

У разі якщо платник податку має право на застосування податкової соціальної пільги з двох і більше підстав, то застосовується одна податкова соціальна пільга з підстави, що передбачає її найбільший розмір, крім окремих випадків.

4.3. Сутність і порядок застосування податкової знижки

Податкова знижка для фізичних осіб, які не є суб'єктами господарювання, - це документально підтверджена сума (вартість) витрат платника податку - резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів - фізичних або юридичних осіб протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподаткованого доходу, одержаного за наслідками такого звітного року у вигляді заробітної плати.

Платник податку має право на податкову знижку за наслідками звітного податкового року. Підстави для нарахування податкової знижки із зазначенням конкретних сум відображаються платником податку у річній податковій декларації.

До податкової знижки включаються тільки витрати, які підтвержені відповідними платіжними та розрахунковими документами, зокрема квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, копіями договорів, що ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) і їх покупця (отримувача).

Перелік окремих витрат, дозволених до включення до податкової знижки:

– сума процентів, сплачених за користування іпотечним житловим кредитом;

– сума коштів або вартість майна, переданих платником податку у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям у розмірі, що не перевищує 4 % суми його загального оподатковуваного доходу такого звітного року;

– сума коштів, сплачених платником податку на користь закладів освіти для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, який який не одержує заробітної плати;

– сума коштів, сплачених платником податку на користь закладів охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування такого платника податку або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків;

– інші витрати, які передбачені вимогами ПКУ.

Загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподатковуваного доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата, зменшена з урахуванням положень ПКУ.

Якщо платник податку не скористався правом на нарахування податкової знижки за наслідками звітного податкового року, таке право на наступні податкові роки не переноситься.

Необхідно відмітити, що існує особливий порядок оподаткування окремих видів доходів, операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомого та рухомого майна, який визначений нормами ПКУ.

4.4. Перерахування ПДФО до бюджету

Порядок перерахування (сплати) податку до бюджету передбачено ст. 168 ПКУ, відповідно до якої податок зобов'язані сплачувати податкові агенти (юридичні особи, відокремлені підрозділи, фізичні особи – підприємці) та в окремих випадках – фізичні особи самостійно.

Відповідно до пп. 168.1.1 ПКУ податковий агент, який нараховує (виплачує, надає) оподатковуваний дохід на користь платника податку, зобов'язаний утримувати податок із суми такого доходу за його рахунок, використовуючи відповідну ставку податку.

Якщо доходи фізичній особі виплачуються з поточного рахунку підприємства (відокремленого підрозділу, фізичної особи-підприємця), то податок сплачується (перераховується) до бюджету під час виплати таких доходів. Банки приймають платіжні документи на виплату доходу лише за умови одночасного подання розрахункового документа на перерахування ПДФО до бюджету. Отже, податковий агент не виплатить заробітної плати працівникам без сплати податку до бюджету, але є ризик у тому, що може бути сплачена сума податку не в повному обсязі.

При виплаті доходів фізичній особі готівкою з каси податкового агента або у негрошовій формі податок сплачується (перераховується) до бюджету протягом банківського дня, що настає за днем такого нараховування (виплати, надання).

Відповідно до пп. 168.1.5 п. 168.1 ст. 168 ПКУ якщо оподатковуваний дохід нараховується податковим агентом, але не виплачується (не надається) платникові податку, то податок, який підлягає утриманню з такого нарахованого доходу, має бути перерахований до бюджету податковим агентом у строки, встановлені ПКУ для місячного податкового періоду. Отже, податкові агенти, які нараховували, але не виплатили доходів, зобов'язані сплатити ПДФО до 30-го числа місяця, що йде за звітним.

Відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо строків виплати заробітної плати” від 23.09.2010 № 2559-VI заробітна плата виплачується працівникам регулярно в робочі дні не рідше як 2 рази на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, та не пізніше як через 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. Тобто заробітна плата за першу половину місяця (15 календарних днів) має виплачуватися в період із 16 до 22 числа, а за другу – із 1 до 7 числа.

Податкові агенти зобов'язані виплачувати працівникам заробітну плату два рази на місяць, одночасно (або наступного банківського дня) перераховуючи податок на доходи фізичних осіб до бюджету. Конкретні терміни виплати заробітної плати встановлюються підприємствами самостійно в колективному договорі або нормативному акті роботодавця, погодженому з виборним органом первинної профспілкової організації чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (а в разі відсутності таких органів – представниками, обраними й уповноваженими трудовим колективом).

Контроль за правильністю і своєчасністю сплати податку здійснює орган ДПС, відповідальність – податковий агент.

Згідно з п. 127.1 ст. 127 ПКУ ненарахування, неутримання та/або несплата (неперераховування) податків платником податків, зокрема податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків, тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 25 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету. Ті самі дії, вчинені повторно протягом 1095 днів, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 50 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету. Дії, вчинені протягом 1095 днів утретє і більше, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 75 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Питання для самоперевірки:

1. Визначте платників податку з доходів фізичних осіб.
2. Об'єкт оподаткування податком з доходів фізичних.
3. Як визначається база оподаткування з метою визначення ПДФО.

4. Види ставок податку з доходів фізичних осіб.
5. Податкові соціальні пільги при нарахуванні та сплаті ПДФО.
6. База оподаткування податку з доходів фізичних осіб під час нарахування (надання) доходів у будь-якій не грошовій формі.
7. База оподаткування ПДФО при нарахуванні (наданні) доходів у формі заробітної плати.
8. Наведіть класифікацію доходів, які складають загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід фізичної особи.
9. Дайте визначення поняття «Податкова знижка». Які існують види податкової знижки?
10. За наслідками яких звітних податкових періодів платник податку має право на застосування податкової знижки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ З ІНШИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ

ЛЕКЦІЯ 7, 8

Тема 5. Облік у системі інших загальнодержавних податків, зборів та платежів.

Зміст

- 5.1. Облік акцизного податку
- 5.2. Мито. Види мита та його облік.
- 5.3. Облік плати за землю
- 5.4. Облік збору за першу реєстрацію транспортного засобу
- 5.5. Облік екологічного податку

Список рекомендованої літератури: [1,2,3,4,5,7,9,10,12].

Міні-лексикон: акцизний податок, мито, адвалерне мито, специфічне мито, плата за земельні ділянки, екологічний податок

5.1. Облік акцизного податку

Акцизний податок – це непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції), а також особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами.

Підакцизні товари (продукція) – це товари за кодами згідно з УКТ ЗЕД, на які встановлено ставки акцизного податку.

До підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;
- нафтопродукти, скраплений газ;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли.

Платники акцизного податку - це:

- особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини.
- суб'єкт господарювання або фізична особа, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України.

Об'єктами оподаткування акцизним податком є операції з:

- реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції);
- реалізації (передачі) підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, здійснення внесків до статутного капіталу, а також своїм працівникам;
- ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України;

Не підлягають оподаткуванню операції з вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України.

Звільняються від оподаткування операції з:

- реалізації легкових автомобілів для інвалідів, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також легкових автомобілів спеціального призначення, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

- ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав виходячи з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави.

- ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених законом тощо.

Існують три види ставок оподаткування: адвалорні, специфічні, змішані.

База оподаткування акцизним податком:

У разі обчислення податку із застосуванням адвалорних ставок базою оподаткування є:

- вартість реалізованого товару (продукції), виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку;

- вартість товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку. Митна вартість товарів, що ввозяться на митну територію України, визначається відповідно до Митного кодексу України.

У разі обчислення податку із застосуванням специфічних ставок з вироблених на митній території України або ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) базою оподаткування є їх величина, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

При псуванні, знищенні, втраті підакцизних товарів (продукції) базою оподаткування є вартість та обсяги втрачених товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат відповідно до ПКУ.

Податковий період для сплати податку відповідає календарному місяцю.

Платник податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, та імпортер алкогольних напоїв та тютюнових виробів подає щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду органу державної податкової служби за місцем реєстрації декларацію акцизного податку за формою, затвердженою у порядку, встановленому ПКУ.

Суми податку перераховуються до бюджету виробниками підакцизних товарів (продукції) протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого для подання податкової

декларації за місячний податковий період.

Суми податку з алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий не денатурований, сплачуються при придбанні марок акцизного податку.

Підприємства, які виробляють вина виноградні з додаванням спирту та міцні, вермути, інші заброджені напої з додаванням спирту, суміші із заброджених напоїв з додаванням спирту, суміші заброджених напоїв з безалкогольними напоями з додаванням спирту, сплачують податок при придбанні марок акцизного податку на суму, розраховану із ставок податку на готову продукцію, вироблену з виноматеріалів чи сусла, при виробництві яких використовується спирт етиловий.

Власник готової продукції, виробленої з давальницької сировини, сплачує податок виробнику (переробнику) не пізніше дати відвантаження готової продукції такому власнику або за його дорученням іншій особі.

Податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) сплачується платниками податку до або в день подання митної декларації.

У разі ввезення маркованої підакцизної продукції на митну територію України податок сплачується під час придбання марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації.

Розрахунок акцизного податку здійснюється на підставі первинних документів (відомості виготовлення підакцизної продукції, накладних на продаж підакцизної продукції, платіжних доручень, актів на списання підакцизної продукції, вантажних митних декларацій тощо).

Для відображення зобов'язань за податком в обліку з метою оподаткування можна використовувати дані бухгалтерського обліку, зокрема, кореспонденцію рахунку 641 "Розрахунки за податками" (аналітичний рахунок - акцизний податок).

За кредитом цього рахунка відображається перерахування податків, за дебетом - сплата, належні відшкодування з бюджету, списання, тощо.

Кредитовий залишок по рахунку 641 "Розрахунки за податками" вказує на заборгованість підприємства за нарахованими, але не сплаченими податками. У разі переоплати за окремими податками цей рахунок має дебетовий залишок і відображається в балансі у складі дебіторської заборгованості за рахунками.

Податкова звітність з акцизного податку представлена Декларацією акцизного податку за формою, розробленою відповідно до вимог ПКУ. Декларація акцизного податку складається та подається платником акцизного податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, та імпортером алкогольних напоїв та тютюнових виробів на підставі Порядку заповнення та подання Декларації акцизного податку.

5.2. Мито. Види мита та його облік.

Систему митних платежів можна розділити на дві групи:

1. Основні - обов'язкові платежі, що стягуються в більшості випадків при перетині митного кордону з суб'єктів, що не характеризуються специфічними особливостями:

- мито;
- непрямі податки, що стягуються в подібних ситуаціях (ПДВ, акциз).

2. Додаткові - митні платежі, що стягуються з платників за додатково надані послуги або дії, або що характеризують платника, що відрізняється специфічними особливостями (збори за зберігання товарів, збори за митний супровід вантажів, збори за видачу ліцензій, плата за участь в митних аукціонах).

Мито - вид митного платежу, що стягується з товарів, переміщуваних через митний кордон держави (що ввозяться, вивозяться або наступних транзитом). Диференціація видів мита може здійснюватися по декількох критеріях (табл.5.1).

Таблиця 5.1 – Види мита

№	Ознаки класифікації	Види мита
1	Характер спрямованості переміщуваних товарів, об'єктів	- ввізні, - вивізні, - транзитні
2	Характеристика платника мита	- з юридичних осіб, - з фізичних осіб
3	Видзастосування ставки	- адвалорні - в % до митної вартості оподатковуваних товарів; - специфічні - у встановленому розмірі за одиницю виміру товару, що ввозиться (кілограм, метр); - комбіновані (змішані) - поєднання адвалорних і специфічного мита
4	Економічна характеристика проведених операцій особливі - ставки, що реалізують захисні функції	- сезонні - ставки, за допомогою яких можливе оперативне реагування на ввезення і вивіз на територію держави сезонних товарів (термін їх введення не може перевищувати шести місяців); - антидемпінгові - ставки, що є певною надбавкою до звичайного імпортного мита. Застосовуються при ввезенні на територію держави товарів за цінами нижчим (демпінговим), ніж їх ціна в країні, і загрозливим підірвати основи виробництва країни-імпортера. - спеціальні - ставки мита, що захищають митну територію від ввезення товарів, загрозливих вітчизняним виробникам. - компенсаційні - ставки мита, вживані до товарів, що ввозяться, відносно яких використовувався механізм субсидій, що відповідно занизило їх ціну, і це загрожує завдати збитку вітчизняному виробництву

Об'єкт оподаткування митом – товари, що переміщуються, відносно яких повинно нараховуватися мито.

База оподаткування митом - митна вартість переміщуваних товарів, відносно яких повинен нараховуватися мито. Митна вартість перераховується в національну валюту по курсу НБУ, що діє на день подачі митної декларації.

Порядок сплати і ставки мита визначаються Єдиним митним тарифом

України.

У основі числення мита лежить митна вартість товару і транспортного засобу.

Механізм вживання пільг при сплаті мита включає:

- звільнення від сплати митного збору певних категорій платників;
- зменшення ставок мита; повернення раніше сплачених сум мита;
- звільнення від митного збору певних предметів.

Мито сплачується безпосередньо митному органу одночасно з прийняттям митної декларації або до її прийняття. Мито зараховується до Державного бюджету, а митні органи здійснюють контроль за правильністю її числення і сплатою збору.

Механізм внесення митного збору передбачає певні гарантії (форми забезпечення внесення платежів): застава товарів; гарантії фінансово-кредитних установ; гарантії третіх осіб; внесення сум, що належать, на депозит.

Розрахунок мита здійснюється митними органами на підставі вантажних митних декларацій.

Для відображення зобов'язань за митом в обліку з метою оподаткування можна використовувати дані бухгалтерського обліку. Так, операції по нарахуванню та сплаті мита відображаються за наступною кореспонденцією рахунків (табл.5.2)

Таблиця 5.2 - Відображення типових операцій по нарахуванню та сплаті мита

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума	
	Дт	Кт	\$ США	грн.
Підприємством «Фарт» відвантажені на експорт товари за контрактною вартістю 10000 \$ США. Курс НБУ на дату складання вантажної митної декларації 27,0 грн. / \$ США	362	702	10000	270000
Сума нарахованого та сплаченого мита – 4000 грн.	93 377	377 311	- -	4000
Підприємством «Майстер» одержані за імпортом товари за контрактною вартістю 20000 \$ США. Курс НБУ на дату складання вантажної митної декларації 27,0 грн. / \$ США	28	632	20000	54000
Сума нарахованого та сплаченого мита – 8000 грн.	28 377	377 311	- -	8000 8000

Регламентована податкова звітність по нарахуванню та сплаті мита податковим законодавством не передбачена.

Державне мито

Державне мито є платою, яка стягується за здійснення юридично значимих дій на користь юридичних і фізичних осіб уповноваженими на це компетентними органами і видачу ним відповідних документів, що мають правове значення.

Особливості вживання механізму державного мита регулюються ДКМУ «Про державне мито».

Платниками державного мита виступають юридичні та фізичні особи, які звертаються у відповідні органи і на користь яких останні здійснюють юридично значимі дії і видають документи, підтверджуючі це.

Об'єктом оподаткування виступають певні дії, з яких стягується державне мито (подання до суду позовних заяв, касаційних скарг, здійснення нотаріальних дій, реєстрація актів цивільного стану, оформлення документів на право виїзду за кордон і запрошення до України громадян інших держав, видача паспортів, прописка).

Державне мито стягується:

- з позовних заяв, заяв з переддоговірних суперечок, заяв (скарг) у справах окремого виробництва і скарг на рішення, прийняті відносно релігійних організацій, з касаційних скарг на вирішення судів і скарг на рішення, що вступили в законну силу, а також за видачу судами копій документів;

- з позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство;

- за здійснення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами і виконавськими комітетами, а також за видачу дублікатів нотаріально засвідчених документів;

- за реєстрацію актів цивільного стану;

- за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення до України осіб з інших країн, за продовження терміну їх дії і за внесення змін до цих документів;

- за реєстрацію національних паспортів іноземних громадян або документів, які їх замінюють;

- за видачу або продовження посвідок на проживання;

- за видачу візи до національного паспорта іноземного громадянина або документа, який його замінює, на право виїзду з України і в'їзду до України, а також із заяв про прийняття в громадянство України і про вихід з громадянства України;

- за видачу нового зразка паспорта громадянина України;

- за операції по випуску (емісії) коштовних паперів, окрім облігацій державних і місцевих позик, і з видачі приватизаційних паперів;

- за операції з об'єктами нерухомого майна, які здійснюються на товарних біржах, окрім операцій по примусовому відчуженню такого майна;

- за проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) об'єктами нерухомого майна, окрім операцій по примусовому відчуженню такого майна у випадках, передбачених законами України

Ставки державного мита визначаються декількома методами:

1. адвалорні;

2. у встановленому розмірі (у абсолютних грошових сумах; у сумах, обчислених у відповідних частинах до офіційно встановлених величин (мінімальна заробітна плата, неоподатковуваний мінімум доходів).

Державне мито сплачується по місцю розгляду і оформлення документів і зараховується до бюджету місцевої самоврядності, окрім мита, що стягується з

позовних заяв, які подаються до арбітражного суду, із заяв про перевірку рішень, визначень і постанов арбітражних судів в порядку нагляду, а також за дії, пов'язані із здобуттям патентів на сорти рослин, продовженням їх дії.

Особливістю державного мита є можливість сплати її в іноземній валюті.

Якщо податки сплачуються лише в національній валюті України, то державне мито може сплачуватися і в іноземній валюті (позови, подані до суду або арбітражний суд відносно об'єктів, що оцінюються в іноземній валюті, або за дії і операції в іноземній валюті).

Сплата мита може здійснюватися в декількох формах:

а) готівкою:

- у національній валюті;

- у іноземній валюті в перерахунку по курсу НБУ;

б) перерахуванням через відділення банків сум мита з рахунків платників.

З позовів, що подаються до суду і арбітражний суд в іноземній валюті, а також за дії і операції в іноземній валюті державне мито сплачується в іноземній валюті.

Особи, постійно проживаючі або такі, що знаходяться за межами України, сплачують мито, виходячи з розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян, еквівалентного 600 долларам США, або в іншій валюті і розмірах.

5.3 Облік плати за землю

Плата за землю - це загальнодержавний податок, який справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Платниками податку на землю є:

- власники земельних ділянок, земельних часток (паїв);

- землекористувачі.

Об'єктами оподаткування податку на землю є:

- земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні;

- земельні частки (паї), які перебувають у власності.

Базою оподаткування податку на землю є:

- нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до порядку, встановленого цим розділом;

- площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.

Підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру.

Статтею 274 Податкового кодексу України встановлені ставки земельного податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено (незалежно від місцезнаходження). Ставка податку за земельні

ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3 відсотків від їх нормативної грошової оцінки, для земель загального користування – не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки, а для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3 відсотка та не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки

Особливі розміри ставок земельного податку встановлюють за земельні ділянки (в межах населених пунктів), зайняті житловим фондом, автостоянками для зберігання особистих транспортних засобів громадян, гаражами, садовими і дачними будинками фізичних осіб, а також за земельні ділянки, надані для потреб сільськогосподарського виробництва, водного та лісового господарства, які зайняті виробничими, культурно-побутовими, господарськими та іншими будівлями і спорудами - у розмірі 3 %.

Особливі розміри ставок земельного податку встановлюють за земельні ділянки на територіях та об'єктах історико-культурного призначення, які надані підприємствам промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони тощо, які розташовані за межами населених пунктів.

Податковий період для плати за землю є календарний рік.

Платники плати за землю (крім фізичних осіб) самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і до 1 лютого поточного року подають відповідному органу державної податкової служби за місцезнаходженням земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за формою, встановленою у порядку, передбаченому ПКУ, з розбивкою річної суми рівними частками за місяцями.

Подання такої декларації звільняє від обов'язку подання щомісячних декларацій.

При поданні першої декларації (фактичного початку діяльності як платника плати за землю) разом з нею подається довідка (витяг) про розмір нормативної грошової оцінки земельної ділянки, а надалі така довідка подається у разі затвердження нової нормативної грошової оцінки землі.

Податкове зобов'язання сплачується рівними частками за місцезнаходженням земельної ділянки за податковий період, який дорівнює календарному місяцю, щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) місяця.

Податок фізичними особами сплачується протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Підставою для нарахування орендної плати за земельну ділянку є договір оренди такої земельної ділянки.

Платником орендної плати є орендар земельної ділянки. Об'єктом оподаткування орендної плати є земельна ділянка, надана в оренду.

Розмір та умови внесення орендної плати встановлюються у договорі оренди між орендодавцем (власником) і орендарем.

Розмір орендної плати встановлюється у договорі оренди, з урахуванням особливостей, визначених ПКУ.

Податковий період, порядок обчислення орендної плати, строк сплати та

порядок її зарахування до відповідних бюджетів визначені як для податку на землю.

Підставою обчислення плати за землю є такі первинні документи, як дані земельного кадастру, відомості про наявні земельні ділянки, про пільги на плату за землю тощо.

Облік плати за землю з метою оподаткування можна вести за правилами бухгалтерського обліку з використанням відповідних рахунків. Так, операції по нарахуванню та сплаті плати за землю відображаються записами:

Дт 92 Кт 641 – при нарахуванні плати за землю;

Дт641 Кт 311 – при сплаті у бюджет плати за землю.

На підставі облікових даних формуються фінансові показники для Податкової декларації з плати за землю, яка за встановленою формою з відповідними додатками подається в органи податкової служби за місцезнаходженням земельних ділянок суб'єкта господарювання.

5.4. Облік збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

Перша реєстрація транспортного засобу передбачає першу постановку на облік в Сервісному центрі МВС нового або вживаного авто, яке раніше не було зареєстроване на території України. Платниками збору за першу реєстрацію транспортного засобу є юридичні та фізичні особи, які здійснюють першу реєстрацію в Україні транспортних засобів, вони сплачують суму збору до Пенсійного фонду України.

Об'єкти оподаткування збору за першу реєстрацію транспортного засобу:

- транспортні засоби, в т. ч. колісні транспортні засоби, крім:

а) транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, які повністю утримуються за рахунок бюджету, крім тих, що віднесені до транспортної групи, в порядку, визначеному головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення;

б) транспортних засобів вантажних, самохідних, що використовуються на заводах, складах, у портах та аеропортах для перевезення вантажів на короткі відстані;

в) транспортних засобів швидкої медичної допомоги;

г) машин і механізмів для сільськогосподарських робіт;

д) причепів (напівпричепів);

є) мопедів та велосипедів тощо.

- судна, зареєстровані у Державному судновому реєстрі України або у Судновій книзі України;

- літаки і вертольоти, зареєстровані у Державному реєстрі цивільних повітряних суден України або у Реєстрі державних повітряних суден України, крім: літаків і вертольотів Збройних Сил України та системи центральних органів виконавчої влади.

Сума збору обчислюється щодо кожного транспортного засобу як добуток відповідної бази оподаткування та ставки збору.

Для визначення розміру ставки збору в ПФ всі транспортні засоби поділяються на 3 групи, залежно від їхньої вартості (зазначеної в договорі з автосалоном або у митній декларації). Від групи, в яку потрапляє конкретний автомобіль, буде залежати ставка: 3%, 4% чи 5% від вартості авто. Якщо ПДВ (податок на додану вартість) виведений у фінансових документах автомобіля окремо, то збір в ПФ нараховується на вартість авто без ПДВ.

У зв'язку із зміною розміру мінімального прожиткового мінімуму для працездатних осіб змінився і принцип справляння збору до ПФ за першу реєстрацію автомобіля. Отже у 2017 році, якщо повна вартість автомобіля менше або дорівнює 267960 грн., застосовується ставка 3% (якщо об'єкт оподаткування не перевищує 165 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб). Для ТЗ вартістю від 267 960 до 470 960 гривень – 4 % (якщо об'єкт оподаткування перевищує 165, але не перевищує 290 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб). Якщо ж авто дорожче за 470 960 гривень – 5 % (якщо об'єкт оподаткування перевищує 290 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб). 464 000 грн., то власнику доведеться сплатити збір за першу реєстрацію у розмірі 5% від вартості автомобіля.

Відтак, при першій реєстрації транспортного засобу треба буде сплатити: "новий" збір у Пенсійний фонд, вартість спеціальної продукції (бланк та державний номер) та власне вартість послуги.

Податковий період збору за першу реєстрацію транспортного засобу дорівнює календарному року.

Збір сплачується за місцем реєстрації транспортних засобів за ставками, які діють на день сплати.

Юридичні особи в десятиденний строк після першої реєстрації в Україні транспортних засобів подають відповідному органу державної податкової служби за місцем свого знаходження та за місцем реєстрації транспортного засобу розрахунок суми збору за такі транспортні засоби за формою, встановленою у порядку, передбаченому ПКУ. До розрахунку обов'язково додаються копії реєстраційних документів, завірені відповідним уповноваженим державним органом України, який проводив таку реєстрацію.

Дані розрахунків збору за першу реєстрацію транспортного засобу в обліку з метою оподаткування доцільно відображати за правилами бухгалтерського обліку з використанням наступної кореспонденції бухгалтерських рахунків:

Дт 92 Кт 641 - нарахування збору;

Дт 641 Кт 311 – сплата збору до відповідного бюджету.

Зведені дані щодо обчислення збору за першу реєстрацію транспортного засобу відображаються у Розрахунку суми збору за першу реєстрацію транспортних засобів, затвердженому Наказом Міністерства фінансів України від 21.12.2012р. за № 1405.

5.5. Облік екологічного податку

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками.

Платники екологічного податку - суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини;
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк.

Податок, що справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі використання палива, утримується і сплачується до бюджету *податковими агентами* під час реалізації такого палива.

До податкових агентів належать суб'єкти господарювання, які:

- здійснюють оптову торгівлю паливом;
- здійснюють роздрібну торгівлю паливом

Об'єктом та базою оподаткування екологічного податку є:

- обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
- обсяги та види (класи) відходів, що розміщуються у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах протягом звітного кварталу, крім обсягів та видів (класів) окремих відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на збирання і заготівлю окремих видів відходів як вторинної сировини і провадять статутну діяльність із збирання і заготівлі таких відходів;
- обсяги та види палива, реалізованого податковими агентами.

Ставки екологічного податку встановлено статтями 243 - 248 ПКУ. В окремих випадках при визначенні податку застосовуються коригуючі коефіцієнти.

Податковий період дорівнює календарному кварталу.

Податкові декларації подають протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, до органів державної податкової служби та сплачують податок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації:

Орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, територіальні органи центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища до 1 грудня року, що передуює звітному, подають до органів державної податкової служби переліки підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди, спеціальне водокористування та розміщення відходів, а також направляють інформацію про внесення змін до переліку до 30 числа місяця, що настає за кварталом, у якому такі зміни відбулися.

Якщо місце подання податкових декларацій не збігається з місцем перебування на податковому обліку підприємства, установи, організації, громадянина - суб'єкта підприємницької діяльності, яким в установленому порядку видано дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, спеціальне водокористування та розміщення відходів, до органу державної податкової служби, в якому таке підприємство, установа, організація або громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності перебуває на обліку, подаються протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) періоду, копії відповідних податкових декларацій.

Якщо платник податку з початку звітного року не планує здійснення викидів, скидів забруднюючих речовин, розміщення відходів, утворення радіоактивних відходів протягом звітного року, то такий платник податку повинен повідомити про це відповідний орган державної податкової служби за місцем розташування джерел забруднення та скласти заяву про відсутність у нього у звітному році об'єкта обчислення екологічного податку. В іншому разі платник податку зобов'язаний подавати податкові декларації.

Первинними документами з метою обчислення екологічного податку є документи, які підтверджують наявність стаціонарних та пересувних джерел забруднення у суб'єкта господарювання, відомості про розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, кількість витрачених паливно - мастильних матеріалів джерелами забруднення на підприємстві, довідки про місця розміщення стаціонарних джерел забруднення, місцезнаходження пунктів продажу палива тощо.

Дані розрахунків екологічного податку в обліку з метою оподаткування доцільно відображати за правилами бухгалтерського обліку з використанням кореспонденції бухгалтерських рахунків:

Дт 92 Кт 641 - нарахування податку;

Дт 641 Кт 311 – сплата податку до відповідного бюджету.

Зведені дані щодо обчислення екологічного податку відображаються у Податковій декларації екологічного податку за нормативно встановленою формою.

Питання для самоперевірки:

1. Які товари належать до підакцизних?
2. Хто є платниками акцизного податку?
3. Які операції є об'єктами оподаткування акцизним податком?
4. Що є базою оподаткування акцизним податком?
5. Визначте порядок і строки сплати акцизного податку.
6. Охарактеризуйте систему митних платежів.
7. Дайте поняття митних платежів.
8. Охарактеризуйте види мита.
9. Що є базою числення мита при здійсненні експортно-імпортних операцій?
10. Хто є платниками мита при перетині товарів через митний кордон України?
11. Розкрийте сутність поняття «державне мито».
12. Розкрийте елементи плати за землю (платники, об'єкт і база оподаткування, ставки, пільги тощо).
13. Розкрийте елементи збору за першу реєстрацію транспортного засобу (платники, об'єкт і база оподаткування, ставки, пільги тощо).
14. Розкрийте елементи екологічного податку (платники, об'єкт і база оподаткування, ставки, пільги тощо).

ЛЕКЦІЯ 8, 9

Тема 6. Облік місцевих податків та зборів.

Зміст

- 6.1. Облік податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
- 6.2. Облік туристичного збору.
- 6.3. Облік збору за місця для паркування транспортних засобів
- 6.4. Облік збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності

Список рекомендованої літератури: [1,2,3,4,5,6,10,12].

Міні-лексикон: місцеві податки та збори, туристичний збір, збіо за місця для паркування, патент, патентування

6.1. Облік податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості.

Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової нерухомості.

Не є об'єктом оподаткування:

а) об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад (їх спільній власності);

б) об'єкти житлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом;

в) будівлі дитячих будинків сімейного типу;

г) садовий або дачний будинок, але не більше одного такого об'єкта на одного платника податку;

г) об'єкти житлової нерухомості, які належать багатодітним сім'ям та прийомним сім'ям, у яких виховується троє та більше дітей, але не більше одного такого об'єкта на сім'ю;

д) гуртожитки.

Базою оподаткування є житлова площа об'єкта житлової нерухомості. База оподаткування об'єктів житлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, обчислюється органом державної податкової служби на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

База оподаткування об'єктів житлової нерухомості, що перебувають у власності юридичних осіб, обчислюється такими особами самостійно виходячи з житлової площі об'єкта оподаткування на підставі документів, що підтверджують право власності на такий об'єкт.

Пільги із сплати податку

База оподаткування об'єкта житлової нерухомості, що перебуває у власності фізичної особи - платника податку, зменшується:

а) для квартири - на 120 кв. метрів;

б) для житлового будинку - на 250 кв. метрів.

Таке зменшення надається один раз за базовий податковий (звітний) період і застосовується до об'єкта житлової нерухомості, у якій фізична особа – платник податку зареєстрована в установленому законом порядку, або за вибором такого платника до будь-якого іншого об'єкта житлової нерухомості, який перебуває в його власності.

Ставки податку встановлюються сільською, селищною або міською радою в таких розмірах за 1 кв. метр житлової площі об'єкта житлової нерухомості:

- для квартир, житлова площа яких не перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, житлова площа яких не перевищує 500 кв. метрів, ставки податку не можуть перевищувати 1 відсоток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року;

- для квартир, житлова площа яких перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, житлова площа яких перевищує 500 кв. метрів, ставка податку становить 2,7 відсотка розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року.

Податковий період дорівнює календарному року.

Обчислення суми податку з об'єктів житлової нерухомості, які знаходяться у власності фізичних осіб, проводиться органом державної податкової служби за місцезнаходженням об'єкта житлової нерухомості.

Платники податку на підставі документів, що підтверджують їх право власності на об'єкт оподаткування та місце проживання (реєстрації), мають право звернутися до органів державної податкової служби для звірки даних щодо житлової площі житлової нерухомості, пільги зі сплати податку, ставки податку та нарахованої суми податку.

Платники податку - юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і до 1 лютого цього ж року подають органу державної податкової служби за місцезнаходженням об'єкта оподаткування декларацію за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 цього Кодексу, з розбивкою річної суми рівними частками поквартально.

Щодо новоствореного (нововведеного) об'єкта житлової нерухомості декларація подається протягом місяця з дня виникнення права власності на такий об'єкт.

У разі переходу права власності на об'єкт оподаткування від одного власника до іншого протягом календарного року податок обчислюється для попереднього власника за період з 1 січня цього року до початку того місяця, в якому він втратив право власності на зазначений об'єкт оподаткування, а для нового власника - починаючи з місяця, в якому виникло право власності.

Облік суми податку з об'єктів житлової нерухомості, які знаходяться у власності юридичних осіб з метою оподаткування доцільно вести з використанням рахунків бухгалтерського обліку:

Дт 94 Кт 641 - на суму нарахування податку об'єктів житлової нерухомості;

Дт 641 Кт 311 - на суму перерахування податку з об'єктів житлової нерухомості до відповідного бюджету.

Податкове зобов'язання з податку з об'єктів житлової нерухомості за звітний рік з податку сплачується:

- фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;
- юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

6.2. Облік туристичного збору

Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної та міської ради про встановлення туристичного збору, та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк.

Платниками збору не можуть бути особи, які:

- а) постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір;
- б) особи, які прибули у відрядження;
- в) інваліди, діти-інваліди та особи, що супроводжують інвалідів І групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжувачого);
- г) ветерани війни;
- г) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;
- д) особи, які прибули за путівками та курсівками в санаторії та пансіонати;
- е) діти віком до 18 років;
- є) дитячі лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади.

Базою оподаткування є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в місцях, визначених вище, за вирахуванням податку на додану вартість.

До вартості проживання не включаються витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.

Згідно з рішенням сільської, селищної та міської ради справляння збору може здійснюватися:

- а) адміністраціями готелів, кемпінгів, мотелів, гуртожитків для приїжджих та іншими закладами готельного типу, санаторно-курортними закладами;

- б) квартирно-посередницькими організаціями, які направляють неорганізованих осіб на поселення у будинки (квартири), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму;

- в) юридичними особами або фізичними особами - підприємцями, які уповноважуються сільською, селищною або міською радою справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою.

Податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання.

Ставка збору встановлюється у розмірі від 0,5% до 1% до бази справляння збору, визначеної нормами ПКУ.

Отже, туристичний збір визнається непрямим "транзитним" збором, який сплачується податковими агентами до місцевого бюджету за рахунок отриманого доходу.

У бухгалтерському обліку така господарська операція відображається записом:

Дт 70 "Доходи від реалізації";

Кт 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами" аналітичний рахунок "Розрахунки з бюджетом за туристичним збором".

Звітним періодом для туристичного збору є календарний квартал.

Облікові дані відображаються у Податковій декларації з туристичного збору, форма якої затверджена наказом Міністерства фінансів України від 21.12.12 р. за № 1402.

Збір сплачується до місцевих бюджетів авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому до 28 (29) включно). Суми нарахованих щомісячних авансових внесків відображаються у квартальній податковій декларації.

Остаточна сума збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду.

Податковий агент, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що надає послуги з тимчасового проживання (ночівлі) не за місцем реєстрації такого податкового агента, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як податкового агента туристичного збору в органі державної податкової служби за місцезнаходженням підрозділу.

6.3. Облік збору за місця для паркування транспортних засобів

Платниками збору є юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи - підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, яка згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачених статтею 30 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні".

Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 м² площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі від 0,03 % до 0,15% мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

При визначенні ставки збору сільські, селищні та міські ради враховують місцезнаходження спеціально відведених місць для паркування транспортних

засобів, площу спеціально відведеного місця, кількість місць для паркування транспортних засобів, спосіб поставлення транспортних засобів на стоянку, режим роботи та їх заповнюваність.

Ставка збору та порядок сплати збору до бюджету встановлюються відповідною сільською, селищною або міською радою.

З 1 січня 2017 року розмір ставки збору за місця для паркування транспортних засобів становить 0,075% мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня звітного року. У 2017 році граничний розмір збору становить 2,40 грн. ($0,075\% \times 3200$ грн.).

Податковий період дорівнює календарному кварталу.

Облікові дані відображаються у Податковій декларації збору за місця для паркування транспортних засобів. Збір сплачується до місцевих бюджетів авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому до 28 (29) включно) за місцем розташування спеціально відведеного місця для паркування транспортних засобів. Остаточна сума збору, обчислена відповідно до податкової декларації за податковий (звітний) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду.

6.4. Облік збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності

Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності - це сума коштів, яка сплачується за придбання та використання торгового патенту.

Торговий патент – державне свідоцтво з обмеженим строком дії на провадження певного виду підприємницької діяльності користування яким передбачає своєчасне внесення до бюджету відповідного збору.

Платниками збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності є суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи - підприємці), їх відокремлені підрозділи, які отримують в установленому цією статтею порядку торгові патенти та провадять такі види підприємницької діяльності:

- а) торговельна діяльність у пунктах продажу товарів;
- б) діяльність з надання платних побутових послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України;
- в) торгівля валютними цінностями у пунктах обміну іноземної валюти;
- г) діяльність у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей).

Не є платниками збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг такі суб'єкти господарювання:

- а) аптеки, що перебувають у державній та комунальній власності;
- б) розташовані у селах, селищах і містах районного значення підприємства та організації споживчої кооперації та торгово-виробничі

державні підприємства робітничого постачання;

в) фізичні особи - підприємці, які провадять торговельну діяльність у межах ринків усіх форм власності;

г) фізичні особи - підприємці, які здійснюють продаж вирощених в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній, садовій і городній ділянках продукції рослинництва і тваринництва, свійської худоби та птиці, продукції власного бджільництва;

г) фізичні особи - підприємці, які сплачують державне мито за нотаріальне посвідчення договорів про відчуження власного майна, якщо товари кожної окремої категорії відчужуються не частіше одного разу на календарний рік;

д) суб'єкти господарювання, утворені громадськими організаціями інвалідів, які мають податкові пільги згідно із законодавством та здійснюють торгівлю виключно продовольчими товарами вітчизняного виробництва та продукцією, виготовленою на підприємствах "Українське товариство сліпих", "Українське товариство глухих", а також фізичними особами - інвалідами, зареєстрованими відповідно до закону як підприємці;

е) суб'єкти господарювання, які провадять торговельну діяльність виключно з використанням таких видів товарів вітчизняного виробництва: хліб і хлібобулочні вироби; борошно пшеничне та житнє; сіль, цукор, олія соняшникова і кукурудзяна; молоко і молочна продукція, крім молока і вершків згущених із домішками і без них; продукти дитячого харчування; безалкогольні напої; морозиво; яловичина та свинина; свійська птиця; яйця; риба; ягоди і фрукти; мед та інші продукти бджільництва, бджоло інвентар і засоби захисту бджіл; картопля і плодоовочева продукція; комбікорм для продажу населенню;

є) суб'єкти господарювання, що реалізують продукцію власного виробництва фізичним особам, які перебувають з ними у трудових відносинах, через пункти продажу товарів, вбудовані у виробничі або адміністративні приміщення, що належать такому суб'єкту;

ж) суб'єкти господарювання, які провадять діяльність із закупівлі у населення продукції (заготівельна діяльність), якщо подальша реалізація такої продукції відбувається за розрахунками у безготівковій формі (пункти приймання склотари, макулатури, відходів паперових, картонних і ганчіркових; заготівля сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки);

з) підприємства, установи та організації, які провадять діяльність у торговельно-виробничій сфері (ресторанне господарство), у тому числі навчальних закладах, із обслуговування виключно працівників таких підприємств, установ та організацій, а також учнів і студентів у навчальних закладах.

Ставка збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг встановлюється сільськими, селищними та міськими радами (далі у цьому пункті - органами місцевого самоврядування) з розрахунку на календарний місяць у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати, установленної законом на 1 січня календарного року (далі -

мінімальна заробітна плата), визначеному цим пунктом, з урахуванням місцезнаходження пункту продажу товарів та асортименту товарів, пункту з надання платних послуг та виду платних послуг.

Ставка збору за провадження торговельної діяльності (крім провадження торговельної діяльності нафтопродуктами, скрапленим та стиснутим газом із застосуванням пістолетних паливно-роздавальних колонок на стаціонарних, малогабаритних і пересувних автозаправних станціях, заправних пунктах) та діяльності з надання платних послуг встановлюється в таких межах:

а) на території міста Києва та обласних центрів - від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;

б) на території міста Севастополя, міст обласного значення (крім обласних центрів) і районних центрів - від 0,04 до 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;

в) на території інших населених пунктів - до 0,1 розміру мінімальної заробітної плати.

Ставка збору за провадження торговельної діяльності нафтопродуктами, скрапленим та стиснутим газом на стаціонарних, малогабаритних і пересувних автозаправних станціях, заправних пунктах встановлюється в межах від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати залежно від місця розташування таких пунктів продажу.

Ставка збору за здійснення торгівлі валютними цінностями на календарний місяць становить 1,2 розміру мінімальної заробітної плати.

Порядок сплати збору платниками збору, які:

а) провадять торговельну діяльність або надають платні послуги (крім пересувної торговельної мережі) - збір сплачується за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання платних послуг;

б) здійснюють торгівлю валютними цінностями - за місцезнаходженням пункту обміну іноземної валюти;

в) здійснюють діяльність у сфері розваг - за місцезнаходженням пункту надання послуг у сфері розваг;

г) здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу - за місцем реєстрації таких платників;

г) здійснюють торгівлю на ярмарках, виставках-продажах та інших короткотермінових заходах, пов'язаних з демонстрацією та продажем товарів, - за місцем провадження такої діяльності.

Строки сплати збору:

а) за провадження торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту - не пізніше як за один календарний день до початку провадження такої діяльності;

б) за провадження торговельної діяльності (крім торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту), діяльності з надання платних послуг, здійснення торгівлі валютними цінностями - щомісяця не пізніше 15 числа, який передує звітному місяцю;

в) за здійснення діяльності у сфері розваг - щоквартально не пізніше 15

числа місяця, який передує звітному кварталу.

Під час придбання торгового патенту суб'єкт господарювання вносить суму збору за один місяць (квартал). На суму збору, сплачену під час придбання торгового патенту, зменшується сума збору, яка підлягає внесенню в останній місяць (квартал) його дії.

Сума сплаченого збору, що вноситься при придбанні торгового патенту, у бухгалтерському обліку відображається записом:

Дт 642 “Розрахунки за обов’язковими платежами”, аналітичний рахунок “Розрахунки з бюджетом за збором за провадження деяких видів підприємницької діяльності”;

Кт 311 “Поточні рахунки в національній валюті”.

Сума попередньої оплати за торговий патент, що належить до звітного періоду, списується:

– у межах суми нарахованого податку на прибуток у зменшення податку на прибуток, що підлягає сплаті до бюджету, такими записами:

Дт 641 “Розрахунки за податками” аналітичний рахунок “Розрахунки з бюджетом за податком на прибуток”;

Кт 642 “Розрахунки з бюджетом за збором за провадження деяких видів підприємницької діяльності”.

– у сумі перевищення нарахованого податку на прибуток у звітному періоді:

Дт 92 “Адміністративні витрати”;

Кт 642 “Розрахунки з бюджетом за збором за провадження деяких видів підприємницької діяльності”

Питання для самоперевірки:

1. Які місцеві податки і збори встановлено в Україні з 1 січня 2017 р.? Хто приймає рішення про їх ставки?
2. Охарактеризуйте елементи податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
3. Що є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки?
4. Охарактеризуйте елементи туристичного збору. Хто є платником туристичного збору? Хто є податковим агентом?
5. Платники, об'єкти і база обкладання збором за місця для паркування транспортних засобів.
6. Охарактеризуйте елементи збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг.
7. Які види діяльності в Україні підлягають патентуванню?
8. Якими товарами вітчизняного виробництва торговельна діяльність провадиться з придбанням пільгового торгового патенту?
9. Коли необхідно придбавати короткотерміновий торговельний патент?

ЛЕКЦІЯ 10

Тема 7: Особливості податкового обліку суб'єктів малого підприємництва

Зміст

7.1. Значення та економічна сутність спрощеної системи оподаткування

7.2. Об'єкт оподаткування та ставки єдиного податку

7.3. Ведення обліку суб'єктів господарювання малого підприємництва

Список рекомендованої літератури: [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12].

Міні-лексикон: спрощена система оподаткування, єдиний податок, ставки податку, групи єдиного податку, доходи суб'єктів господарювання малого підприємництва.

7.1. Значення та економічна сутність спрощеної системи оподаткування

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Юридична особа чи фізична особа - підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим ПКУ, та реєструється платником єдиного податку.

Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на відповідні групи платників єдиного податку (рис. 7.1):

Група	Ставка ЄП ¹	Статус	Дохід	Наймані працівники ⁴
 1 група	До 10% прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня звітного року	 Фізична особа – підприємець	до 300 тис. грн	0
 2 група	До 20% від мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня звітного року	 Фізична особа – підприємець	до 1,5 млн грн	до 10
 3 група	3% від доходу ² для платників ПДВ 5% від доходу для неплательників ПДВ ³	 Фізичні особи – підприємці та юридичні особи	до 5 млн грн	∞
 4 група	Залежно від площі та типу земельних ділянок/водних наділів та їх нормативної грошової оцінки	 Юридична особа – с/г товаровиробник	∞ необмежено	∞

Рис. 7.1 - Загальна інформація про групи єдиного податку

1 група: фізособи - підприємці, які здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську

діяльність з надання побутових послуг населенню;

2 група: фізособи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства;

3 група: фізособи - підприємці та юрособи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми;

4 група: сільсько-господарські товаровиробники.

При розрахунку загальної кількості осіб, які перебувають у трудових відносинах з платником єдиного податку - фізичною особою, не враховуються наймані працівники, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю і пологами та у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею передбаченого законодавством віку.

7.2. Об'єкт оподаткування та ставки єдиного податку.

Існує перелік видів діяльності, заборонених на єдиному податку, крім того, є обмеження на певні види діяльності для окремих груп.

На 1-й групі можна займатися виключно роздрібною торгівлею товарами з торгових місць на ринку та/або наданням побутових послуг населенню. Перелік послуг, які визначаються як побутові, зафіксовано в Податковому кодексі.

На 2-й групі займаються виробництвом та/або продажем товарів, діяльністю у сфері ресторанного господарства, наданням послуг, у т. ч. побутових, населенню та/або платникам ЄП.

Цю групу не можуть обрати підприємці, які:

- надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінки нерухомого майна;

- виробляють, поставляють, продають (реалізують) ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів, каміння, каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння.

Підприємці та юрособи 3-ї групи можуть виробляти і продавати товари, надавати послуги населенню й абсолютно всім суб'єктам оподаткування (платникам ЄП, підприємствам і підприємцям на загальній системі).

У юросіб-виробників сільгосптоварів 4-ї групи частина сільськогосподарського товаровиробництва за попередній звітний рік не повинна бути меншою 75%.

Єдинники 1-ї та 2-ї груп можуть отримувати дохід лише від тих видів діяльності, які вказали при реєстрації та внесли до реєстру платників ЄП. Якщо отримано дохід від видів діяльності, не вказаних у реєстрі єдинників, слід сплатити з нього податок за ставкою 15% і перейти на загальну систему з першого числа місяця, наступного за податковим звітним періодом, у якому отримано дохід від таких видів діяльності (пп. 7 п. 298.2.3 ПКУ).

На 3-й групі єдиним наслідком отримання доходу від видів діяльності, не внесених до реєстру єдинників, є перехід на загальну систему з наступного кварталу. Втім, його можна уникнути, якщо подати заяву про застосування спрощеної системи для внесення нових видів діяльності разом із декларацією за період, в якому отримано дохід від такого виду діяльності.

Не можуть бути платниками єдиного податку:

– суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи - підприємці), які здійснюють:

1) діяльність з організації, проведення азартних ігор;

2) обмін іноземної валюти;

3) виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива та столових вин);

4) видобуток, виробництво, реалізацію дорогоцінних металів і каміння, у тому числі органогенного утворення (крім виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, каміння;

5) видобуток, реалізацію корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення;

6) діяльність у сфері фінансового посередництва, крім діяльності у сфері страхування, яка здійснюється страховими агентами, визначеними Законом України "Про страхування", сюрвейерами, аварійними комісарами та аджастерами;

7) діяльність з управління підприємствами;

8) діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності) та зв'язку (крім діяльності, що не підлягає ліцензуванню);

9) діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;

10) діяльність з організації, проведення гастрольних заходів;

– фізичні особи - підприємці, які здійснюють технічні випробування та дослідження, діяльність у сфері аудиту;

– фізичні особи - підприємці, які надають в оренду земельні ділянки, загальна площа яких перевищує 0,2 гектара, житлові приміщення та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 100 квадратних метрів, нежитлові приміщення (споруди, будівлі) та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 300 квадратних метрів;

– страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи, визначені законом; реєстратори цінних паперів;

– суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 відсотків;

- представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юридичної особи, яка не є платником єдиного податку;
- фізичні та юридичні особи - нерезиденти;
- суб'єкти господарювання, які на день подання заяви про реєстрацію платником єдиного податку мають податковий борг, крім безнадійного податкового боргу, що виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин).

Платники єдиного податку повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій).

Визначення доходу здійснюється за особливими правилами для платників єдиного податку (табл.7.1)

Таблиця 7.1 - Порядок визначення доходу для платників єдиного податку

Фізична особа - підприємець		Юридична особа
Включаються до доходу	Не включаються до доходу	Включаються до доходу
Дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі, визначеній ПКУ	Отримані проценти, дивіденди, роялті, страхові виплати і відшкодування, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі та використовується в її господарській діяльності	Будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень, отриманий протягом податкового періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі. При продажу основних засобів дохід визначається як різниця між сумою коштів, отриманою від продажу таких основних засобів, та їх залишковою балансовою вартістю, що склалася на день продажу
Вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг)		
Сума кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності	Не включаються до доходу у платників 1 та 2 групи, 3 групи-неплатників ПДВ	Сума кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності
		Вартість реалізованих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг), за які отримана попередня оплата у період сплати інших податків і зборів, визначених ПКУ
Сума отриманої винагороди за посередницькими договорами		

Датою отримання доходу платника єдиного податку є дата надходження коштів платнику єдиного податку у грошовій (готівковій або безготівковій) формі, дата підписання платником єдиного податку акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг).

Доходи фізичної особи - платника єдиного податку, отримані в результаті провадження господарської діяльності та оподатковані єдиним податком, не

включаються до складу загального річного оподатковуваного доходу фізичної особи відповідно до норм ПКУ.

До складу доходу платника єдиного податку не включаються:

- 1) суми ПДВ;
- 2) суми коштів, отриманих за внутрішніми розрахунками між структурними підрозділами платника єдиного податку;
- 3) суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів;
- 4) суми коштів цільового призначення, що надійшли від Пенсійного фонду та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з бюджетів або державних цільових фондів, у тому числі в межах державних або місцевих програм;
- 5) суми коштів (аванс, передплата), що повертаються покупцю товару (робіт, послуг) - платнику єдиного податку та/або повертаються платником єдиного податку покупцю товару (робіт, послуг), якщо таке повернення відбувається внаслідок повернення товару, розірвання договору або за листом-заявою про повернення коштів;
- 6) суми коштів, що надійшли як оплата товарів (робіт, послуг), реалізованих у період сплати інших податків і зборів, встановлених ПКУ, вартість яких була включена до доходу юридичної особи при обчисленні податку на прибуток підприємств або загального оподатковуваного доходу фізичної особи - підприємця;
- 7) суми ПДВ, що надійшли у вартості товарів (виконаних робіт, наданих послуг), відвантажених (поставлених) у період сплати інших податків і зборів, встановлених ПКУ;
- 8) суми коштів та вартість майна, внесені засновниками або учасниками платника єдиного податку до статутного капіталу такого платника;
- 9) суми коштів у частині надмірно сплачених податків і зборів, встановлених ПКУ, та суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що повертаються платнику єдиного податку з бюджетів або державних цільових фондів;
- 10) дивіденди, отримані платником єдиного податку - юридичною особою від інших платників податків, оподатковані в порядку, визначеному ПКУ.

Ставки єдиного податку встановлюються у відсотках (фіксовані ставки) до розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, та у відсотках до доходу (відсоткові ставки).

1 група ЄП: річний ліміт доходу - до 300000 гривень; ставка з 2017 року - до 10% розміру прожиткового мінімуму, тобто 160,00 грн. Було по 2016 рік до 10% мінімальної зарплати (тобто до 137,80грн. в 2016 році; в 2015 році - до 121,80грн).

2 група ЄП: річний ліміт доходу - до 1500000 гривень; ставка - до 20% мінімальної зарплати (тобто в 2017 році - до 640 грн., 275,60грн. в 2016 році; в 2015 році - до 243,60грн).

3 група ЄП: річний ліміт доходу - до 5 000 000 гривень; ставка - 3% (платники ПДВ) та 5% (НЕплатники ПДВ) від обороту (в 2015 році було 2% та 4% відповідно, та ліміт доходу 20 млн.грн); ліміту кількості найманих працівників немає.

До четвертої групи з 2015 року віднесли колишніх платників фіксованого сільськогосподарського податку.

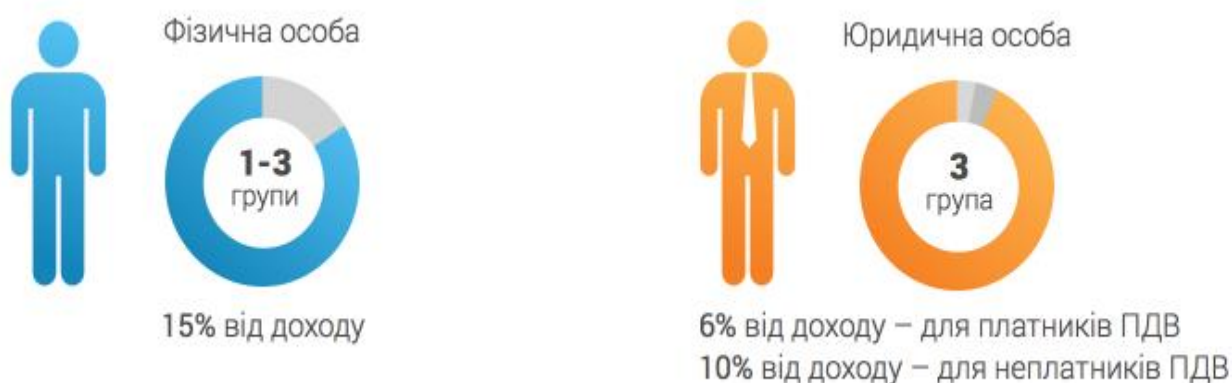

Рис. 7.2 – Підвищенна ставка єдиного податку

Підвищеною ставкою єдиного податку обкладається дохід, отриманий платниками 1–3-ї групи:

- від видів діяльності, не передбачених для 1-ї та 2-ї груп;
- від видів діяльності, не внесених до реєстру платників ЄП (стосується 1-ї та 2-ї груп);
- від видів діяльності, заборонених на спрощеній системі;
- при застосуванні негрошових форм розрахунку (бартер, взаємозалік тощо);
- понад установленний рівень річного доходу для конкретної групи.

Отримання такого доходу - порушення правил роботи на спрощеній системі оподаткування і веде до анулювання реєстрації одиниця. Потрібно в добровільному порядку подати в фіскальну службу заяву про перехід на загальну систему оподаткування.

7.3. Ведення обліку суб'єктів госпдарювання малого підприємництва

Податкове законодавство зобов'язує одиниць вести облік своєї госпдіяльності:

- підприємці 1-ї та 2-ї груп і неплатники ПДВ 3-ї групи мають вести тільки облік доходів, вносячи суми отриманої виручки в книгу обліку доходів;
- підприємці - платники ПДВ 3-ї групи ведуть облік доходів і витрат;
- юрособи 3-ї групи ведуть спрощений бухоблік.

Суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють готівкові розрахунки, зобов'язані використовувати реєстратори розрахункових операцій.

РРО можуть не застосовувати всі підприємці - платники ЄП:

- 1-ї групи без винятків;

- 2-ї та 3-ї груп незалежно від обраного виду діяльності, в яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1 млн гривень.

У разі перевищення в календарному році граничного обсягу доходу (1 млн гривень) застосування РРО є обов'язковим і починається з початку кварталу, наступного за виникненням такого перевищення.

Виняток - підприємці - платники єдиного податку 2-ї та 3-ї груп, які здійснюють роздрібну торгівлю пивом. При розрахунках готівкою вони зобов'язані застосовувати РРО.

Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів:

1) податку на прибуток підприємств;

2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності фізичної особи та оподатковані згідно з цією главою;

3) ПДВ з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім ПДВ, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку та одночасно є платниками ПДВ;

4) земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності;

5) збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності;

У разі ввезення товарів на митну територію України податки і збори та митні платежі сплачуються платником єдиного податку на загальних підставах відповідно до закону.

Відповідно до п. 8 П(С)БО 25 суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат:

– можуть обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю, без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;

– не створюють забезпечення таких витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;

– визнають витрати і доходи з урахуванням вимог Податкового кодексу України і відносять суми, які не визнаються ПКУ, витратами або доходами безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування;

– поточну дебіторську заборгованість вносять до результату балансу за її фактичною сумою.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, у регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

Малі підприємства документують господарські операції, складають і

зберігають первинні документи й реєстри та виправляють у них помилки відповідно до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Господарські операції повинні відображатися в реєстрах у тому звітному періоді, коли були здійснені. Комплектування первинних документів поточного періоду до кожного реєстру відбувається в хронологічній і систематичній (щодо реєстру) послідовності. У реєстрах суми господарських операцій наводяться у гривнях і копійках. Суми операцій в іноземній валюті перераховуються в національну валюту за курсом НБУ на дату здійснення операції. Інформація про господарські операції за звітний період із реєстрів переноситься у згрупованому вигляді до Спрощеного фінансового звіту. Відображення господарських операцій здійснюється в журналах обліку господарських операцій. За необхідністю можливе використання додаткових реєстрів (виготовлених самостійно), в яких узагальнюється інформація про господарські операції щодо окремих активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат. Підсумкові дані з реєстрів переносяться до відповідних граф Журналів

Платники єдиного податку – юридичні особи подають податкову декларацію платника єдиного податку до органу державної податкової служби за місцем податкової адреси у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду.

Питання для самоперевірки:

1. Для яких суб'єктів господарювання запроваджується спрощена система оподаткування, обліку та звітності?
2. Що є виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) при сплаті єдиного податку при спрощеній системі оподаткування?
3. Що є виручкою від реалізації основних засобів при сплаті єдиного податку при спрощеній системі оподаткування?
4. Визначте платників єдиного податку при спрощеній системі оподаткування.
5. Які застосовуються ставки сплати єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва ?
6. Визначте податкові пільги, які мають суб'єкти малого підприємництва при застосуванні спрощеної системи оподаткування?
7. Наведіть порядок сплати єдиного податку суб'єктами малого підприємництва.
8. Визначте суб'єктів підприємництва, на яких не поширюється застосування спрощеної системи оподаткування.

ЛЕКЦІЯ 11

Тема 8: Особливості оподаткування підприємств будівельної галузі

Зміст

- 8.1. Податкове стимулювання діяльності будівельних підприємств.
- 8.2. Особливості оподаткування підприємств будівельної галузі за довгостроковими контрактами
- 8.3. Особливості оподаткування ПДВ операцій з поставки об'єктів житлової нерухомості

Список рекомендованої літератури: [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12].

Міні-лексикон: будівництво, будівельний контракт, довгостроковий договір (контракт), ступінь завершеності будівельних робіт, доступне житло, об'єкти житлової нерухомості та їх склад, перша поставка житла

8.1. Податкове стимулювання діяльності будівельних підприємств.

За останні роки фінансово-господарська діяльність будівельних підприємств України відрізнялась значними коливаннями, що було обумовлено початком і розвитком фінансово-економічної кризи та загальною нестабільністю будівельного бізнесу. Тому, державою протягом вжито системних заходів до відновлення темпів розвитку будівельної галузі. Зокрема значно спрощено дозвільні процедури в будівельній сфері та впроваджено податкові стимули для будівельної галузі.

За даними Конфедерації будівельників України, прийнятий закон про спрощення дозвільних процедур скоротив час їх проходження з 375 до 73 днів, а кількість процедур – з 20 до 10.

Удосконалення містобудівної дозвільної системи у 2012 році сприяло збільшенню кількості об'єктів будівництва майже у 2,5 рази (понад 112 тис. об'єктів) та збільшенню на 6,6% у 2013 р. житлового будівництва порівняно з 2012 р. Крім того, з 1 січня 2013 р. вступили в силу зміни до Податкового кодексу України, внесені Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», відносно якого з урахування Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» введено пільгове оподаткування інвестиційних проектів у будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, у сфері транспортної інфраструктури та будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

Незважаючи на досить не високу частку будівництва в доданій вартості ВВП України за останні роки, будівельній галузі належить значна роль у структурі формування внутрішнього валового продукту, адже її робота тісно пов'язана з іншими галузями національного господарства. Економічний ефект від розвитку цієї галузі полягає в мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво. Адже з розвитком будівельної галузі будуть розвиватися:

виробництво будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівна галузь, металургія і металообробка, нафтохімія, виробництво скла, деревообробна промисловість, транспорт, енергетика тощо. І, вочевидь, як ніяка інша галузь економіки, будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, особливо того, який спеціалізується на оздоблювальних і ремонтних роботах, на виробництві та встановленні вбудованих меблів і т. ін. Отже, будівництво є процесом, у результаті якого створюються основні фонди (засоби) або товари.

Слід зазначити, що будівельна галузь України - це сукупність підгалузей:

- житлове будівництво,
- промислове будівництво,
- транспортне будівництво,
- сільськогосподарське будівництво,
- культурно-побутове будівництво,
- інші види будівництва.

Для забезпечення стійких темпів економічного зростання будівельної галузі України необхідна державна підтримка. Важливу роль у вирішенні цього завдання належить комплексу заходів податкового стимулювання.

Податкове стимулювання діяльності підприємств будівельної галузі України – це вплив держави на діяльність будівельних підприємств через податковий механізм, за допомогою якого відбувається заохочення до ведення фінансово-господарської діяльності через створення прозорих, адміністративно зручних, привілейованих умов діяльності.

Метою податкового стимулювання підприємств будівельного комплексу України є забезпечення ефективного розвитку їх діяльності.

Формою реалізації податкового механізму є сукупність податкових інструментів (податки та їх елементи), закріплених у податковому законодавстві.

До методів податкового стимулювання будівельних підприємств належать методи, які поділяються на методи безпосереднього та опосередкованого впливу на суб'єктів господарювання.

До методів безпосереднього впливу на підприємства будівельної галузі є порядок визнання доходу за довгостроковим будівельним контрактом, звільнення від оподаткування податком на додану вартість операції з постачання будівельно-монтажних робіт з будівництва доступного житла та житла, що будується за державні кошти, надання податкових пільг з податку на прибуток, по окремих видах будівництва, а саме: будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері тепlopостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, у сфері транспортної інфраструктури, будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

До методів опосередкованого впливу на підприємства будівельної галузі належить введення електронної форми звітності, збільшення звітного періоду по податку на прибуток при сплаті авансових платежів, спрощення процедур

адміністрування податків та зборів, можливість вибору загальної системи оподаткування чи спрощеної системи оподаткування.

8.2. Особливості оподаткування підприємств будівельної галузі за довгостроковими контрактами

Довгостроковий договір (контракт) – це будь-який договір на виготовлення товарів, виконання робіт, надання послуг з довготривалим (більше одного року) технологічним циклом виробництва та якщо договорами, які укладені на виробництво таких товарів, виконання робіт, надання послуг, не передбачено поетапного їх здавання» (п. 187.9 ст. 189 ПКУ).

Таким чином, для цілей оподаткування договір (контракт) можна ідентифікувати довгостроковим, якщо він має такі ознаки:

1) у предметі договору – виготовлення товарів, виконання робіт, надання послуг, не передбачається поетапного їх здавання. Тобто, упродовж виконання замовлення не відбувається часткової передачі товарів, робіт, послуг замовнику і до закінчення дії "довгострокового" договору сторони не підписують проміжних актів, які підтверджують передачу замовникові окремих товарів, робіт, послуг і ця умова обов'язково передбачається умовами самого договору. Якщо ж договором передбачено поетапне підписування актів готовності товарів, робіт, послуг, то для податкових цілей такий договір (контракт) не буде довгостроковим;

2) технологічний цикл виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг довший за рік. Водночас виробничий процес визначено як сукупність усіх людей і засобів праці, необхідних на даному підприємстві для виготовлення й ремонту продукції.

Якщо договір визначено як довгостроковий, то господарські операції здійснені в рамках такого договору оподатковуються податком на прибуток та податком на додану вартість за спеціальними правилами, застосування яких є обов'язковим для виконавців з 1 квітня 2011 року.

На замовника будівництва ці спеціальні правила оподаткування не розповсюджуються. У замовника будівельних робіт за довгостроковим контрактом, податкові наслідки виникатимуть за загальними правилами оподаткування, установленими ПКУ.

Об'єктом оподаткування довгострокових контрактів є оподаткований прибуток, який визначається як позитивна різниця між доходами та витратами.

При визначенні доходу виконавця довгострокового контракту передбачено наступне:

1) дохід від виконання довгострокового договору (контракту) виконавці будівельних робіт обчислюють самостійно розрахунковим шляхом відповідно до ступеня завершеності виробництва (операції з надання послуг), який визначають за питомою вагою витрат, здійснених у звітному податковому періоді, у загальній очікуваній сумі таких витрат та/або за питомою вагою

обсягу послуг, наданих у звітному податковому періоді, у загальному обсязі послуг, які мають бути надані.

Потім для визначення розміру доходу необхідно загальнодоговірну ціну довгострокового договору (контракту) помножити на розрахований ступінь завершеності.

Дохід від виконання довгострокового договору (контракту) визначаються з наростаючим підсумком. Відповідно до п. 137.4 ст. 137 ПКУ датою отримання доходів, які враховують для визначення об'єкта оподаткування, є звітний період, у якому такі доходи визнають незалежно від фактичного надходження коштів (метод нарахувань), тобто останній день звітної кварталу. Документальним підтвердженням отримання розрахункового доходу за звітний квартал є сам розрахунок у довільній формі (табл. 8.1).

Таблиця 8.1 - Розрахунок доходу від виконання довгострокового договору (контракту) за звітний квартал поточного року

№	Період	Фактичні витрати грн.	Планові (кошторисні) витрати, грн.	Ступінь завершеності (гр.3:гр. 4)	Загальнодоговірна ціна контракту, без ПДВ, г р н.	Сума іншого доходу за звітний період, грн. (г р. 6 * г р. 5)
1	I квартал	145875	800000	0,182	1200000	218400

Затрати, понесені (нараховані) у звітному періоді на виконання довгострокового договору (контракту) виконавець у повному обсязі може зарахувати до податкових витрат.

При обчисленні об'єкта оподаткування витрати, пов'язані з виконанням довгострокового договору (контракту), ураховують у складі інших витрат (пп. 138.12.2 ПКУ).

Слід зауважити, що витрати можна збільшувати лише за документального їх підтвердження (п. 138.2 ст. 138 ПКУ). Таким чином, до податкових витрат звітної періоду виконавець може включити в повному обсязі затрати, понесені (нараховані) у звітному періоді на виконання довгострокового договору (контракту).

Перерахунок зобов'язань із податку на прибуток, пов'язаних із виконанням довгострокового договору (контракту)

Після передачі замовнику права власності на товари (роботи, послуги) з довготривалим технологічним циклом виробництва виконавець повинен відкоригувати дохід. Тобто слід порівняти дохід, фактично отриманий від виконання довгострокового договору (з урахуванням додаткових угод), із сумарним значенням доходу, відображеним за підсумками кожного звітної (податкового) періоду протягом строку виконання довгострокового договору (контракту). У результаті такого порівняння може бути встановлено, що фактично отриманий дохід у вигляді кінцевої договірної ціни (з урахуванням додаткових угод):

1) або збігається із сумою доходу, попередньо нарахованого за наслідками кожного податкового періоду протягом виконання довгострокового договору (контракту);

2) або перевищує суму доходу, попередньо нараховану за наслідками

кожного податкового періоду протягом виконання довгострокового договору (контракту);

3) або менший за суму доходу, попередньо нараховану за наслідками кожного податкового періоду протягом виконання довгострокового договору (контракту).

У першому випадку нічого коригувати не потрібно. Щоправда, на практиці таке трапляється доволі рідко. Тому більшість підприємств стикатимуться з останніми двома випадками. При цьому на різницю підприємству необхідно буде, відповідно, зменшити або збільшити інший дохід з підсумками звітного періоду, на який припадає перехід права власності на поставлені замовникові товари (роботи, послуги) з довготривалим технологічним циклом виробництва (абз. 3, 4 п. 137.3 ст. 137 ПКУ).

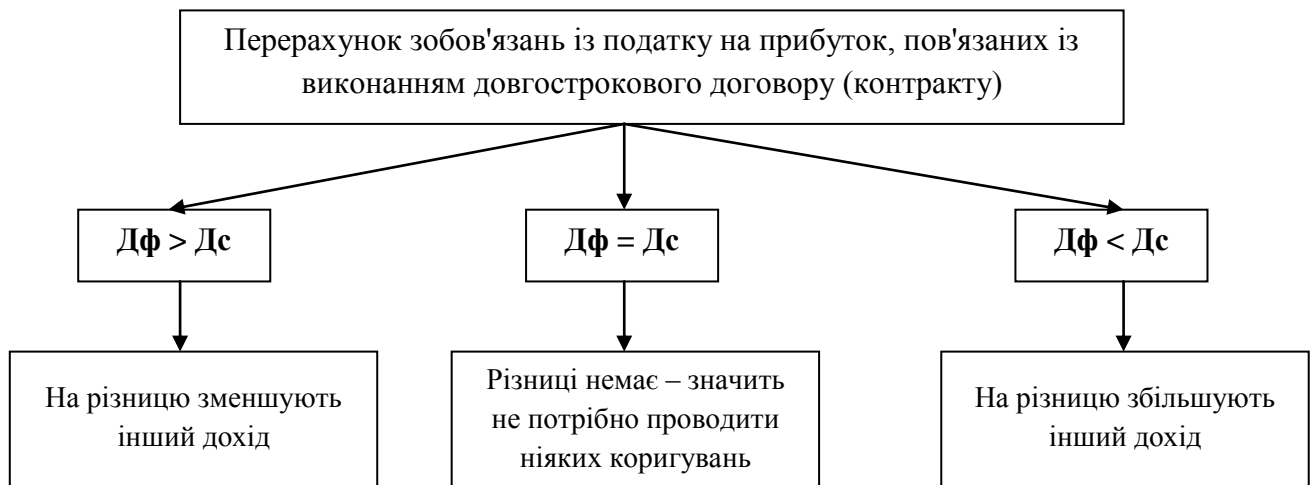

Рис. 8.1 - Перерахунок зобов'язань із податку на прибуток, пов'язаних із виконанням довгострокового договору (контракту)

де **ДФ** – фактично отриманий дохід у вигляді кінцевої договірної ціни (з урахуванням додаткових угод), грн.;

Дс – сумарне значення доходу, відображеного за підсумками кожного звітного (податкового) періоду протягом строку виконання довгострокового договору (контракту) грн.

Таким чином, після завершення виконання довгострокового договору (контракту) виконавець повинен провести коригування фактично отриманого доходу, пов'язаного з виготовленням товарів, виконанням робіт, наданням послуг, нарахованого в попередні періоди протягом терміну дії довгострокового договору.

Порядок справляння ПДВ для виконавців будівельних робіт у рамках довгострокового контракту має особливості, а саме:

1) відповідно до п. 187.9 ст. 189 ПКУ датою виникнення податкових зобов'язань з податку на додану вартість виконавця довгострокові договорів (контрактів) є дата фактичної передачі ним результатів робіт за такими договорами (контрактами), що підтверджується документально - актами

виконаних робіт;

2) база оподаткування за довгостроковими договорами (контрактами) визначається відповідно до п. 188.1 ст. 188 ПКУ. Вона дорівнює загальнодоговірній ціні довгострокового договору (контракту), але не нижче звичайних цін¹ (п. 188.1 ПКУ);

3) податковий кредит у виконавця будівельних робіт виникає за загальними правилами пп. 198.3, 198.6, ст. 198 та п. 201.11 ст. 201 ПКУ. Слід зауважити, що податковий кредит звітного періоду визначається виходячи із договірної (контрактної) вартості товарів/послуг, але не вище рівня звичайних цін, визначених відповідно до ст. 39 розділу I Кодексу.

Податковий кредит виконавця будівельних робіт складається із сум ПДВ, нарахованих (сплачених) платником податку протягом звітного періоду за основною ставкою або за нульовою ставкою у зв'язку з:

а) придбанням або виготовленням товарів (у тому числі при їх імпорті) та послуг з метою їх подальшого використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку;

б) придбанням (будівництвом, спорудженням) основних фондів, у тому числі при їх імпорті, з метою подальшого використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку. Отже, основною умовою віднесення сум ПДВ, сплачених (нарахованих) у зв'язку з придбанням товарів, послуг та основних фондів, до податкового кредиту, є їх використання в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку.

Згідно з приписами п. 198.2 ст. 198 ПКУ: датою виникнення права замовника на віднесення сум до податкового кредиту з договорів (контрактів), визначених довгостроковими відповідно до п. 187.9 ст. 187 ПКУ вважають дату фактичного отримання замовником результатів робіт (оформлених актами виконаних робіт) за такими договорами (контрактами). Тобто лише при отриманні від виконавця товарів (результатів робіт, послуг) замовник має право збільшити податковий кредит на суму ПДВ, віднесеної до вартості послуг виконавця (на підставі отриманої від нього податкової накладної).

8.3. Особливості оподаткування ПДВ операцій з поставки об'єктів житлової нерухомості

Нерухомість належить до найцінніших й одночасно найменш ліквідних активів. Часто трапляється так, що умови ведення бізнесу (наприклад, розширення та репрофілювання бізнесу або зменшення потужностей і згортання певних видів діяльності) вимагають продажу тієї чи іншої нерухомості.

Поняття «нерухомі речі (нерухоме майно, нерухомість)» визначено нормами статті 181 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) і включає в себе земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці,

переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Крім того, встановлено, що до нерухомих речей можуть відноситися також повітряні та морські судна, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації. Разом з тим, норми ПКУ не містять визначення «нерухомість», а лише поняття «житлова нерухомість».

Варто зазначити, що операції з поставки нерухомості оформляються договором купівлі-продажу, за яким одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 655 ЦК). При цьому відповідно до норм статті 657 ЦК договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі – продажу майна, яке перебуває у податковій заставі.

При цьому нормами статті 334 ЦК встановлено правило, згідно з яким право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає у набувача з моменту такого посвідчення. Права на нерухоме майно, що підлягає державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації відповідно до закону.

Отже, реєстрації підлягає вже не договір, а саме право, що свідчить про дію такого договору з моменту його укладення і про те, що зобов'язання по них повинні виконуватися до реєстрації права власності.

Основними документами, які беруть участь у процесі поставки об'єктів нерухомості, є:

- технічний паспорт та виписка на нерухомість (у разі продажу частини нерухомості – виписка на частину будівлі, яка продається);
- нотаріально завірений договір купівлі-продажу нерухомості;
- правовстановлюючий документ на об'єкт нерухомості (у разі продажу частини нерухомості правовстановлюючий документ повинен бути не на частину, а на весь будинок);
- витяг з Реєстру прав власності на нерухоме майно;
- техпаспорт на будівлю (або частина будівлі – залежно від того, що саме продається);
- довідка про балансову вартість будівлі (або частини будівлі);
- документ, що свідчить про правовий режим ділянки землі, на якій розташована нерухомість.

Суттєвою умовою договору поставки об'єктів житлової нерухомості є ціна продажу нерухомості. Відповідно до норм статті 632 ЦК ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. Якщо ж ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору. Разом з тим, для цілей оподаткування ціна договору не повинна бути меншою від «звичайної ціни», поняття якої визначено пп. 14.1.71 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу. Це ціна товарів (робіт,

послуг), визначена сторонами договору, якщо інше не встановлено нормами податкового законодавства. Якщо не доведене зворотне, вважається, що така звичайна ціна відповідає рівню ринкових цін. Якщо контрактна ціна має відхилення більше 20% від звичайної (ринкової) ціни, то таку контрактну ціну можна вважати звичайною. При цьому, слід враховувати, що з 01.01.2013 набули чинності положення статті 39 Податкового кодексу з питань визначення звичайних цін.

Основними методами визначення звичайної ціни є:

- метод порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів продажу);
- ціни перепродажу;
- «втрати плюс»;
- розподілу прибутку і чистого прибутку.

При неможливості застосування цих методів звичайна ціна для цілей оподаткування, може бути визначена виходячи з результатів незалежної оцінки майна та майнових прав, яка проводиться суб'єктом оціночної діяльності.

У відповідності до п. 185.1 ст. 185 Податкового кодексу, об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції з поставки товарів (в тому числі і об'єктів житлової нерухомості) місце поставки яких знаходиться на митній території України. 1 Закон України від 12.07.2001 № 2658-III «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» 98

Поставкою товарів, згідно з підпункту 14.1.191 Податкового кодексу, вважається будь-яка передача права власності на товари, в тому числі продаж нерухомого майна. Разом з тим, відповідно до пп. 197.1.14 п. 197.1 ст. 197 Податкового кодексу звільняються від оподаткування операції з постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їх першого постачання. У цьому підпункті перше постачання житла (об'єкта житлового фонду) означає:

а) першу передачу готового новозбудованого житла (об'єкта житлового фонду) у власність покупця або постачання послуг (включаючи вартість придбаних за рахунок виконавця матеріалів) із спорудження такого житла за рахунок замовника;

б) перший продаж реконструйованого або капітально відремонтованого житла (об'єкта житлового фонду) покупцю, який є особою іншою, ніж власник такого об'єкта на момент виведення його з експлуатації (використання) у зв'язку з такою реконструкцією або капітальним ремонтом, або постачання послуг (включаючи вартість придбаних за рахунок виконавця матеріалів) на таку реконструкцію чи капітальний ремонт за рахунок замовника.

Ураховуючи вищезазначене, операцією з першого постачання житла вважатиметься операція з передачі права власності (оформлення правовстановлюючих документів) на готове новозбудоване житло (об'єкт житлового фонду) першому власникові такого житла, незалежно від джерел фінансування будівництва: чи за рахунок власних коштів підприємства забудовника; чи за рахунок учасників фонду фінансування будівництва; чи за кошти держателів облігацій. Така операція з першого постачання житла підлягає оподаткуванню податком на додану вартість на загальних підставах.

При цьому вартість такого житла визначається виходячи зі звичайних цін.

Операції з поставки послуг зі спорудження житла за рахунок замовника (включаючи вартість придбаних за рахунок виконавця матеріалів) підлягають оподаткуванню податком на додану вартість на загальних підставах за правилом першої події, встановленим пунктом 187.1 статті 187 Кодексу. 99

Одночасно слід зазначити, що відповідно до пункту 198.4 статті 198 Кодексу, якщо платник податку придбаває (виготовляє) товари (послуги) та необоротні активи, які призначаються для їх використання в операціях, що не є об'єктом оподаткування або звільняються від оподаткування, то суми податку, сплачені (нараховані) у зв'язку з таким придбанням (виготовленням), не належать до податкового кредиту зазначеного платника.

За правилом «першої події», відповідно до п. 187.1 ст. 187 Податкового кодексу, датою виникнення податкових зобов'язань з першої поставки житлової нерухомості вважається або дата переходу права власності на нього, або дата зарахування коштів від покупця на банківський рахунок підприємства як оплата продажу майна. У разі, якщо сторони договору купівлі-продажу нерухомого майна передбачили перехід права власності на нього після здійснення повної оплати, то податкові зобов'язання у продавця з продажу такої нерухомості виникнуть не в момент державної реєстрації права власності покупця, а раніше – у момент отримання від покупця коштів в оплату такого майна.

Що стосується дати відображення права на податковий кредит з ПДВ у покупця, то, за аналогією з порядком нарахування податкових зобов'язань продавцем при продажу нерухомості, за її придбання датою виникнення права на податковий кредит для покупця буде вважатися дата державної реєстрації його права власності на об'єкт нерухомого майна. Якщо ж договором передбачена така реєстрація тільки після здійснення покупцем повної оплати, то датою, на яку в покупця виникає право на податковий кредит, є дата списання коштів з банківського рахунку покупця в оплату такої нерухомості.

Державна реєстрація права власності на об'єкт нерухомості, здійснена після повної його оплати покупцем, податкових наслідків уже не буде. База оподаткування операції з першої поставки об'єктів житлової нерухомості визначається, виходячи з її договірної (контрактної) вартості, але не нижче звичайних цін, про що свідчать норми пункту 188.1 ст. 188 Податкового кодексу.

Варто зазначити, що при продажу землі нормами підпункту 197.1.21 Податкового кодексу передбачено пільгу. Так, якщо проводиться операція з поставки (продажу, передачі) земельної ділянки, на якій розміщений об'єкт нерухомості, як окремого об'єкта, то така операція з відчуження звільняється від оподаткування ПДВ (за умови відображення в обліку придбання такої ділянки як окремого об'єкта).

У випадку, якщо проводяться операції з першої поставки (продажу, передачі) об'єкта житлової нерухомості разом із землею під ним, яка враховується у загальній вартості об'єкта нерухомості (включається в його

вартість), то такі операції підлягають оподаткуванню ПДВ на загальних підставах. Наступні операції з поставки об'єкта житлової нерухомості не оподатковуються податком на додану вартість

Питання для самоперевірки:

1. Що собою являє будівельний контракт?
2. Що таке довгостроковий контракт?
3. Як визначається дохід за довгостроковим контрактом?
4. Як визначається ступінь завершеності будівництва?
5. У яких випадках перераховується дохід за довгостроковим контрактом після завершення будівництва?
6. Який порядок визначення затрат за довгостроковим контрактом?
7. У чому полягають особливості оподаткування довгострокових контрактів податком на додану вартість у виконавця?
8. Як оподатковуються податком на додану вартість операції за довгостроковим контрактом у замовника?
9. Який порядок оподаткування будівельно-монтажних робіт під час будівництва доступного житла?
10. У чому полягають особливості оподаткування першої поставки об'єкта житлової нерухомості?

ЛЕКЦІЯ 12

Тема 9: Особливості оподаткування діяльності фінансових установ

Зміст

- 9.1. Податкове регулювання діяльності суб'єктів ринку фінансових послуг.
- 9.2. Особливості оподаткування ломбардної діяльності
- 9.3. Оподаткування страхових компаній
- 9.4. Оподаткування у сфері спільного інвестування

Список рекомендованої літератури: [2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12].

Міні-лексикон: фінансова установа, фінансові послуги, податкове регулювання, ломбардна діяльність, позичка, податковий період відчуження застави, страхова компанія, інститути спільного інвестування

9.1. Податкове регулювання діяльності суб'єктів ринку фінансових послуг.

У суспільстві з розвиненими ринковими відносинами важливу роль на фінансовому ринку відіграють фінансові посередники, які є ключовою фігурою на всіх сегментах ринку. Діяльність фінансових посередників на практиці пов'язана зі створенням нових фінансових інструментів. Фінансові інститути, які виконують посередницькі функції, мають можливість одержати прибуток за рахунок економії, що обумовлена зростанням масштабу операцій, здійснюючи

аналіз кредитоспроможності потенційних кредиторів, розробку порядку надання позик і розрахунків за них, рівномірно розподіляючи ризики. Система спеціалізованих фінансових посередників має можливість надати власникам заощаджень більші вигоди, ніж просто можливість одержувати відсотки на капітал.

Фінансові посередники становлять доволі численну групу учасників фінансового ринку. Як правило, це великі фінансові структури (фінансові установи), які допомагають юридичним і фізичним особам, що мають заощадження, диверсифікувати їх.

Найбільш поширеними фінансовими установами в Україні є:

1) Страхові компанії – спеціалізовані інститути, що виконують функції страхування, тобто за рахунок підприємств, організацій, установ, населення формують цільові грошові фонди та здійснюють виплати з них за настання певних подій (страхових випадків). Мобілізація коштів страховими компаніями здійснюється залученням страхових внесків від юридичних та фізичних осіб на підставі укладених з ними угод. Страхові компанії спеціалізуються на таких видах страхування: майновому, особистому, страхуванні відповідальності чи перестрахованні.

2) Пенсійні фонди – спеціалізовані фінансові установи, основним завданням яких є збирання і акумуляція грошових коштів, призначених для пенсійного забезпечення громадян після досягнення ними певного віку. За формою власності вони бувають приватні або державні.

3) Інвестиційні фонди – особливий вид фінансово-кредитних установ, що забезпечують посередництво в інвестиційному процесі. Випускаючи власні цінні папери, інвестиційні фонди акумулюють грошові кошти приватних інвесторів та вкладають їх в акції та облігації різних п-в у власній країні чи за кордоном.

4) Фінансові компанії – небанківські інститути кредитної системи, що спеціалізуються на кредитуванні продажу споживчих товарів з відстрочкою платежу. Можуть бути створені як самостійні юр. особи на акціонерних пайових засадах або як окремі структурні підрозділи, філії, дочірні підприємства банків і страхових компаній.

5) Кредитні спілки – кооперативні організації, що створюються з метою акумуляції заощаджень своїх членів та взаємного кредитування.

6) Ломбард – кредитна установа, що здійснює видачу позик під заставу рухомого майна (цінних речей). Специфіка ломбардних позичкових операцій полягає у видачі приватним особам невеликих сум позичок на відносно короткі строки (переважно до трьох місяців).

Усі перераховані фінансові компанії мають виключний вид діяльності, що регулюються відповідними законодавчими актами та надають фінансові послуги.

Окремі фінансові установи, що надають фінансові послуги, є неприбутковими організаціями, а саме: кредитні установи та інші мають особливості в оподаткуванні податком на прибуток та податком на додану

вартість.

Важливим фактором впливу на діяльність фінансових компаній є податкове регулювання. Податкове регулювання економіки перш за все визначається впливом на її окремі сегменти, і один з таких сегментів є фінансове посередництво. Разом із тим, формування ефективної системи оподаткування діяльності фінансових посередників є дуже складним завданням. Це, зокрема, пояснюється особливою значущістю фінансового посередництва для сучасної економіки, специфікою фінансових послуг, можливістю застосування щодо них імпліцитних способів оподаткування (обов'язкового резервування для банків, відрахувань для гарантування внесків фізичних осіб тощо).

9.2. Особливості оподаткування ломбардної діяльності

Діяльність ломбардів із надання кредитів є одним із найстаріших видів кредитування населення. Батьківщиною ломбарду вважають Ломбардію – область Італії, де у XIII ст. виникли банківські контори, що видавали позики під заставу. Перший ломбард в Україні з'явився в кінці XVIII століття і видавав позики під золоті та срібні речі.

Статтею 378 Цивільного кодексу України, ломбардна діяльність визначена як діяльність з надання громадянам позик, що забезпечуються заставою предметів домашнього вжитку та особистого користування.

Статтею 4 Закону про підприємництво право на проведення ломбардних операцій надано державним підприємствам, а також недержавним, які мають статус повного товариства, тобто товариства, усі учасники якого несуть повну майнову відповідальність за зобов'язаннями створеного ними ломбарду.

Ломбардними операціями можуть займатися будь-які фінансово-кредитні установи, де створено умови для такого роду діяльності.

Згідно з пунктом 1 статті 1 Закону про фінансові послуги, ломбард кваліфіковано як фінансову установу – юридичну особу, що надає одну або декілька фінансових послуг, що є виключним видом їх діяльності. Для набуття ломбардом статусу фінансової установи інформація про нього повинна бути внесена до Державного реєстру фінансових установ у порядку, установленому в Положенні про порядок внесення інформації про ломбарди до Державного реєстру фінансових установ, що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію фінансової установи, яке видається національною комісією що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Ломбард визнано бізнесом із доволі високим рівнем рентабельності – 30-40%. Інвестиції в даний бізнес окуповуються, як правило, за два-чотири роки. Ризик неповернення кредитних коштів зведений до мінімуму, адже гроші видаються тільки під заставу і на суму від 50% до 90% її оціночної вартості.

За інформацією Всеукраїнської асоціації ломбардів, найчастіше віддають у заставу дорогоцінні метали й каміння (у 2015 р. - 90% кредитів), побутову

техніку (6,5%), деякі ломбарди приймають під заставу автотранспорт, квартири, цінні папери.

Згідно зі ст. 378 Цивільного кодексу ломбардну діяльність можна визначити як діяльність, пов'язану з наданням громадянам позики, що забезпечується заставою предметів домашнього вжитку і особистого користування. У той же час у податковому обліку, відповідно до п. 14.1.100 ст. 14 ПКУ ломбардна операція - це операція фізичних чи юридичних осіб з отримання коштів від юридичної особи, кваліфікованої як фінансова установа згідно із законодавством України, під заставу товарів або валютних цінностей. Ломбардні операції - це різновид кредиту під заставу.

Отже, і у ЦКУ і у ПКУ чітко відмічено основний вид ломбардних послуг, а саме: надання позичок. Операція з надання позики є найпоширенішою в діяльності ломбардів і на практиці. Крім того, ломбарди також можуть надавати юрособам чи фізособам послуги зі зберігання їхнього майна, займатися скупкою майна і т.д.

Розглянемо порядок оподаткування податком на прибуток та податком на додану вартість : ломбардних операцій, визначення яких наведено в ПКУ; основних супутніх послуг ломбардної діяльності, зокрема операцій зі зберігання майна і операцій зі скупки майна.

Оподаткування ломбардних операцій

Для цілей оподаткування ломбардна операція (надання позички, що забезпечується заставою товарів та/або валютних цінностей), може складатися з декількох етапів, що залежать від певних умов виконання сторонами (сторони - ломбард та заставодавець-отримувач позики) зазначеної операції відповідно до укладеного договору позики та схову (зберігання):

Умова 1. Усі сторони договору виконали свої зобов'язання в повному обсязі своєчасно (або достроково). У даному випадку можна виділити чотири основні етапи здійснення даної операції:

Етап 1. Одержання ломбардом майна в заставу та надання заставодавцю позички

Етап 2. Одержання ломбардом поверненої позички

Етап 3. Отримання ломбардом від заставодавця відсотків за користування позичкою та плати за зберігання заставленого майна

Етап 4. Повернення заставодавцю майна із застави.

Оподаткування податком на прибуток

Етап 1, 2 та 4. Вартість залученого ломбардом у заставу майна від заставодавця, а також повернення цього майна із застави не включається до складу доходів та витрат відповідно. У той же час, відповідно до даних пунктів сума наданої ломбардом позички заставодавцю не включається до складу його витрат, а повернена заставодавцем сума раніше наданої позички не включається до складу доходів ломбарду. Усі вищенаведені операції здійснюються на підставі договору позики та зберігання майна, який не передбачає передачі прав власності на грошові кошти (позику) та заставлене майно.

Етап 3. Сума плати за користування позичкою (як проценти за користування кредитом) та сума плати за зберігання заставленого майна (як дохід від надання послуг) включається до складу доходу ломбарду, що враховується при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток. Датою збільшення доходів ломбарду, що здійснює кредитно-депозитні операції (кредитування заставодавця), є дата нарахування процентів у строки, визначені кредитним договором (договором позики). Але в разі, коли сума отриманих від заставодавця процентів за користування позичкою перевищує їх нараховану суму згідно з договором позики (дострокове погашення заставодавцем зобов'язань по сплаті процентів), дохід ломбарду збільшується на суму фактично отриманої протягом податкового звітного періоду суми процентів.

Послуги зі зберігання (схову) заставленого майна, які надає ломбард, підпадають під визначення поставки робіт (послуг). Датою збільшення доходу ломбарду за операціями зберігання (схову) заставленого майна є дата фактичного надання послуги зі зберігання (схову) заставленого майна. У той же час, до витрат ломбарду включаються витрати на проведення дій щодо збереження прийнятого майна від заставодавця (витрати з охорони приміщень, зарплата працівникам тощо), тобто, як витрати, пов'язані з підготовкою, організацією, веденням виробництва.

Оподаткування ПДВ операцій з передачі майна в заставу кредитору та його повернення заставодавцю

Етап 1, 2 та 4 не є об'єктом оподаткування операції з передачі майна в заставу кредитору та його повернення заставодавцю. Таким чином, вартість майна (об'єкта застави), що передається заставодавцем ломбарду, або ж ломбардом заставодавцю після закінчення строку дії договору зберігання (схову), не включається до складу податкового зобов'язання та податкового кредиту з податку на додану вартість. Сума наданої позички також не бере участі у формуванні об'єкта оподаткування податком на додану вартість ломбарду, а саме: не є об'єктом оподаткування операції з надання послуг з розміщення і повернення коштів за договорами позики. Як і у випадку з податком на прибуток, етап 1 та 2 не передбачає передачі права власності ані на об'єкт застави (майно), ані на суму позички (грошові кошти). Крім того, при виконанні зазначених операцій, немає і натяку на формування будь-якої доданої вартості, а отже, і на об'єкт оподаткування ПДВ.

Етап 3. Надання послуг з розміщення і повернення грошових коштів за договорами позики не є об'єктом оподаткування, тому на одержану ломбардом плату у вигляді процентів за користування виданою позичкою ПДВ не нараховують. Разом з тим, плата за зберігання (схов) підпадає під визначення терміна «поставка послуг», тому її оподатковують ПДВ у загальному порядку. Тому ломбард повинен надати заставодавцю (покупцю послуг зі зберігання майна) податкову накладну та відобразити в себе в податковому обліку податкові зобов'язання з ПДВ.

У випадку дострокового виконання умов сам порядок оподаткування не змінюється, змінюється лише сума відсотків та сума за зберігання в меншу

сторону.

Умова 2. Усі сторони договору виконали свої зобов'язання в повному обсязі, але не своєчасно - заставаодавець прострочив сплату кредиту (або ж сплату відсотків за його користування) на певну кількість днів, але все ж таки погасив борг перед ломбардом. У даному випадку виділимо п'ять основних етапів:

Етап 1, 2 і 3. Залишаються незмінними і відповідають першим трьом етапам першої умови.

Етап 4. Отримання ломбардом від заставаодавця суми пені, нарахованої останньому за порушення терміну повернення боргу.

Етап 5. Повернення заставаодавцю майна із застави.

Оподаткування податком на прибуток

Етапи 1, 2, 3, 5. Порядок оподаткування розглянуто в першій умові.

Етап 4. Якщо умовами договору передбачено стягнення із заставаодавця суми неустойки (пені) за прострочення терміну повернення позички (кредиту) або ж за прострочення терміну сплати відсотків за його користування, цю неустойку (пеню) слід включати до складу доходів у період їх одержання ломбардом (а не нарахування).

Оподаткування ПДВ

Етап 1, 2, 3, 5. Порядок оподаткування розглянуто в першій умові.

Етап 4. Якщо умовами договору передбачено стягнення із заставаодавця суми неустойки (пені) за прострочення строків повернення позички (кредиту) або ж за прострочення строків сплати відсотків за його користування, то цю суму неустойки (пені) не слід відносити до складу податкових зобов'язань з ПДВ ломбарду.

Умова 3. Заставаодавець не виконав свої зобов'язання за договором. Немає значення, з якої причини і які зобов'язання заставаодавець не виконав (наприклад, відмовився сплачувати суму позички або ж сплату відсотків за його користування), все одно в цьому випадку заставлене майно реалізується ломбардом (або ж заставлене майно залишається у власності ломбарду і використовується ним у власній господарській діяльності). Ураховуючи вищенаведене, можна виділити такі основні етапи для виконання даної умови:

Етап 1. Одержання ломбардом майна в заставу та надання заставаодавцю позички.

Етап 2. Одержання ломбардом поверненої заставаодавцем суми позички - може бути виконано заставаодавцем повністю (за умови не виконання етапу 3), виконано частково або не виконано взагалі.

Етап 3. Отримання ломбардом від заставаодавця відсотків за користування позичкою та плати за зберігання заставленого майна - може бути виконано заставаодавцем повністю (за умови не виконання етапу 2), виконано частково або не виконано взагалі.

Етап 4. Отримання ломбардом від заставаодавця суми пені, нарахованої останньому за порушення терміну повернення боргу у випадку, якщо заставаодавець несвоєчасно повідомив ломбард про відмову виконувати умови

договору або ж не повідомив взагалі.

Етап 5. Отримання ломбардом виручки від реалізації заставленого майна.

Етап 6. Повернення заставодавцю суми, що є перевищення суми виручки від реалізації заставленого майна над сумою заборгованості заставодавця за позичкою, а також за процентами, за платою за зберігання заставленого майна та пені. Надання заставодавцю претензій у випадку, якщо сума від реалізації заставленого майна менша від суми заборгованості заставодавця перед ломбардом.

Оподаткування податком на прибуток

Етап 1, 2, 3, 4. Порядок оподаткування розглянуто в першій та другій умові виконання сторонами (сторони - ломбард і заставодавець - одержувач позики) ломбардної операції.

Етап 5 та 6. Порядок оподаткування податком на прибуток операцій з продажу (реалізації, відчуження) ломбардом заставленого майна після закінчення терміну дії договору позики (плюс пільгового місячного терміну).

Перший випадок щодо оподаткування (ломбард не посередник (не комісіонер)). Якщо в договорі застави вказано, що не викуплене майно переходить у власність ломбарду, що об'єкт застави може відчужуватися у власність заставодержателя (ломбарда) у рахунок погашення боргових зобов'язань (наприклад, при не поверненні позички та/або відсотків за його користування заставодавцем). Тобто, відчуження прирівнюється до купівлі ломбардом об'єкта застави у податковий період такого відчуження, а основна сума кредиту та нарахованих на неї процентів, що залишилися неповерненими ломбарду, є ціною придбання такої застави.

Отже, витрати ломбарда, у даному випадку, складаються з основної суми кредиту та нарахованих на неї процентів, що не повернув заставодавець. Якщо ломбард у подальшому продає заставлене майно, його доходи та збитки визнаються у загальному порядку.

Оподаткування ПДВ

Етап 1, 2, 3, 4. Порядок оподаткування розглянуто в першій та другій умові виконання сторонами (сторони - ломбард і заставодавець - одержувач позики) ломбардної операції.

Етап 5 та 6. Відповідно до статті 572 Цивільного кодексу України (далі - ЦКУ) в силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлене законом (право застави).

Статтею 591 ЦКУ передбачено, що реалізація предмета застави, на який звернено стягнення, провадиться шляхом його продажу з публічних торгів, якщо інше не встановлене договором або законом. Аналогічна норма наведена також у статті 20 Закону України "Про заставу". У разі, якщо заставодержатель - ломбард відповідно до укладеного з фізичною особою договору застави здійснює звернення стягнення на предмет закладу шляхом набуття на нього

права власності (предмет закладу оприбутковується на баланс), то відповідно до пп. 4 п. 1 ст. 593 ЦКУ право застави в такому випадку припиняється.

Під постачанням товарів у підпункті 14.1.191 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України (далі - Кодекс) розуміється будь-яка передача права на розпорядження товарами як власник, у тому числі продаж, обмін чи дарування такого товару, а також постачання товарів за рішенням суду. Відповідно до підпункту "а" пункту 185.1 статті 185 Кодексу об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції платників податку з постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, відповідно до статті 186 Кодексу, у тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю. Пунктом 197.12 статті 197 Кодексу звільнено від оподаткування податком на додану вартість операції банків та інших фінансових установ з постачання (продажу, відчуження іншим способом) майна, що передане фізичними особами, а також суб'єктами підприємницької діяльності – приватними підприємцями та іншими особами, які не є платниками податку, у заставу, у тому числі іпотеку, та на яке було звернено стягнення.

Таким чином, реалізація ломбардом власного майна, попередньо набутого у власність шляхом звернення стягнення, є операцією з постачання товару, яка відповідно до вимог пункту 185.1 статті 185 Кодексу підлягає оподаткуванню податком за ставкою 20 %. При цьому положення пункту 197.12 статті 197 Кодексу щодо звільнення від оподаткування ПДВ операцій банків та інших фінансових установ з постачання (продажу, відчуження іншим способом) майна, що передане фізичними особами, а також суб'єктами підприємницької діяльності - приватними підприємцями та іншими особами, які не є платниками податку, у заставу (у тому числі іпотеку), на яке було звернено стягнення, до таких операцій не застосовуються.

У разі, якщо ломбард відповідно до чинного законодавства та умов договору застави звернув стягнення на предмет застави та реалізував предмет застави (продав самостійно, у т. ч. до Держскарбниці НБУ, чи передав на реалізацію іншим особам, в тому числі на умовах договору комісії), не набуваючи на нього права власності та не оприбутковуючи на баланс, то операція з реалізації майна фізичних осіб, приватних підприємців та інших осіб, які не є платниками податку на додану вартість, звільняється від оподаткування ПДВ на підставі пункту 197.12 статті 197 Кодексу.

З питання оподаткування вищенаведених операцій у період до 01.01.2011р. слід зазначити, що відповідно до пункту 5.19 статті 5 Закону України «Про податок на додану вартість» діяла аналогічна норма, яка могла застосовуватися платником податку на додану вартість за умови дотримання тих самих норм ЦКУ, Закону України «Про заставу», договорів та правил обліку.

У разі дотримання вказаних умов та зайвого нарахування і сплати до

бюджету податку на додану вартість ломбард має право на повернення цього податку бюджету шляхом подання заяви та уточнюючих розрахунків за цим податком до місцевого органу ДПС України з дотриманням строків давності (у т. ч. з метою подальшої сплати в рахунок податку на прибуток) згідно зі ст. 43, 50 та 102 Кодексу та спільного наказу ДПАУ, МФУ, Держказначейства від 21.12.2010 р. № 97.

9.3. Оподаткування страхових компаній

Страховий ринок України існує понад двадцять років. За цей період він став найбільш розвиненим сегментом ринку небанківських фінансових послуг. Докризові темпи розвитку вітчизняного страхового ринку доводили, що страхова галузь є досить привабливою для інвесторів – як вітчизняних, так і іноземних. Багато в чому ця привабливість обумовлювалася не тільки ринковим потенціалом України страхового ринку, а й особливою системою оподаткування страховиків податком на прибуток.

Система оподаткування страховиків істотно відрізняється від системи, прийнятої для типового господарського товариства, що пов'язано з її особливим статусом.

Страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Чинна система оподаткування, яку було запроваджено у 1997 р. Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» в редакції від 22 травня 1997 р., передбачає за страховою діяльністю у якості об'єкта оподаткування не прибуток, а валовий дохід страховика у вигляді отриманих (нарахованих) у звітному періоді страхових премій. Ставка податку становить 3 відсотки від об'єкта оподаткування за договорами загального (non-life) страхування та 0 відсотків за договорами довгострокового страхування життя (life).

Фінансова діяльність страховиків, не пов'язана зі страховими операціями, оподатковувалася в загальному порядку: база оподаткування – прибуток від нестрахової діяльності як різниця між відповідними доходами та витратами, ставка оподаткування – 18% відсотків. У такому вигляді податок на прибуток вітчизняних страховиків складається з двох частин: податок на страхові премії та податок на прибуток від нестрахової діяльності.

Головні недоліки такої системи оподаткування:

по-перше, в одному податку неприродно поєднуються елементи зовсім різних за своєю економічною суттю податків: прямого податку на прибуток (Corporation Tax) і непрямого податку зі страхових премій (Insurance Premium Tax);

по-друге, така специфіка оподаткування страхової діяльності стала одним

із чинників поширення на вітчизняному страховому ринку операцій, пов'язаних із «оптимізацією» за допомогою страхових компаній оподаткування прибутку господарюючих суб'єктів.

Схема уникнення від оподаткування реалізується, здебільшого, шляхом укладання договорів страхування майна або фінансових ризиків підприємств. Страхування відбувається за завищеними тарифами, страховий платіж включається до складу валових витрат, тим самим зменшуючи базу оподаткування при оподаткуванні підприємства податком на прибуток. Сама ж страхова компанія має змогу зменшити свою податкову базу, укладаючи в подальшому договори «псевдоперестраховання». Держава при цьому втрачає двічі: бюджет недоотримує належних надходжень податку на прибуток як від страхувальника-підприємства, так і від страхової компанії. Порядок оподаткування страхової діяльності з моменту прийняття у 2011 р. неодноразово змінювався.

З 1 січня 2013р. Законом України від 02.10.2012 р. №5412-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування» до ст.156 Податкового кодексу було внесено зміни, у результаті яких змінено порядок оподаткування страхової діяльності, а саме: об'єктом оподаткування стає не прибуток отриманий від страхової діяльності, а дохід. Для цілей оподаткування під доходом від страхової діяльності розуміється сума доходів страховика, нарахована протягом звітного періоду. Структура цих доходів наступна:

1) страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих страховиком за договорами страхування, співстрахування і перестраховання ризиків на території України або за її межами протягом звітного періоду, зменшених з урахуванням вимог цього підпункту на суму страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих страховиком за договорами перестраховання. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу доходів страховика (співстраховика) тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування;

2) інвестиційного доходу, нарахованого страховиком від розміщення коштів резервів страхування життя;

3) суми винагород, належних страховику за укладеними договорами страхування, співстрахування, перестраховання;

4) доходів від реалізації права регресної вимоги страховика до страхувальника або іншої особи, відповідальної за заподіяні збитки в частині перевищення над виплаченими страховими відшкодуваннями;

5) нарахованих відсотків на депоновані премії за ризиками, прийнятими у перестрахованні;

6) суми санкцій за невиконання умов договору страхування, визначеної боржником добровільно або за рішенням суду;

7) суми винагород, нарахованих страховиком за надання ним послуг сюрвейєра¹, аварійного комісара² та аджастера³, страхового брокера та

агента.

8) суми повернення частки страхових платежів (внесків, премій) за договорами перестраховування у разі їх дострокового припинення;

9) винагород і тантьєм (форм винагороди страховика з боку перестраховика) за договорами перестраховування;

10) інших доходів, нарахованих страховиком у межах страхової діяльності.

Згідно з статтею 196 розділу V Податкового кодексу України не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з надання послуг із страхування, співстрахування або перестраховування особами, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності відповідно до закону, а також пов'язаних з такою діяльністю послуг страхових (перестрахових) брокерів та страхових агентів.

Оскільки надання послуг із страхування і перестраховування не є об'єктом оподаткування, то і виплата страхових платежів також не є об'єктом оподаткування ПДВ та операція з отримання таких страхових платежів чи операція з їх виплати не змінює суму податкового кредиту або податкових зобов'язань ані у застрахованої особи, ані у страхової компанії (страховика).

9.4. Оподаткування у сфері спільного інвестування

Оподаткування є важливим чинником при виборі інституту спільного інвестування (ІСІ) як способу вкладення коштів, оскільки воно впливає на остаточну суму доходу, яку одержує інвестор.

Умови оподаткування у сфері спільного інвестування визначаються Податковим кодексом України. Важливо пам'ятати, що поки кошти інвестора знаходяться в інвестиційному фонді, вони не оподатковуються. Оподатковується дохід інвестора, який він одержує у разі:

- продажу цінних паперів ІСІ третій особі;
- викупу в інвестора компанією з управління активами ІСІ цінних паперів, випущених ІСІ або його КУА (наприклад, при викупі цінних паперів ІСІ під час ліквідації фонду; за заявою інвестора в будь-який день – для відкритих фондів та у визначені Проспектом емісії цінних паперів дати – для інтервальних фондів);
- виплати дивідендів інвестиційним фондом, якщо це передбачено Проспектом емісії цінних паперів ІСІ.

Якщо інвестор продає цінні папери ІСІ, то оподатковується різниця між ціною їхнього придбання і ціною продажу. У разі отримання інвестиційного доходу у вигляді дивідендів – оподатковується сума дивідендів, отримана інвестором-фізичною особою.

Ставка податку і порядок оподаткування відрізняються залежно від того, ким є інвестор – фізичною чи юридичною особою, чи є він резидентом чи нерезидентом і в якому з вищеперелічених випадків він отримав інвестиційний

дохід. Якщо інвестор – юридична особа-резидент, його доходи від інвестицій у фонд, що перевищують витрати, включаються до складу доходів за результатами звітного періоду та оподатковуються за ставкою:

- з 01.01.2012 року – 21%;
- з 01.01.2013 року – 19%;
- з 01.01.2014 року – 18%;
- з 01.01.2015 року – 17%;
- з 01.01.2016 року – 16%.

Якщо інвестор юридична особа – нерезидент, то будь-які доходи, отримані нерезидентом із джерелом їх походження з України, оподатковуються в порядку і за ставками, визначеними в ст. 160 Податкового кодексу. Де під доходами, отриманими нерезидентом із джерелом їх походження з України, розуміються, зокрема:

- дивіденди, які сплачуються резидентом;
- прибуток від здійснення операцій із торгівлі цінними паперами, деривативами або іншими корпоративними правами, визначений відповідно до норм цього розділу.

Відтак резидент або постійне представництво нерезидента зобов'язані утримувати податок з таких доходів за ставкою в розмірі 15%, якщо інше не передбачено положеннями міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюються виплати.

Дохід, отриманий інвестором – фізичною особою у разі викупу (погашення) інститутом спільного інвестування (КУА інституту спільного інвестування), оподатковується за ставкою 5%. Дохід, отриманий у вигляді дивідендів за цінними паперами ІСІ, оподатковується за ставкою 5%.

Відповідно до пп. 136.1.9 Податкового кодексу України кошти, залучені від інвесторів інститутів спільного інвестування, доходи від проведення операцій з активами таких інститутів та доходи, нараховані за активами зазначених інститутів, не враховуються для визначення об'єкта оподаткування.

Таким чином, володіючи цінними паперами ІСІ, інвестор не платить податки до моменту реалізації цих цінних паперів або виплати дивідендів за цінними паперами ІСІ (для фізичних осіб). У разі безпосереднього володіння цінними паперами або нерухомістю, доходи від операцій з цими активами або доходи, нараховані за цими активами (відсотки, дивіденди, орендна плата), потрапляють в оподатковуваний дохід. Отже, інвестування в цінні папери ІСІ порівняно з самостійними інвестиціями у цінні папери або об'єкти нерухомості має низку податкових переваг.

Питання для самоперевірки:

1. Тлумачення терміну «фінансові компанії».
2. Види фінансово-кредитних установ.
3. Які податки сплачують небанківські фінансові установи?
4. Визначте особливості оподаткування страхових компаній.
5. Які доходи відносять до оподатковуваних доходів страхової компанії?

6. Які витрати відносять до витрат страхової компанії, що зменшують оподатковуваний прибуток?
7. За якою ставкою податку на прибуток оподатковують прибуток страхової компанії?
8. Чи оподатковуються страхові компанії податком на додану вартість?
9. Визначте особливості оподаткування пенсійних фондів.
10. Визначте особливості оподаткування кредитних спілок.
11. Визначте особливості оподаткування у сфері спільного інвестування.
12. Порядок оподаткування податком на прибуток ломбардної діяльності.
13. Порядок оподаткування ПДВ ломбардної діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Податковий кодекс України № 2755 від 02.12.2010 р. (Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112).//режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>)
2. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.99 р. (в редакції, що діє з 22.12.2011 р.)// <http://zakon2.rada.gov.ua>).
3. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджена Наказом Міністерства Фінансів України № 291 від 30.11.99 р.// (режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>).
4. Войнаренко М.П., Пухальська Г.В. Податковий облік і аудит: підручник / М.П. Войнаренко, Г.В. Пухальська // Серія «Альма-матер». – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
5. Дроб'язко С.І., Козир Т.М., Холод С.Б. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. Навч. посіб. / За загальною ред. П.Й. Атамаса. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
6. Звітність підприємства : підручник для ВНЗ / М. І. Бондар [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Держ. вищий навч. заклад "Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Вищий навч. заклад УКООПСПЛКИ "Полтав. ун-т економіки і торгівлі". - К. : Центр учб. літ., 2015. - 384 с.
7. Кім Ю. Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посібник для внз / Ю. Г. Кім ; М-во освіти і науки України. - К. : Центр учб. літ., 2014. - 600 с.
8. Максимова В.Ф. Артюх О.В. Взаємозв'язок облікових підсистем: методологічний аспект: Монографія. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 187с.
9. Облікова політика підприємства : навч. посібник для внз / Ю. А. Верига [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Полтав. ун-т економіки і торгівлі. - К. : Центр учб. літ., 2015. - 312 с.
10. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. навчальний посібн. / під ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбунова – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2012. – 492 с.
11. Податковий облік та звітність: Підручник. Затверджено МОН / Іванов Ю.Б., Карпова В.В. — К.: 2011. — 710 с.
12. Хегарті Д., Гелен Ф., Баррос А. Запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту / Д. Хегарті, Ф. Гелен, А. Баррос // Школа професійного бухгалтера. – 2006. – №7(67). – С. 17– 31.

Допоміжна:

13. Бідюк О.О. Облік і звітність в оподаткуванні / О.О. Бідюк, Є.Ю. Шара // Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 495 с.
14. Базиліук А.В., Малишкін О.І. Бухгалтерський і податковий облік автотранспорту та перевезень. Навч. посіб. – К.: Центр учбової

- літератури, 2011. – 256 с.
- 15.Иванов Ю. Б. Налоговое планирование: принципы, методы, инструментарий: Монография / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 272 с.
  - 16.Иванов Ю. Б. Податкове рахівництво: Конспект лекцій. / Ю. Б. Иванов, О. Є. Найденко. – Х.: Вид ХНЕУ, 2014. – 112 с.
  - 17.Иванов Ю. Б. Податковий облік та звітність: Конспект лекцій. / Ю. Б. Иванов, О. Є. Найденко. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2012. – 168 с.
  - 18.Костюк Д., Кузнецов В. Бухгалтерський облік на малих підприємствах згідно з П(С)БО. – 6-те вид., перероб. і доповн. – Х.:Фактор, 2013. – 216 с.
  - 19.Крупельницька І.Г. Звітність підприємств. Навч. посіб. Київ, изд-во: «Центр учбової літератури» 2012, 232 с.
  - 20.Лишиленко О. В. Фінансовий облік: Підручник, / О. В. Лишиленко – К. : Центр навчальної літератури, 2014. – 555 с.
  - 21.Мельник В.М. Оподаткування підприємницької діяльності / В.М. Мельник, І.А. Грицаєнко, О.С. Івашина. – Київ: Кондор, 2013.- 160 с.
  - 22.Панасюк В.М., Ковальчук Є.К., Бобівець С.В., Податковий облік: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2012. – 260 с
  - 23.Податкова система. Навчально-методичний посібник. / Укл. Т.Ю. Александрюк, Т.О. Дулік, Л.Г. Маркова. – Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2011. – 197 с.
  - 24.Найденко А. Е. Методы налогового учёта: плюсы и минусы для государства и налогоплательщика / Найденко А. Е. // БИЗНЕС ИНФОРМ № 8. – 2016. – С. 66–70.
  - 25.Спрощена система оподаткування, обліку і звітності у запитаннях і відповідях / Уклад. Я.М. Глібіщук. – К.: Тріада, 2013. – 164 с.
  - 26.Сучасні інструменти фінансового планування. Навчальний посібник. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID / За ред. Щербини І.Ф. – К.: Нора-Друк, 2012. – 128 с.
  - 27.Чечетова Н.Ф., Кизилова Л.О., Кизилов Г.І. Організація податкового контролю. Навч. посіб. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 234 с.

Інформаційні ресурси:

- 28.[http:// www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua) - Електронний фонд Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського
- 29.[http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua) – Електронний ресурс Верховної Ради України
- 30.[http:// www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua) – Законопроекти України
- 31.[http:// www. buhgalteria.com.ua](http://www.buhgalteria.com.ua) – Бухгалтерія
- 32.<http://www.nibu.factor.ua/ukr> - Податки та бухгалтерський облік.
Інформаційно-аналітична газета
- 33.[http:// www.liga.net](http://www.liga.net) - Ліга Бізнес Інформ
- 34.[http:// www.basa.tav.kharkov.ua](http://www.basa.tav.kharkov.ua) - Податки та бухгалтерський облік

Навчальне видання

Каминський Павло Дмитрович

Кафедра обліку та аудиту

Конспект лекцій з дисципліни

«Облік і оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні»

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 2,88.

Донецький національний університет економіки і торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського

50005, Дніпропетровська обл.,

м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.